Biblioteca Centrală Regională

Proletari din toate țările, uniți-vă!

LUCEAFĂRUL

ANUL VI — Nr. 18 (129) — 31 AUGUST 1963 | REVISTĂ A UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R. | Apare simbăta, de două ori pe lună — 12 PAGINI — 1,50 lei

DIMINEAȚA ȘANTIERELOR — Fotografia: A. MIHAILOPOL

Ilie Constantin

INTRAREA ÎN MINĂ

Intrarea în mină e tîrzie, cînd
virsta destace umeri maturi,
și ferm pătrunzi, o dată
cu torentele de văzduh proiectate
în galerii, spre piepturile minerilor
(legîndu-le prin aer
de marea suprafață a Pămîntului).

Copiii nu se joacă de-a mina, poate
pentru că jocul acesta
le presupune pe toate celelalte,
și ei nu pot fi, încă,
în același timp,
zburători, navigatori, constructori.

Umeri deschiși de bărbat pun minerii
la temelia
marilor suprafețe ale patriei,
ei, vînătorii
acelei negre vînători sunate
de grave cornuri,
pe urmele febrile ale cărbunelui
și ale minereurilor — sălbăticiuni...

Mariana Costescu

MINEREU

Fiecare cuvînt trebuie spus o singură dată.
Fiecare gînd trebuie să pătrundă adînc în cuvînt
cum seva pătrunde în plantă
din pămînt.

Fiecare cuvînt trebuie spus o singură dată,
ca o temelie a orașului în care voi mai veni.
Ceea ce ne deosebește de soare
e că trecem o singură dată
printr-o singură zi.

Fiecare cuvînt e o certitudine a soarelui.
Fiecare surîs e o fîșie de orizont.
Chiar versul de dragoste
e un cîntec de front.

consilii de atelier

de PERPESSICIUS

Măgulit, peste măsură, de invitația „Luceafărului", între coloanele căruia mi-am petrecut, nu de mult, cîteva agreabile trimestre, mă decid, nu cu inima ușoară, să-mi scrutez, ca haruspicii, reminiscențele, în speranța că una sau alta din pildele experienței mele scriitoricești ți-ar putea fi, scumpe tinere confrate, de un oarecare folos. Sînt scriitori, cei mai mulți, socotesc, și eu sînt unul dintr-înșii, care debutează de fiece dată și al căror trac nu încetează decît cu ultima picătură de sînge a stiloului. Iar a da sfaturi, și încă unui confrate, înseamnă a îmbrăca un caftan de plumb, incomod, ce stinjenește și mai mult mișcările, și așa greoaie, de la natură.

Intîia dificultate ce se ivește, am impresia, în calea oricărui scriitor, este aceea a minutului floral, pentru a folosi expresia lui Amiel, a revelației sau a conștiinței de sine, care îl convinge că poate stărui în drumul ce și-a ales, mai mult, că trebuie. Vocația e, în psihologie, una din cheile miraculoase ce, la fel ca iarba fiarelor, deschide porțile cele mai zăvorîte, însă revelarea ei e legată de atîtea incertitudini, că niciodată n-ajunge să elimine întreaga amărăciune. Pentru Baudelaire și pentru Caragiale ea este și rămîne un blestem, de fulgerele căruia nu te poți feri, ba chiar, în flăcările căruia ești damnat să arzi incontinuu. Sînt, desigur, și istoria literaturilor cunoaște nenumărate cazuri, și pseudo-vocații, ce se mint cu bunăștiință, deși nu pierd niciodată nădejdea. „Lipsa de talent, spunea Caragiale, este incapacitatea de a găsi formula de comunicare intelectuală exactă a simțirii, ce ne-au produs-o împrejurările materiale" și sentința mi se pare inapelabilă.

Una din primele condiții ale acestei comunicări este, fără îndoială, limpezimea, claritatea oricărei lucrări literare și ca e urmarea firească a clarității conceptului. Pentru aceasta nu e nevoie să apelăm la diferite „arte poetice", cu toate că Boileau și alții, ei înșiși poeți, au strîns în codicele lor versificate, propria lor experiență, în primul rînd. Ce este bine gîndit se exprimă cu limpezime, spunea Boileau, în sensul, desigur, și: cu spontaneitate. Cîți scriitori nu ne-au lăsat în confesiunile lor mărturia acelor goluri de inspirație, cînd hîrtia ispititoare continuă să rămînă albă, nopți de-a rîndul, în timp ce, o dată fantasma, conturată și conjurată, își așterne umbra pe paginile vacante, febril acoperite cu slove. Căci perioadele de gestație variază de la ins la ins, atît în privința timpului, cît și a modului în care ea operează. Sînt poeți itineranți, sau dacă voiți nomazi, ce-și distilează stihurile în mers, în vreme ce sedentarii nu pot gîndi, nici elabora, decît în celula de reculuziune a paginii. Indiferent însă de procedeu, de timpul gestației sau de cantitatea documentării (impresionantă, la Camil Petrescu), regula clarității, a perfectei „comunicări intelectuale", cum spunea Caragiale, e aceeași pentru toți.

O dată proiectele încheiate, și proteica făptură a inspirației o dată încătușată, începe marea luptă a desăvîrșirii, a creației propriu-zise, a originalizării. Aici și acum intră în joc acel principiu suprem, acea lege inflexibilă a eliminărilor, fără de care o operă literară rămîne diformă, hidropică, nerealizată. „Aplicarea îmi lipsește, și n-am darul însemnat / A strica și a preface cîte sînt de îndreptat" spunea, cochetînd cu sine, Grigore Alexandrescu în epistola către Iancu Văcărescu, mentorul său, și adevărul e că el poseda acest „dar însemnat", al eliminărilor și al conturării cît mai perfecte, deprins și de la Boileau, pe care-l invoca nu o dată, dar și din propria sa experiență. Cît de dramatică e uneori această luptă cu desăvîrșirea, ce aspecte labirintice iau cîte o dată filtrurile acestea ale eliminărilor o poate oricine constata urmărind manuscrisele de atelier ale unor scriitori ca Eminescu, Caragiale, Balzac, Tolstoi și alți atîția. Și dacă n-ar fi existat o oră H a bunului de tipar, unii scriitori, precum Marcel Proust și Camil Petrescu, n-ar mai fi încetat cu adnotarea indefinită a șpalturilor.

Toate aceste eliminări, ajustări, potriviri de ultimă oră, varii și multiple forme ale aceluiași proces de desăvîrșire, se succed, se întretaie și se acumulează în vederea aceluiași unic scop: al cristalizării, din urmă, a stilului. Căci stilul, cum o spune și aforismul lui Buffon, blazon distinctiv al fiecărei creații literare în parte, nu e, cum s-a crezut de unii, crusta ornamentală ce se aplică în studiul final, pe conținutul unei opere; el este sufletul însuși al unei creații și se alege din suma vibrațiilor intime, pe care conținutul le transmite de-a lungul elaborării lui. Stendhal, care iubea paradoxele, și nu numai pe cele erotice, susținea că și-a format stilul din lectura Codului Civil. Ceea ce nu l-a oprit, căci nuditatea stilului juridic a lăsat-o Pretoriului, să scrie capodoperele cîte se cunosc, în frunte cu inegalabilele memorii ale Jurnalului său. Pastișa și parodia, asemeni caricaturii, au meritul că pun în lumină tocmai originalitatea stilistică a unei opere. În schimb, falsificatorii de stil; ca și cei de monete, nu merită nici o cruțare.

Iată, în scurt, prefața acelor personale „consilii de atelier", sugerate ahia, și cu care îți rămîn, cu vreun alt prilej, scumpe tinere confrate, debitor. Nu uita, îndeosebi, că desăvîrșirea scrisului, la locul pe care îl ocupi, leagă pe firul cel mai direct răspunderea ta artistică profesională, de cea cetățenească. Ești dator să găsești, spre sufletul maselor, acele căi fără greș, descoperite cu migală și laboriozitate, despre care vorbea tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej la ultima conferință a scriitorilor, cînd amintea tinerilor de munca neîntreruptă, pe care artistul e dator să o facă de-a lungul întregii sale vieți.

Colocviu: EROUL CONTEMPORAN

DOUĂ PIESE ÎNTR-UN ACT de D. R. Popescu și L. Brukstein

COLOANA INFINITĂ

PROBLEME ALE ROMANULUI EPOCII

Pe marginea sesiunii COMES de la Leningrad

Ca prozator cu o experiență încă modestă, dar interesat nemijlocit în aflarea unor modalități adecvate privitoare la arta romanului, am urmărit cu o legitimă atenție dezbaterile care au avut loc recent la Leningrad, în cadrul sesiunii Comitetului de conducere a Comunității europene a scriitorilor. „Gazeta literară", în ultimul ei număr, a publicat două materiale edificatoare cu privire la această sesiune care a fost un eveniment remarcabil al vieții literare internaționale din anul în curs. Ne referim la interviul tov. Mihai Beniuc și la referatul delegației noastre prezentat de tov. Ov. S. Crohmălniceanu la masa rotundă COMES.

Cu deosebire mi s-a părut a fi folositoare discuția purtată la Leningrad în jurul unor probleme de creație cum e aceea a găsirii celor mai expresive mijloace pentru mărirea maximă a senzației de autenticitate pe care trebuie s-o dovedească romanul. Unii delegați la „masa rotundă" de la Leningrad, ca de exemplu francezul Pingaud, au teoretizat formula „noului roman" în care se susține că ar dispare cu desăvîrșire convenția literară, ea lăsînd locul vieții

să se manifeste în dimensiunile ei plenare. Se încearcă, prin aglomerarea brută a faptelor, deci prin dispariția rolului de organizator și constructor al romancierului, crearea unei impresii sporite de autenticitate. Încă de la început as observa că ideea nu e chiar așa de nouă.

Între cele două războaie mondiale mai multe școli literare au inventat și au căutat să afirme formula epatantă a „epicii pure", dar ca n-a fost pînă la urmă decît ceea ce și-a dorit : o proză epică falsă, un simplu experiment de laborator. Și acolo, ca și în cazul formulei de „roman nou" — expusă de unii delegați din Occident la sesiunea COMES de la Leningrad, — s-a propus în numele obiectivității și autenticității, în numele indiferenței creatoare, ideea absenței scriitorului, ideea reducerii sale la condiția de înregistrator automat al faptelor, ideea anulării rolului său activ de creator de tipuri și destine umane.

Formula reprezintă de fapt chiar din capul locului o părăsire a propriei idei, pentru că și în „epica pură", ca și în „noul roman", rolul creator și analitic al autorului nu poate fi anulat, după cum viața, avînd totdeauna un sens, o rațiune, nu este un torent dezordonat de întîmplări gratuite și absurde, ci un lanț dialectic de cauze și efecte, de întrebări și răspunsuri.

Nu fac parte din categoria acelor scriitori care resping inovațiile de dragul obișnuinței cu lucrurile vechi, dar moda, fie ea chiar literară, n-o admit cu ochii închiși. Unii poeți au putut să creadă că apariția locomotivei cu aburi distruge prin zgomot și funingine estetica peisajului geografic și liric, dar istoria a dovedit contrariul ; ea a dovedit că și rachetele cosmice, aceste mecanisme de proporții ciclopice față de mica locomotivă cu aburi, au dreptul de a intra nu numai în spațiul sideral, ci și în grădina cu flori diafane a Parnasului. La fel și în roman, calofilia n-a constituit o zestre imuabilă. Se cunosc sute de romane excepționale, devenite clasice în ierarhia valorilor estetice, care sînt scrise într-un stil abrupt, sec, de proces verbal. Critici înzestrați cu o mare competență și cu un puternic spirit de analiză au observat că „Ion" al lui Rebreanu nu are virtuți stilistice, dar cine ar îndrăzni să nege uriașa valoare estetică a acestui monument literar și aportul lui la dezvoltarea romanului românesc modern ?

La sfîrșitul secolului trecut, Titu Maiorescu era iritat de faptul că în romanul „În război" Duiliu Zamfirescu cita textual ordinul de zi nr. 54 al generalului Cernat. Maiorescu a făcut presiuni ca acest document — după el neliterar — să fie scos din roman, dar Duiliu Zamfirescu a lăsat această emoționantă însemnare pe manuscris : „Paginile acestea nu au fost culese : concesiune făcută de mine d-lui Maiorescu. Nu împărtășesc nici azi părerea d-lui M., deși am cedat ; în acest ordin de zi se cuprind lămuriri naive, de cea mai intensă dramaticitate, pe care un roman trebuie mai cu seamă să le dea. Nimic nu-i mai interesant ca realitatea !... Dacă vreodată romanul se va retipări, după moartea mea, doresc să se pună și paginile acestea".

Azi nu se mai îngrozește nimeni de prezența în roman a paginilor documentare, a paginilor citate din ziare și arhive, care, cel puțin de la Stendhal încoace, au intrat în arta romanului, sporindu-i însutit autenticitatea, excepționala sa forță de sugestie și de reconstituire a culorilor specifice epocii.

„Noul roman", în accepția susținătorilor săi din occident se reclamă, teoretic, de la ideea desființării, sau în orice caz a micșorării convenției literare, de la ideea măririi senzației de autenticitate, de viață trăită nemijlocit de cititor și nu povestită. Ideea, de loc reprobabilă, este împinsă pînă la absurd prin încercarea de a desființa rolul inventiei literare, rol de pictor al tipologiei umane și al peisajului social pe care trebuie să-l aibă romancierul. În numele autenticității, se încearcă așadar nimicirea personalității creatoare a scriitorului, reducerea sa la condiția insensibilă a unei mașini automate de înregistrat datele și faptele vieții. După părerea mea nu s-a inventat nimic nou, ci s-a scos din lada de experiențe literare sterile, o formulă veche cam de prin anul 1920, apropiată formulei suprarealiste și dadaiste.

Este mai mult decît evident faptul că romanul cîștigă în autenticitate nu atunci cînd datele și întîmplările vieții sînt îngrămădite într-o dezordine fortuită de o prejudecată și de o formulă scriitoricească, ci atunci cînd romancierul, observator atent și lucid al realității, devine un judecător obiectiv al acelor date și întîmplări. Documente și procese verbale, istoria și sociologia, geografia și chimia, zeci de domenii de activitate și discipline științifice concurează în arta romanului, ca și în arta literară în general, dar romanul, ca și literatura, își pierde însăși rațiunea de a fi în clipa cînd scriitorul e îndemnat să-și anuleze orice efort creator și să devină o mașină automată de înregistrat. Prin aceasta arta literară s-ar goli de nobilul ei conținut umanist, ea ar deveni un joc gratuit, de-o absurditate totală. Ar dispare personalitatea creatoare, toate romanele ar semăna între ele prin invazia mediocrității, așa cum miliardele de bilete uzate, de tramvai, seamănă între ele.

Pe drept cuvînt, în referatul prezentat de către delegația noastră la masa rotundă de la Leningrad s-a spus despre formula „noului roman" că „naratorul își interzice să judece ceea ce constată, să facă apel la imaginație, să lase spiritul a interveni cu intenții de organizare acolo unde se grămădesc impresii disparate. Orice s-ar spune, are loc un act de demisiune. Romancierul renunță tocmai la însușirile care îl definesc. Ca în povestea lui Wells trebuie să se automutileze pentru a căpăta drept de cetate într-o stranie „Țară a Orbilor".

Merită a fi semnalat faptul că la discuția de la Leningrad scriitori de reputație mondială indiferent dacă profesează ideile realismului socialist sau ale realismului pur și simplu, s-au întîlnit pe aceeași poziție atunci cînd au apreciat rolul social al scriitorului, răspunderea artei sale în rezolvarea problemelor vitale ale epocii. De fapt, cea mai bună confirmare a eficienței uneia sau alteia din formulele literare o constituie la urma urmei audiența largă pe care operele o au în mijlocul maselor de cititori. Între alții, scriitorul englez John Lehman a făcut în cadrul dezbaterilor de la Leningrad constatarea edificatoare că în patria sa sînt înțelese și au un amplu ecou operele literare sovietice și nu romanul francez modern. Idei generoase privitoare la nobilul mesaj umanist al artei literare a cuprins și cuvîntul rostit la dezbateri de către cunoscutul scriitor francez Jean-Paul Sartre, precum și de tînărul poet și critic german din R.F.G., Hans Magnus Enzensberger. Împărtășim în totul aprecierea făcută de tov. M. Beniuc care, evocînd atmosfera discuțiilor la sesiunea COMES de la Leningrad, arăta în interviul său apărut în „Gazeta literară" : „că întîlnirea de la Leningrad a dovedit posibilitatea unui rodnic dialog între scriitori cu vederi deosebite, în interesul major al literaturii înțeleasă ca o forță capabilă să contribuie la dezvoltarea umanității contemporane, în epoca marilor descoperiri tehnice și a uriașei lupte a popoarelor pentru pace și progres".

Petru Vintilă

Fotografia : A. MIHAILOPOL

ERATĂ

Salutăm în revista „Tribuna" publicarea piesei „Sechestrul" de Mircea Zaciu și V. Rebreanu. Facem aceasta pentru că în piesa respectivă se găsește și fragmentul publicat de Cluj, să publicăm și alte fragmente din lucrările originale ale colaboratorilor săi.

O notă slabă pentru corectorii noștri, ale căror greșeli tipografice pune, ca să zicem așa degetul pe rană, discutînd o problemă-cheie în înțelegerea prozei unor tineri : simbolul. Ceea ce emoționează profund în articolul citat e felul cum autorul combate obiecțiile formulate anterior de alți critici în legătură cu aspectul amintit. S-a spus astfel că unele simboluri folosite de tinerii prozatori sînt pur și simplu ciudățenii, suceli. Ce atitudine ia în fața acestor incrimînări Nicolae Dragoș ? Fără să dea impresia că ar fi citit vreun cuvînt din articolele critice, el ia pe cont propriu defectele divulgate, nepreocupîndu-și admirația și epitetele. Bunăoară, N. Velea a fost criticat pentru o anumită declorofilizare a simbolului în schița „După soare". Nicolae Dragoș are această revelație : „Un copil în vîrstă de șapte ani urăște rîpa pentru că la un moment dat în unghiul ei de umbră se ascunde soarele. Autorul uzează de un simbol al aspirației spre lumină, spre puritate — soarele — iar prin rîpă și umbră, elementul advers". (Frumos spus !). O altă povestire a lui Velea „Sunetele", despre care ni se pare că s-au exprimat critici chiar într-un raport publicat în Gazeta literară, îi dă prilejul să experimenteze din nou această metodă sui-generis de a polemiza. Căci scrie criticul cu multă încîntare polemică : „Povestirea „Sunetele" surprinde retrospectiv, prin mijlocirea unei nuanțate și dense analize psihologice, viața unui țăran". (Ne permitem o mică rezervă : chiar, toată viața ?).

Alt exemplu. Minzul din povestirea lui D. R. Popescu „Nabucodonosor" care a purtat povara unor recente critici pentru artificiozitate și ciudățenie, devine la criticul nostru „plastic, reprezentarea simbolică a consecințelor" etc., etc.

În concluzie, ne bucurăm de modul foarte original în care autorul articolului din Gazeta literară știe să anime și să ducă mai departe controversele pe marginea unor aspecte importante din proza tinerilor, noi cu cîteva numere în urmă, pentru care am fost la rîndul nostru salutați de revista „Tribuna". De acum încolo, vom căuta, pentru a intra pentru totdeauna în grațiile revistei de la am avut astfel ocazia să le citim de două ori.

•

Ne-a produs o reală satisfacție articolul „Simbolul în proza tinerilor", apărut în ultimul număr al Gazetei literare. Autorul, Nicolae Dragoș,

MODALITĂȚI DE CONSTRUIRE A SCHIȚEI

Proza epică — de la schiță la roman — nu cunoaște pînă acum aparate pentru determinarea densității, a condensării sau a tensiunii specifice și probabil că încă multă vreme de-acum înainte nu se vor găsi amatori de a inventa — să zicem — tensiometre ori densimetre literare. Se pare că în această privință, gustul, simțul măsurii, precum și priceperea de a raporta cît mai complex înfăptuirile artei la cerințele vieții (nu sînt acestea atribute de bază ale criticii ?) satisfac în măsură suficientă, setea de certitudini și exactitate a cititorului.

Ceea ce nu înseamnă că, atunci cînd nevoia o cere, criticul se poate dispensa cu desăvîrșire de obligația unor totalizări exacte și mai cuprinzătoare pe marginea fenomenului literar. Se vorbește astăzi mult despre „modalitățile" criticii literare, chiar despre cum să începem o cronică literară, pornind de la originalitatea eroului sau de la originalitatea modalității (tarăși modalitatea !), dar e simptomatic că anumitor fenomene de însumare și acumulare care-și fac apariția în diverse sectoare ale literaturii nu li se dă nici pe departe importanța cuvenită. Explicația trebuie căutată poate în prejudecata, care mai însuflețește pe o seamă de critici (dar și pe unii redactori de reviste și edituri), că „actul critic" trebuie legat numaidecît de nume sonore sau care ofer-ă garanția durabilității. De aici numărul mare, excesiv de mare de articole de tot felul, mergînd de la „blitz" pînă la „micromonografie", înclinate (sensul feudal al termenului n-ar trebui în acest caz să fie ignorat !) aceloraș și aceloraș scriitori tineri sau mai virstnici, de parcă în afara lor literatura noastră ar fi „terra deserta" Ov. S. Crohmălniceanu scrie undeva, în legătură cu tinerii prozatori, despre pericolul egalizării talentelor, care și-ar avea cauza în „bunăvoința arătată de criticii oricărui efort promițător". Și mai departe : „... Fănuș Neagu, ca și D. R. Popescu, T. Mazilu, Vasile Rebreanu sau N. Velea, se detașează net de foarte mulți tineri prozatori, colegi ai lor, autori de schițe și povestiri meritorii, care nu depășesc însă o anumită mediocritate chiar cînd n-au nici un cusur". Întrucît ne privește, am semnala mai degrabă un alt pericol și anume tocmai bulucirea aceasta a criticilor care nu mai contenesc cu... bunăvoința la adresa celor cinci prozatori numiți, ca și cum, ocupîndu-ne de creația tinerilor, problema esențială n-ar fi îndrumarea competentă, stăruitoare a atîtor talente care încă se caută, ci musai exegeza. E adevărat că parcurgînd volumele de debut ale unor tineri prozatori ca Ion Arieșanu, Manole Auneanu, Augustin Buzura, Mircea Radu Iacoban, Ilie Tănăsache și ale unora din promoția imediat anterioară, ca Ion Băieșu sau Grigore Beuran, ocaziile de a face critică „pozitivă", de a stabili adică tipologii, direcții, tendințe și stiluri, naturi, universuri morale și modalități, te întîmpină mai rar, dar situația nu e totuși numaidecît neliniștitoare măcar pentru încă trei sau patru dintre numeroșii prozatori numiți sau nenumiți. Nu face parte oare dintre îndatoririle cele mai pozitive ale criticii, aceea de a înlesni afirmarea acestor talente și, totodată, de a înălța nivelul mediu al manifestării literare, de a feri mai ales pe tineri de ispita soluțiilor ieftine și a zonelor joase, propunîndu-le scopuri mai ambițioase, în fine, de a veghea la limpiditatea orizontului literar ? Cu aceasta ne întoarcem din nou la acumulările despre care vorbeam și la necesitatea acelor totalizări, pe bază de probe exacte, care se impun să fie făcute din vreme în vreme, într-un sector sau altul al creației literare.

Nu e nevoie — credem — de bunăvoință exagerată pentru a descoperi în fiecare din volumele tinerilor prozatori cîteva piese efectiv realizate, care îi reprezintă, alături, firește, de altele nesemnificative, palide sau de-a binelea proaste. În cazul lui Ion Băieșu, de pildă, cronicile și recenziile au remarcat în unanimitate resursele de observație exactă și de umor autentic de care dispune autorul și a căror dovadă o face o schiță ca „Papuc". Cu același prilej s-a remarcat însă și caracterul confecționat al conflictului din unele schițe, precum și aerul desuet al altora („Ursul". „Din aceeași grupă"). Mircea Radu Iacoban poate fi pe bună dreptate lăudat pentru schițe ca „Drum de noapte" sau „Anacronism", dar și mustrat pentru înclinațiile spre manieră (prea mult „medelenism" și dulcegărie). Idilism din belșug conțin și schițele lui Ilie Tănăsache, dar unele ca „O cană cu lapte" „Andrei, ucenicul". „Cine va fi gazda", demonstrează capacitatea tînărului scriitor de a rotunji expresiv — în spațiul povestirii — fapte notabile din realitate, de a creiona decamdată siluete, care ar putea deveni prin studiu atent, tipuri. Manole Auneanu convinge mai ales prin evocarea gorkiană a vieții unor adolescenți în anii războiului, actualitatea, în schimb, e mai convențional înfățișată, ajungîndu-se pînă la erori de neiertat, de felul terminologiei pe care autorul o pune în gura tinerilor săi muncitori („Cicatrice") : „Sanda afișa un aer de fin cunoscător, de adevărat pedagog" etc.

Problema însă nu este de a împărți note bune sau rele fiecărei schițe și nici chiar fiecărui autor în parte, ci de a încerca să vedem dacă la baza bucăților anodine cu care înțeleg să-și fericească cititorii unii dintre tinerii prozatori, nu există cumva și unele tendințe înrudite, un fel asemănător de „a apuca" lucrurile, cu alte cuvinte, dacă ratările, neîmplinirile — unele explicabile, avînd în vedere și inexperiența debutului — nu sînt în cîteva cazuri, de pus pe seama unei stări de spirit mult prea favorabilă teoriei minimului efort. În limbaj critic lipsurile unor astfel de lucrări se cheamă de obicei „idilism", „schematism", „convenționalism" etc., dar cei care le folosesc uită că idilismul poate avea și el multiple cauze, precum și tonalități felurite de la generație la generație și că limitarea la simpla etichetare sfîrșește prin a obosi și blaza. Una este idila romantică din primele nuvele ale lui Slavici, alta idilismul sămănătoriștilor și cu totul altceva „medelenismul". Vorbind despre idilismul unor producții actuale ale tinerilor prozatori, recunoaștem înainte de toate — în ciuda problemelor serioase pe care ar dori să le abordeze autorii — prezența stînjenitoare a lucrului peste care s-a trecut prea repede, o anumită desconsiderare a travaliului. Uneori, această superficialitate se împodobește cu titluri nobiliare, zicîndu-și simbol, ceea ce nu schimbă esențial situația. Iar faptul că anumite „schițe-simbol" sînt semnate de un talent necontestat ca Vasile Rebreanu, arată și mai grăitor că usurința poate merge uneori mînă în mînă cu talentul.

O altă cauză a deficiențelor unor producții ale tinerilor credem a o fi descoperit în împrejurarea că locul îndreptățitei preocupări de a sublinia valorile etice ale actualității și poezia tonică a noilor raporturi umane statornicite de socialism, amenință să-l uzurpe un soi de sentimentalism lînced, care are comun cu romanța și cromolitografia, lipsa de nerv și „trăirile" nediferențiate. Manifestarea pe plan compozițional a acestei atitudini este istorioara cu ceva moralizator întrînsa și cu ceva care s-ar dori mobilizator și patetic. Printre reprezentanții tinerei generații de prozatori aflăm adversari irreductibili ai acestei „metode". Între alții pe D. R. Popescu și Nicolae Velea. (Din acest punct de vedere Vasile Rebreanu și Fănuș Neagu ni se par ceva mai vulnerabili și nu întru totul străini de practica „istorioarei").

Proprie viziunii sentimentaliste și cu deosebire frapantă, este ignorarea ori simplificarea la maximum a raporturilor reale ce se stabilesc între oamenii zilelor noastre și a împrejurărilor concrete în care se desfășoară, cu totul străine demonstrativului și potrivelii de paradă. Să luăm ca exemplificare o schiță a lui V. Rebreanu, „Necunoscutul". Un miner ivit ca din senin „ghicește" că poetul aflat în documentare în orașul lor a rămas fără bani și intervine salvator achitîndu-i masa la restaurant,reținîndu-i camera la hotel. A doua zi, coborînd în mină, poetul trăiește revelația solidarității cu „necunoscuții poeți ai lumii" — muncitorii. Dar dacă necunoscutul nu intervenea ? E de admis că sentimentele poetului ar fi putut lua alt curs ? Iată însă aceste sentimente — o adevărată tiradă patetică : „Acum stătea așa și simți deodată umerii oamenilor care-l înconjurau, iar umerii aceia lîngă umeri lui îi transmiseră deodată— — și simți aceasta în chip absolut real — un fluid tonic, necunoscut lui înainte, pe care îl simți în toată ființa". Un alt exemplu : Ion Băieșu, „Lupta". Un doctor din provincie, proaspăt mutat în Capitală, își propune nici mai mult, nici mai puțin, decît să-l transforme pe profesor, mare specialist, dar cu grave tare morale, și pe deasupra i-o mai și spune : „M-am hotărît să vă transform, să vă ajut să vă vindecați, să deveniți om... Sînteți un om capabil și folositor societății, neapărat e necesar să fiți îndreptat" etc. În fine, un alt exemplu ne furnizează Mircea Radu Iacoban (..Sînt și nu sînt locuri la hotel Central"). Un onorabil tată de familie, ceferist își părăsește în miez de noapte, minios, familia și merge să doarmă la hotel, numai pentru că fiul său, proaspăt inginer, a sosit neanunțat cu logodnica. Intervenția energică a hotelierei — vecină și deputată — restabilește situația : bătrînul se întoarce rușinat acasă, în timp ce, răspunzînd la mobilizarea hotelierei, mama și fiul aleargă pe alt drum spre hotel, să-l împace. Finalul schiței ni-l arată pe trasicbîlul ceferist trecut cu arme și bagaje în tabăra duioșiei : „Ei, inginerule ! Vino să-ți arăt o poză. Stai, stai acolo, inginerițo, că vin lîngă pat"...

Tabloul „istorioarei" n-ar fi însă complet dacă n-am arăta că preocuparea absorbantă pentru conducerea artificialei intrigi atrage după sine și alte numeroase neajunsuri, cum ar fi, de pildă, neglijarea totală a desenului, a notației, stereotipia dialogului (eroii vorbesc ca din carte), precum și limitarea expunerii narative la forme dintre cele mai elementare, sumare. Ca în orice univers inventat, mediul „istorioarei" este din cale afară de sărac în elemente caracteristice, iar atmosfera, atît de rarefiată, că nu se poate respira aici decît cu plămîni artificiali. Și bineînțeles, liantul care unește toate aceste lucruri disparate, desperecheate, remediul universal care face să se șteargă coastele prea ascuțite, să se acopere golurile neplăcute este sentimentalismul, în formele lui cele mai diverse, care merg de la dulcegărie la retorism. În asemenea cazuri e poate de regretat că la îndemîna autorilor respectivi nu stau densimetre și tensiometre ad-hoc care să-i avertizeze cu promptitudine asupra dereglărilor și abaterilor flagrante de la adevăr și firesc.

Cornel Regman

EROUL CONTEMPORAN

Colocviu

O discuție despre „eroul contemporan" — deci despre însuși obiectivul literaturii noastre, — răspunde, desigur, nu numai sarcinilor care stau în fața criticii, ci însoțește preocupările celor mai intime ale creatorilor din toate domeniile artei.

Asemenea discuții s-au mai făcut și se vor mai face. Uriașa operă de construcție socialistă — operă cu milioane de autori, născută în eforturi eroice, în lupta cu forțele înapoiate, cu spiritul regresiv al rutinei — cere, zi după zi, o „supradimensionare" a literaturii, o cuprindere tot mai largă și mai profundă a materialului vieții, în toate implicațiile și aspectele ce le îmbracă.

Documentele celui de-al III-lea Congres al P.M.R. cheamă pe scriitori să abordeze cît mai din plin, cu toate mijloacele, realitatea zilelor noastre, și, în primul rînd, arca realitate, majoră, sublimă, plină de poezie și inefabil, care este omul contemporan, omul erei socialiste. Cît de mult am pătruns în anatomia sa de gînduri, sentimente și năzuințe? Cît de profund am luminat transformările de pe planul conștiinței? Cît de mult ne-am apropiat de portretul său etic-moral? Cîte trăsături i-am fixat (și cît de adînc!) și cîte ne-au rămas încă necunoscute?

„Eroul contemporan" din viață, eroul pozitiv, al faptei de construcție socialistă dă pilde însuflețitoare tovarășilor săi, la locul de muncă, în uzină, pe șantier, pe ogoare, în viața de familie. „Eroul contemporan" al literaturii e chemat să joace un rol principal, să constituie pentru miile de cititori un exemplu, să înaripeze noi eroi pentru a continua cu succes bătălia edificării viitorului.

Partidul îi socotește pe scriitori ajutoare de nădejde, într-o misiune a cărei nobilețe constituie ea însăși cea mai înaltă răsplată: creșterea și formarea omului nou, omul socialist, purtătorul celor mai înalte idealuri umanitare.

O încredere care obligă. Inițiind acest colocviu despre „eroul contemporan", revista noastră își face o datorie de a invita, și pe viitor, la noi opinii și luări de poziție pe marginea acestei teme atît de pasionante și actuale.

MIHAI BENIUC

Adresîndu-ne lui Mihai Beniuc, l-am rugat să ne împărtășească, pe scurt cîteva reflecții, izvorîte atît din experiența vastă a poetului, cît și din cea mai recentă a „sculptorului de caractere" în piesa de teatru sau în pagina de roman. Redăm răspunsul:

Eroul timpului nostru? Poate eroii timpului nostru. Sînt mulți și variați de la cei căzuți acum douăzeci de ani pe cîmpul de luptă (i-am văzut) la cei care azi construiesc socialismul (îi văd): Niciunul nu seamănă cu altul. Fiecare își cere biografia sa. Dar au și trăsăturile lor comune, ale timpului nostru. Nu sînt amestec de zeu și muritor, nu sînt prin definiție nobili, nici genii cu pecetea misterului pe frunte. Sînt oameni oarecari, stăruitori, cinstiți, pricepuți, care în condiții speciale devin **excepționali**, își asumă răspunderi, devin purtători de mesaj istoric și social și nu uită de unde au pornit. Dacă uită, nu sînt **ei**.

Iată eroii timpului nostru. Ei au făcut în trecut, fără voia lor, războaiele și cu voia lor, războaiele drepte, răscoalele și revoluțiile. Ei au muncit ca alții să trăiască bine. Astăzi ei fac socialismul, comunismul, ca să trăiască bine **ei**, acolo unde a dispărut exploatarea omului de către om, iar unde nu, **lupta**.

Ăștia sînt eroii timpului nostru, indiferent dacă toarnă oțel sau scormonesc secretele atomului. Fața lor în toate cazurile este îndreptată către viitor. Aceasta este trăsătura lor cea mai specifică. Trecutul poate presupune regret și pesimism, dacă nu e just înțeles; prezentul poate însemna egoism, dacă pierzi din vedere colectivitatea, dar viitorul nu poate fi decît daruire de sine. Această daruire de sine caracterizează adevăratul erou al zilelor noastre.

Desigur că nu toți inșii acestei epoci sînt eroi. Dar nu **inșii**, ci eroii definesc o epocă.

Cineva mi-a relatat că într-un incendiu, un locotenent și un sergent ca să apere de pârjol o creșă și un spital au ars în flăcări ca niște făclii, conștienți că moartea lor este inevitabilă și refuzînd să-și salveze viața personală, pentru că știau ce salvează.

Astfel de acte analoge, cu sau fără moarte, sînt numeroase în țara noastră astăzi, cînd s-a trecut la formele superioare ale conștiinței umane, în condițiile socialismului.

Descrierea lor? Desigur că este importantă. Dar eternizarea lor este și mai importantă. Iar aceasta înseamnă mai mult decît descriere. Înseamnă concretizarea acelei esențe umane care face din individ un model pentru alții, nu imitabil la modul maimuțăresc — ceea ce ar fi ridicol — ci stimulativ la modul creator.

De fapt epoca noastră este a marilor creații. Iar eroul nu poate fi pur și simplu victima istovitoarelor eforturi, ca un asin care, cu ochii legați, să nu amețească, să învîrte la o roată. Iar seara, din noaptea artificială, intră în noaptea adevărată, pentru ca în zori să i se lege iarăși ochii și să înceapă munca la roată pentru scoaterea apei.

Adevăratul erou are ochii deschiși, iar inteligența sa, prinderea sa, devotamentul său, conștiința mesajului și răspunderii sale sînt în permanență funcțiune.

Dar eroul, bărbat sau femeie, mai are poate și o dragoste, și niște prieteni, iar distanța între el și ei nu-i este indiferentă.

Unde începe conflictul în viața sa, el o știe. Scriitorul urmează s-o afle. Erou fără conflict este egal locomotivă în cel mai tragic caz ciocnită cu altă locomotivă.

Abia în socialism oamenii din rîndul cărora se recrutează eroii nu sînt locomotive. Oamenii sînt oameni, numai că mai conștienți, cu adevărat conștienți.

AL. I. GHILIA

Invitîndu-l în dezbatere pe Al. I. Ghilia, am socotit ca interesant și util să-i cerem — înainte de a intra în fondul problemei — o opinie de ordin metodologic:

— Cum vedeți un colocviu despre „eroul contemporan", cum credeți că trebuie să evolueze discuția, pentru a avea maximum de eficiență?

Discuțiile asupra eroului pozitiv, asupra omului contemporan reflectat în literatură au fost bogate, aș aminti șirul de dezbateri din anul acesta, organizate de Uniunea scriitorilor pe teme fie mai cuprinzătoare, fie pe marginea unor volume de proză nou apărute, — în sfîrșit plenara de acum cîtăva vreme care s-a ocupat de lupta victorioasă a noului împotriva vechiului oglindită în cărțile noastre. De fapt, aceste discuții, fie că priveau o problemă mai largă, fie că se refereau la aria de investigație a unui autor, s-au îndreptat de fiecare dată spre problemele actuale ale fenomenului nostru literar de astăzi. Discuțiile în cadrul acestui fenomen — și nu acelea care să plutească în abstracțiuni și să dea prilej la schimburi de generalități comode — oferă posibilitatea unei cuprinderi de adîncime a organismului viu care este literatura noastră actuală, — precum și a înțelegerii mai apropiate a naturii proprii a fiecărui talent în parte. Știut este că discuțiile vagi, fără coloana problemelor acute care ne frămîntă, pot da naștere între altele și la un gen ciudat de dezinteres „amical" și mutual pentru lucrările confraților... După cum discuțiile laterale, care nu țin seama de unitatea frontului nostru scriitoricesc, ar putea naște un dezinteres acerb pentru tot ce nu intră în limita unei anume „modalități" artistice, sau în aceea a vreunui gest prea personal, orgolios, care nu admite replică. Constituie, credem, condiții importante ale unui climat generos de viață literară, determinarea limpede, lucidă, pe laturi multiple a aspectelor noi ale fenomenului literar actual cît și a perspectivelor ample ce ne stau în față, în lumina noilor realități în plină și viguroasă desfășurare și a noilor relații, în care s-a configurat o tipologie „inedită" socialistă, matură, captivantă pentru diversitatea talentelor pe care le deține breasla noastră. Există suficiente și debordante izvoare de creație și pentru naturile lirice și pentru cele dramatice, și pentru autorii de proză sobră, epică, și pentru „coloriști" și pentru psihologi și pentru moraliști avizi de caractere. Este destul loc pentru fiecare... Omul contemporan, eroul pozitiv pe care-l înțelegem nu imobil ca o statuie plasat într-un ansamblu de elemente idilice, ci străbătînd realități complexe prin eforturi grele de acțiuni constructive și printr-o viață interioară cu mari intensități și cu zone delicate (inabordabile pentru un observator mediocru și canonizat în formule depășite) — poate oferi material epic și de analiză psihologică pentru o diversitate de modalități artistice; or, o dă ca bună și exemplară cutare modalitate și manieră, ar putea duce la tendința de a nu lua în seamă atît multilateralitatea vieții, cît și capacitățile deosebite și resursele frontului nostru literar de astăzi.

— Care ar fi, în aceste condiții, soluția?

În acest sens, mi se par deosebit de interesante discuțiile asupra notelor proprii pe care le poate aduce un scriitor în fenomenul literar actual, asta pentru a sublinia mai bine în ce poate consta aportul său, calitățile sale în cuprindere și reflectare artistică, cît și temporarele sale slăbiciuni. Dar, se va spune, — acest lucru se face de cele mai multe ori. Într-o măsură, sîntem de acord, ținînd să accentuăm că, a discuta despre eroul contemporan, e necesar, pentru bunul mers al muncii scriitoricești — efortul comun și atent de a-i sprijini fiecăruia o mai profundă cunoaștere de sine, a capacităților și notelor sale distincte, a stadiului la care a ajuns în reflectarea artistică a omului contemporan, a eroului pozitiv în primul rînd.

— Lucrul acesta nu e deloc ușor...

Nu e deloc ușor. Dar viața noastră literară, cu frumoasele ei arborescențe, care unește scriitori de diverse generații cu experiențe și realizări care se situează, prin ce au mai bun, pe linia dezvoltării noi a tezaurului artistic, — poate consolida și aprofunda acest sprijin în folosul unei ascensiuni largi, reciproce. Dovezi există. Și am cita una privind, de pildă, grija deosebită cu care scriitorul nou e înconjurat de revistele noastre și de autorii mai vîrstnici încă de la începutul drumului său literar, de la întîiele manuscrise, pînă la momentul stringerii lucrărilor sub aripa volumelor de debut. De asemenea, momentele următoare de dezvoltare și de maturizare a unui autor tînăr sînt o problemă a noastră, a tuturor.

De aceea credem că nu pot fi folositoare prea cunoscutele și des repetatele formule acordate definitiv și irevocabil unor autori: „e prin excelență analist", „cultivă bucuria vieții", „se dovedește cu precădere creator de scene de masă", „e fin psiholog", pe cînd altul, tot fără drept de apel, e socotit „liricul moldovean care se zbate să rupă cu tradiția", iar altul e „moralist, mai puțin preocupat de epică și mai mult de caractere" etc., formule care deși pot fi animate de bune intenții, pot duce în unele cazuri la îndemnul către unii tineri de a se „specializa" neapărat la modul propus, de a nu-și mai confrunta capacitățile o dată atinse, bagajul artistic și cunoștințele acumulate incipient, cu viața în continuă transformare, cu progresele sensibile ale frontului nostru literar în oglindirea omului contemporan. N-ar însemna, admițînd justețea unor astfel de caracterizări „definitive", să plasăm un scriitor și lucrările sale în afara caracteristicilor calitativ noi cucerite de literatura actuală în drumul ei indisolubil legat de dezvoltarea realităților socialiste, — de tipologie nouă, de fenomenele inedite, de necesitatea unei continui munci de cercetare a vieții și de pregătire? Eroul contemporan, realizarea lui, sînt pentru noi toți probleme care trebuie implicate în criteriile de valoare folosite de o judecată critică, și constituie, credem, piatra de încercare a unui talent. S-ar părea că ne referim aici mai ales, la unele aspecte ale criticii literare. Desigur, ar fi binevenit un colocviu dedicat prietenilor noștri de breaslă, criticii literare. Dar un climat tot mai activ și constructiv în problema cunoașterii de sine a scriitorului, a dezvoltării capacității și pregătirii sale în raport cu realitățile pe care e chemat să le îmbrățișeze, e o chestiune de frumos interes general, pe care o pot susține și alimenta cu discuții și dezbateri interesante alături de critici deopotrivă poeții, prozatorii, dramaturgii. S-ar părăsi astfel acea „departajare" depășită, strictă, care se mai face încă, a lucrărilor literare pe fragmente de „modalități", de „filiații" interminabile și neargumentat fundate, de ierarhizări rigide, „înghețate", de „clasamente" etc. — care afectează cuprinderea lucidă, reală, a fenomenului literar în întregul său ca și capacitățile creatoare și resursele bogate din colectivitatea noastră scriitoricească. Căutarea neapărată a filiațiilor — care bineînțeles se găsesc — și ceea ce e regretabil se caută uneori cu luminarea fără să se facă o legătură, o confruntare a lor pe coordonatele noilor realități — această căutare expresă, spunem, poate ocupa prea mult loc în aprecierile critice, în detrimentul dezbaterii asupra raportului pe care la un moment dat un scriitor l-a cucerit în ceea ce privește relația vie a muncii și creației sale literare cu realitatea istorică nouă pe care a abordat-o, cît și asupra aportului scriitorului respectiv la progresele literaturii noastre actuale în oglindirea omului contemporan. În ce măsură pot fi exacte caracterizările de ordin general, acordate o dată pentru totdeauna, amintite mai sus? Sînt și rămîn ele **imuabile** la niște oameni care **trăiesc**... (mai ales că e vorba în special de autorii mai tineri) — care conform dialecticii se transformă neîncetat, transformîndu-și și stilul, îmbunătățindu-și viziunea etc.? Desigur s-ar putea replica: unii rămîn în urmă cu transformarea, rămîn un timp captivi unor forme depășite, nimeresc pe căi laterale, neesențiale, improprii naturii talentului lor etc. Dar și în acest caz folosirea formulei exclusive și definitive ar trebui înlăturată. Trebuie stimulate cu încredere posibilitățile scriitoricești, confruntările generatoare de noi resurse cu stadiul nou al realităților.

Discuția asupra eroului contemporan comportă desigur probleme multe și importante. Dacă ne-am oprit doar asupra uneia mai mult de ordinul lucrului scriitoricesc și al climatului de viață literară am facut-o cu convingerea că alți participanți la colocviu vor dezbate acele chestiuni principale pe care autorul rîndurilor de față, deși nu le-a abordat direct în această intervenție, așteaptă cu interes să le parcurgă și să le aplaude.

ION LĂNCRĂNJAN

Dînd cuvîntul lui Ion Lăncrănjan, discuția nu putea porni, firește, decît de la „Cordovanii":

— Ce ne puteți spune — din îndelunga și laborioasa experiență a „Cordovanilor" — despre lupta scriitorului pentru veridicitatea personajelor sale, pentru chipul adevărat, fără afectări idilice sau negativiste, al eroului zilelor noastre?

O carte terminată cred că înseamnă pentru orice scriitor o perioadă depășită, chiar dacă izbînda nu-i deplină, chiar dacă unele intenții inițiale n-au fost realizate întru totul. Mă aflu în fața unei asemenea situații, ca proaspăt debutant, și trăiesc uneori sentimentul acut și de neînlăturat că de abia de acum încolo urmează să mă aștern pe lucru așa cum se cere. Și-aș vrea, tocmai de aceea, să-mi împărtășesc cîteva din părerile mele strict personale. Repet, este vorba de păreri și de reflecții strict personale, legate de căutările mele de pînă acum, de ceea ce aș vrea să văd realizat pe viitor, în propriile-mi scrieri sau într-ale confraților de generație.

La plenara Comitetului de conducere al Uniunii scriitorilor, consacrată luptei victorioase a noului împotriva vechiului, cît și în discuțiile dinainte și de după plenară, s-a vorbit printre altele și de negativism și de idilism. Ce-i drept, asemenea manifestări au existat și mai există, dar mi se pare că a vorbi numai de aceste două extreme, mai ales atunci cînd sînt discutate probleme de fond, cum ar fi lupta dintre vechi și nou, e nepotrivit, incomplet în orice caz. Negativismul cît și idilismul sînt deviert de la realism și se bazează în egală măsură pe falsificarea realității și nu pe o reflectare cuprinzătoare și ve-

ridică. Problema ce se pune aici, și pe care o socotesc principală, este de a se merge la ceea ce este esențial, întrucît, după cum bine se știe, întotdeauna cînd te ferești de ceva, anume și cu tot dinadinsul, nimerești în extrema cealaltă. Nu întîmplător cred că unii scriitori tineri, care au fost pînă mai ieri-alaltăieri adepți ai negativismului, au poposit mai apoi în apele călduțe ale idilismului, înlocuind, aș zice eu, crema de ghete cu crema de ciocolată, ajungînd cam la aceleași rezultate, la aceleași contrafaceri adică, mai mult sau mai puțin stridente. Oscilînd între aceste două extreme nici nu se poate ajunge la altceva, chiar dacă se depun străduințe oneste, chiar dacă aceste străduințe sînt teoretizate, pornind de la noutatea unor procedee artistice, invocîndu-se dreptul de a experimenta al oricărui scriitor, drept mai mult decît necesar dar nu veșnic, întrucît a experimenta la nesfîrșit e ca și cînd te-ai juca numai de dragul jocului, fără nici un țel. Calea care duce cel mai sigur spre realizarea unor lucrări cît mai veridice și mai actuale este calea reliefării a tot ce-i frumos și înălțător în viață, a luptei ascuțite și dramatice de cele mai multe ori dintre nou și vechi, în ce are ea mai esențial. Nu sînt partizanul gesturilor mari și patetice și nici al falsului eroism, al unei exagerate participări afective la plămădirea și elaborarea unor lucrări. Cred însă, cu tărie, că o literatură ca a noastră, angajată, pătrunsă de spirit de partid, are nevoie ca de aer de patos, de un patos profund și convingător, fără de care nu se poate ajunge la o adevărată reliefare artistică a cece este esențial în realitate. Această reliefare artistică, a esențialului din viață, n-are nevoie de nici o contrafacere, nici de „încruntări" și nici de „îndulciri", și va fi cu atît mai convingătoare cu cît va fi mai aproape de inima și voiolul aspru dar înnoitor al uriașelor transformări pe care le trăim. Bronzul n-are nevoie, la urma urmei, nici de strălucirea facilă și efemeră a cremei de ciocolată și nici de mizgăliturile posomorite ale cremei de ghete. Dar de o inimă și de o mînă de artist are nevoie, cu mult înainte de-a se cuibări în cutele frunții unui muncitor pentru care munca a devenit creație ori în gestul de eliberare al țăranului care a ajuns, datorită revoluției socialiste, din rob al pămîntului, stăpînul său.

În legătură cu această ultimă problemă, a patosului care trebuie să ne însuflețească în muncă, aș îndrăzni să afirm că mult prea des vorbesc unii confrați de documentare și de „integrarea" documentării în procesul de creație — a se vedea unele din intervențiile tov. Pop Simion în această chestiune — ca și cînd dacă te documentezi conștiincios un anumit număr de zile sau de ani, ți-ai și realizat lucrarea dorită, fluierînd aproape, fără nici un efort de gîndire, fără străduința mai mult decît necesară de a domina și de a sintetiza materialul de viață, pentru a ajunge la o anumită generalizare artistică, pentru a comunica ceva celorlalți oameni. Departe de mine gîndul de a nega însemnătatea deosebită și stringentă a cunoașterii, a studierii cît mai aprofundate a noilor realități, a transformărilor petrecute în conștiința unui întreg popor într-un răstimp istoric relativ scurt. Ceea ce vreau să relev este necesitatea — obligativitatea, aș zice eu — de a ne preocupa și mai stăruitor de problemele complexe și grele ale măiestriei artistice, de contribuția pe care trebuie să ne-o dăm la îmbogățirea fondului de idei al literaturii noastre noi. Partinitatea include și cere cu și mai multă ascuțime aportul artistic și filozofic, dacă nu-i prea pretențios spus, al fiecăruia dintre noi. A ne rezuma la culegerea de fapte din realitate, a spune mereu că eroii sînt printre noi și că noi nici nu mai avem deci altceva de făcut decît să-i „culegem" și să-i „mutăm" în lucrările noastre — înseamnă de fapt a nu depăși în ceea ce scriem nivelul unor simple însăilări literare, ceea ce, în treacăt fie spus, e cam puțin.

În unele discuții din presa noastră literară sau din cadrul unor ședințe consacrate creației s-a vorbit adesea ori de transformările survenite în viața satului, insistîndu-se asupra unor aspecte legate de modernizarea satelor și de mecanizarea agriculturii, probleme reale și importante. Totuși, mie mi se pare că mult prea des se vorbește — mai ales în reportaj — de televizoare și de aparate de radio, de camioane și de tractoare, în paguba celuilalt aspect, al transformărilor petrecute în conștiința oamenilor, a reliefării noilor relații statornicite la sate. Mecanizarea agriculturii cere, într-adevăr, un alt grad de pregătire; faptul că țăranul are la el acasă, dacă nu un televizor, cel puțin un aparat de radio, îi schimbă fără doar și poate felul de viață. Și totuși nu acestea sînt, după părerea mea, chestiunile principale, aspectele majore, întrucît, dacă ar fi așa, ar părea absurde și de neînțeles frămîntările țăranilor din anumite țări capitaliste cum ar fi, de pildă, Franța, unde mecanizarea a atins un grad destul de înalt, fără a duce prin aceasta la rezolvarea contradicțiilor din sînul țărănimii, ba dimpotrivă, accentuîndu-le. În cazul nostru, esențiale și importante mi se par schimbările datorită cărora în viața satelor s-au statornicit alte relații, noi și înnoitoare, prielnice afirmării celor mai umane înclinații.

— V-am invita să ne oprim, acum, la o problemă care ni se pare deosebit de importantă și actuală; o problemă a cărei pondere într-un colocviu despre „eroul contemporan", trebuie să fie — credem — cu totul deosebită: este vorba despre necesitatea — atît de stringentă — a realizării unor eroi literari pozitivi și activi, care să ofere modele, să însuflețească în muncă tineretul nostru și pe toți oamenii muncii...

Despre această necesitate, a eroului literar, în chipul căruia să fie întruchipate, în modul cel mai pregnant, cele mai înalte calități ale omului nou, a început să se vorbească din ce în ce mai mult în ultimul timp, lucru ce nu poate fi decît salutat și încurajat, întrucît în rezolvarea unor probleme de felul acestela, emulația, crearea unei atmosfere vii și efervescente poate și trebuie să joace un rol însemnat. N-ar fi rău, socotesc eu, dacă și criticii literari s-ar preocupa mult mai intens de asemenea probleme, dacă ar contribui cu și mai multă pasiune la crearea atmosferei amintite mai sus. Din păcate însă unele discuții purtate de numeroșii și talentații noștri critici literari se duc nu pe asemenea probleme, ci pe altele, mai puțin însemnate, ajungîndu-se uneori pînă la tălmăcirea și

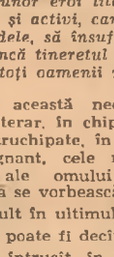

răstălmăcirea unor termeni. În critica noastră s-a discutat atît de mult despre modalități, de pildă, încît această chestiune spinoasă și însemnată a fost transformată în unele cazuri într-un fel de ghilotină pentru anumite cărți sau, dimpotrivă, într-un fel de trambulină pentru alte cărți, în funcție de preferințele strict subiectiviste ale unui critic sau — de ce n-am spune-o? — în funcție de anumite relații mai mult sau mai puțin literare. Avea dreptate tov. Ov. S. Crohmălniceanu cînd spunea, în cadrul unei discuții din „Gazeta literară", că tov. I. Vitner a greșit atunci cînd a analizat foarte sever romanul „Cuscrii" în timp ce față de „Ieșirea din Apocalips" a manifestat mult mai multă îngăduință numai și numai pentru că Ghilia a încercat în acest al doilea roman al său o altă modalitate artistică, mai nouă, mai modernă. Cred totuși că tov. Ov. S. Crohmălniceanu n-a reușit să găsească exemplul cel mai potrivit. Există, după părerea mea, alți scriitori, și încă dintre cei stimulați și lăudați pe toate drumurile de către tov. Ov. S. Crohmălniceanu — Theodor Mazilu, Radu Cosașu, Nicolae Tic — a căror faimă se datorește în bună măsură nu obținerii unor rezultate deosebite în creație, ci încercării și pipăirii unor „noi" modalități artistice. Nu sînt partizanul închistării și consider și eu, ca și alți confrați, că înnoirea mijloacelor de exprimare trebuie să constituie o preocupare permanentă pentru orice scriitor. Aceasta preocupare n-are nici un sens însă și devine un joc gratuit și banal, dacă nu duce la o realizare cît mai pregnantă a conținutului ideologic și artistic al unei lucrări. Pornind de la aceste premize, de la rezultatele obținute de fapt, trebuie apreciată o scriere sau alta, și nu de la judecarea în abstract, în funcție de preferințele și de relațiile amintite, a modalității alese. A te întreba, de pildă, cum ar arăta o carte dacă ar fi scrisă nu la persoana întîi ci la a treia, e ca și cînd ți-ai pune problema cum ar arăta, să zicem, o cronică literară scrisă de Dumitru Mircea și semnată de Ion Lungu și publicată, bine înțeles, în „Tribuna" din Cluj. Dar să lăsăm criticii să se folosească și să manevreze în voie diversele modalități artistice și să ne întoarcem la problemele noastre, dintre care cea mai importantă este deocamdată cea amintită, a eroului pozitiv. Înseși succesele obținute de literatura noastră de la Eliberare și pînă în prezent condiționează stringența acestei necesități, a apariției eroului pozitiv, cu toate calitățile lui din viață. Acest erou se presimte de-acum și va deveni realitate artistică — sînt convins de aceasta — într-un viitor nu prea îndepărtat, evident nu de la sine și nu printr-o transpunere mecanică a faptelor din realitate. Este nevoie și aici, mai ales aici, de acel patos înălțător și însuflețitor, fără de care nu poate exista o literatură nouă și revoluționară în tot ce are ea mai prețios.

„Arta se naște din viață, misiunea fundamentală a unei reviste este de a așeza pe tînărul scriitor socialist în fața frumuseților vieții noastre, zicîndu-i: aici sînt cărbunii, frați întunecați ai diamantelor, mai folositori poate decît ele, colo sînt fîntînile arteziene care presară rouă pe întinsele culturi, aici sînt uzinele, dincolo sînt palatele muncitorilor. Uniunea scriitorilor înlesnește tinerilor autori perceperea directă a tuturor aspectelor muncii noastre de azi, foarte mulți fac reportaje. Însă arta este transfigurare și problema e de ordin estetic. Revista trebuie să îndrumeze, sugerînd, spre viața tot mai complexă... În ce mod? Relevînd din literatura universală și română, în primul rînd socialistă, chipul cum o temă de înfățișare prozaică sau aparent neductilă pe nicovală, ia în mîinile unui artist cu fantezie arborescențe neașteptate. Scriitorii mari și unele școli literare de altădată au relevat contemporanilor fragmente de univers, din păcate foarte limitate. O revistă are datoria, azi, să deschidă toate porțile către frumusețe... esența vieții trebuie sorbită cu buzele și simțită cu inima'...

„...Ceea ce ne interesează pe noi este ca poetul să se entuziasmeze, să iubească, să aibă sănătoase triste ți, să vibreze, în fine, cu toată gama sentimentelor ca om nou, în fața unei lumi noi..."

„...Va veni în curînd vremea cînd scriitorii nu vor cunoaște decît „eroi maturi" născuți în lumea socialistă"...

G. Călinescu

(Din interviul acordat revistei „Luceafărul" nr. 22 (105) din 15 noiembrie 1962)

NOI DATE DESPRE PANAIT CERNA

În ultima vreme, Muzeul literaturii române și-a îmbogățit colecțiile cu noi documente privind viața și opera unor scriitori români.

Între acestea, un loc important îl ocupă documentele care aduc informații inedite asupra vieții și creației poetului Panait Cerna, stins din viață acum 50 de ani, departe de țară (la Leipzig) în vîrstă de numai 32 ani. Merită a fi menționate, între altele, cele cîteva caiete și file manuscrise, mărturii ale laboratorului de creație al poetului. Ele cuprind **etapele** de elaborare ale unor poezii, **variantele** unor versuri, precum și fragmente sau poezii întregi **inedite**.

Interesante sînt mai ales cele care vorbesc despre preocupările de dramaturg ale poetului („Meșterul Manole", „Radu Vodă" și „Făt-Frumos"). Ultima dintre acestea — așa cum reiese din corespondență — l-a preocupat intens în ultimii ani de viață; autorul și-o considera chiar drept unul din cele mai importante proiecte ale sale. Moartea l-a împiedicat să ducă la bun sfîrșit aceste intenții; manuscrisele cuprind numai schițarea planului (personaje, acte, scene).

Manuscrisul studiului asupra lui „Faust" (publicat în „Convorbiri literare" nr. 9 și 10 din 1909) cuprinde și o parte **inedită** — discutarea părerilor citorva critici germani asupra operei lui Goethe.

Teza de doctorat (scrisă în limba germană), caietele sale de studii pentru seminarii sau notele făcute la cursuri ne amintesc de rîvna cu care muncea Cerna pentru pregătirea doctoratului. Două dintre caiete conțin programul acestei activități, alcătuit meticulos pe obiecte, zile, ore. În plin studiu, poetul se lăsa uneori furat de poezie; dovada o fac destule pagini care cuprind versuri, meditații și frînturi de gînduri.

Elemente inedite aduce și corespondența cuprinzînd schimbul de scrisori dintre Panait Cerna și familia sa, dintre Panait Cerna și cîțiva prieteni și colegi (Romulus Cîndea și I. Rădulescu-Pogoneanu), precum și scrisori primite de poet de la Al. Vlahuță, Luchi Caragiale, prof. I. Garabet, familia Zarifopol.

Scrisorile lui Panait Cerna sînt cu atît mai prețioase cu cît în ele se reflectă frămîntările, visurile, idealurile acestei ultime perioade din existența poetului (1908—1913), cînd creația propriu-zisă a fost trecută pe planul al doilea. Ele mărturisesc totodată lupta aprigă ce s-a dat în conștiința lui între datoria de a-și isprăvi studiile și dorința de a se dedica numai activității poetice (**ex.**: scrisorile către I. R. Pogoneanu, 8 mai 1912, 11 mai 1912, 21 mai 1912, 28 mai 1912 etc.).

Prezintă importanță și cele cîteva documente din timpul studiilor sale în Germania, printre care se află carnetele de student la Berlin și Leipzig (cu menționarea cursurilor audiate, frecvența poetului și semnătura profesorilor respectivi) și diploma de doctor în filozofie de la Universitatea din Leipzig.

În articolul de față vom prezenta cîteva scrisori ale prietenilor și colegilor români ai lui Panait Cerna, care studiau la Berlin și Leipzig, adresate celor din țară, imediat după moartea poetului. Scrisorile la care ne referim aduc noi amănunte asupra sfîrșitului prematur al poetului, precum și asupra proiectelor sale de creație; ele sînt mărturii ale dragostei și aprecierii de care se bucura Panait Cerna din partea celor ce studiau în Germania.

Poetul se stinge din viață la 8 aprilie 1913, la numai cîteva săptămîni după ce își terminase doctoratul, atunci cînd i se deschideau în față porțile „libertății", atît de mult dorită de el în anii de studii.

Florian Ștefănescu Goangă trimite o scrisoare emoționantă lui I. Rădulescu Pogoneanu, datată 9 aprilie 1913 (a doua zi după moartea lui Cerna), în care vorbește de ultimele zile de viață ale poetului, de tragicul său sfîrșit.

Referindu-se la oboseala pricinuită lui Cerna de examenele de doctorat, spune: „Încordarea continuă provocată de prepararea examenului și grija copilărească de care continuu era frămîntat i-au slăbit pe nesimțite și continuu puterea organismului. În ultima vreme era vizibil obosit, adesea foarte iritat, cu respirația scurtă și privirea mai sticloasă decît de obicei. Noi am pus toate astea pe seama încordării în vederea examenului pe care, trebuie să adaug, și l-a pregătit ca un elev foarte silitor, cu multă conștiinciozitate însă nu cu tragere de inimă. Dacă n-ar fi fost la mijloc sentimentul obligației față de binefăcătorii lui, sînt convins că Cerna, din propriul lui îndemn, n-ar fi dat niciodată acest examen".

Scrisoarea conține descrierea amănunțită a mersului bolii și se încheie cu redarea ultimelor ore de viață: „Abia pe la 11 noaptea, așadar după trei ceasuri de pierdere a cunoștinței, începe să miște violent din mîini și din picioare. O luptă teribilă a organismului, care ne-a zdrobit de durere și ne va rămîne pentru totdeauna neuitată, a urmat timp de o jumătate de oră. Mîinile i se ridicau în sus ca și cum ar fi vrut să pornească pe cer, ochii ficși către tavan. În momentul cînd sosește al doilea medic curant, Cerna revine la cunoștință și atunci urmează, timp de mai bine de o oră și jumătate, o luptă îngrozitoare sufletească, redată prin vorbe iuți — imagini care se succedau fulgerător de repede, cîntec, rugăciuni, mișcări violente. Imaginația cea mai înfierbîntată nu-și poate făuri o mai teribilă luptă sufletească cu moartea. Cum s-a deșteptat, s-a uitat pătrunzător la cei din prejur — eu, doctor Zarifopol, doi doctori-medici și sora de caritate — ne-a recunoscut, s-a răsfrînt apoi înlăuntrul lui sufletesc și a început să vorbească repede, violent, întretăiat, de-ți rupea inima. Întîi l-a torturat ideea că are să moară, apoi brusc, violent, ca și cum ar fi vrut să se convingă pe sine de contrariul, a început să arunce vorbe iuți, înfrigurate: Nein — ich kann nicht sterben. Ein Doktor. Jung, Talent, — Mutter. — Nein meine Freunde ich bin stark, ich werde leben.[1]) Apoi începe să cînte — fel de fel de arii vesele — și totodată întrebîndu-ne: Nicht wahr, ich bin gesund? Doktor! Was sagst du! Du mein Retter?[2]). Apoi repede se întunecă la față și gîndurile groaznice ce-l tortură i le dau pe față mișcările groaznic de expresive ale feții, ochilor — corpului. Apoi iar vorbe iuți... Atitudine de rugăciune pioasă, un moment liniște — în urmă și mai năprasnic revolta contra morții. Draussem ist Frühling — und Sonne und schon. Die Natur ist in voll leben und ich sterbe[3]). Apoi un teribil plin de revoltă... Nein! Ich kann nicht sterben — Doktor rette mich — Freunde — lassen sie mich nicht untergehen.[4]) Și așa mereu treceri de la resemnarea și împăcarea liniștită cu ideea morții, la înălțurarea violentă, prin mișcări și imagini în vorbe, prin cîntece și veselie a acestei viziuni. Către 1 din noapte — în urma a două injecții, îmi pare cu morfină, s-a mai liniștit — pentru cîteva momente, a vorbit rar, încet, despre poezie — Goethe, Schiller — poeți francezi — englezi — Eminescu. La unu și jumătate a încetat de a vorbi. A ridicat ochii spre cer, cu mîinile în atitudinea de rugăciune, s-a stins treptat, treptat și la orele 3 dimineața și-a dat luminat sufletul."

Într-o altă scrisoare, adresată lui I. Rădulescu-Pogoneanu, datată 14 aprilie 1913, un alt prieten al poetului, Em. Panaitescu, informează: „În ziua înmormîntării i-a fost adusă acasă teza tipărită... Volkelt s-a exprimat foarte entuziasmat de lucrarea lui — eine wirckliche Freude eine solche arbeit zu lesen[5]) — și de aceea e foarte posibilă o mică prefață din partea lui".

Alte scrisori, în fine, vorbesc despre proiectele sale de creație. Despre cîteva din ele aflăm din scrisoarea lui Romulus Cîndea adresată lui I. Rădulescu-Pogoneanu, la 22 mai 1913. Scrisoarea conține și un mic istoric al etapelor de creație a poetului, precum și referiri la felul în care lucra: „În timpul din urmă, cîteva luni înainte de examen, firește nu mai avea timp de loc pentru poezie. În anul trecut, astă-primăvară însă îl urmărea mai mult muza. Și apoi cînd mergeam seara la plimbare prin Iohanna sau Albert park îmi spunea fragmente din poezii sau poezii întregi... și cînd ne întîlneam și mai lăsam filozofia pe mîna lui Windelband, îmi recita versuri întregi — și cu cîtă dulceață! Uita și el că-l așteaptă acasă „Prolegomena" lui Kant, uitam și eu că mă așteaptă acasă istoria și mergeam la braț pe aleile luminate de lumina blîndă a lunii ceasuri întregi. Atunci îl fura poezia, atunci uita toate necazurile lumii, și doctorat și toate, și plutea maestos în împărăția genilului, avînd lîngă sine un ardelean iubitor de literatură, fericit de distinsa prietenie de care era părtaș.

De mult se purta apoi cu gîndul (cred că știi și d-ta) de a face un poem mare, o întrupare a neamului nostru în poezie: „Făt-Frumos". Unele scene mi le-a și spus, dar viața întregă voia să-l poarte cu sine, cum a purtat Goethe pe „Faust" al său: avea să fie încoronarea operei lui de poet...

În anul trecut școlar, astă-vară, își dădea mai des frîu liber fanteziei sale, îl chema mai des poezia cu toată vraja ei. Și nu-i de mirare, doctoratul era mai departe, literatura mai aproape: se ocupa chiar cu Schiller atunci, și începînd cu poezia germană, în desele noastre povestiri, ajungeam la poezia română și de aici la poezia lui Cerna care o cunoștea încă numai el și o auzeam eu pentru prima oară între români. Ce păcat că nu și le scria! Ce pierdere pentru noi; dar el cînd o punea pe hîrtie puțin mai avea de îndreptat. Și ce uimitor de repede lucra uneori...

În restul verii pînă la vacanță s-a ocupat mai mult cu lucrarea „Die Gedankenlyrik"... După ce înaintă lucrarea profesorului Volkelt nu se mai gîndea decît să gătească materialul pentru examen. Și numai cînd ne întîlneam noi seara vorbeam de poezie, de război, de Ardeal care ne preocupa totdeauna, de filozofie.

După doctorat, simțindu-se iar liber, începu iar a se gîndi la poezie. Și zilnic făcea versuri; de cîte ori mă duceam la el după masă din cauza corecturii, îmi spunea unele versuri. Planuri avea mari și frumoase. În timpul din urmă îl preocupa un plan de poezie al cărui erou avea să fie Shakespeare... (Nu i-a dăruit dumnezeu zile să poată face poezia aceasta și multele care le mai avea în sufletul său...).

Într-o vreme îl preocupa „Don Juan". De mult, înainte de a veni în Germania. Văzînd apoi pe — Don Juan al lui Mozart jucat și cîntat de marele suedez John Forsel în Lipsca, i se redeșteaptă dorul de a dramatiza subiectul acesta în felul său... Între lucrările plănuite de el ar fi și una „Eminescu și romantismul german". Avea să-i fie teza de habilitare la universitatea din București. N-a lăsat nici aici nimic în scris, deși materialul îl cunoștea în bună parte".

Numeroase fragmente din scrisori sînt expresia durerii acestor prieteni, pricinuită de moartea lui Panait Cerna:

„Sînt de miercuri dimineața în Lipsca și nu mă pot liniști de loc la gîndul că nu l-aș mai putea întîlni pe Cerna pe aici... nu mai pot să caut strada lui și nu mai pot îndura nici o stradă pe aici, căci Lipsca fără el e pustie și grozavă". (Em. Panaitescu către I.R.P., 14 aprilie 1913, Leipzig).

„Reîntors la Lipsca doream de mult să-ți scriu, dar n-am fost într-o stare sufletească de a putea scrie. Așa ne-a zguduit moartea lui Cerna, că nici nu mi-am revenit în fire. Și ce îngrozitoare au fost primele zile după întoarcere.

Oriunde mă întorceam îmi aminteam de scumpul nostru Cerna... Și mult am îndurat eu în cele 3 săptămîni de cînd sînt aici! Să fii în Lipsca cu Cerna și să fii totuși fără el, e îngrozitor; și acum, cînd se apropie ora 10 seara, mă apucă o neliniște mare, era ceasul întîlnirii noastre". (R. Cîndea către I.R.P., 22 mai 1913, Lipsca).

Adăugîndu-se informațiilor pe care istoria literară le deține, aceste noi documente completează imaginea pe care ne-o formasem asupra lui P. Cerna, punînd în lumină laturi inedite ale creației și personalității sale.

Iliza Ispășoiu

[1]) Nu — eu nu pot să mor. Un doctor. Tînăr, talent, — mamă. — Nu prietenii mei, eu sînt tare, eu voi trăi.

[2]) Nu-i așa, eu sînt sănătos? Doctore? Ce spui tu? Tu, salvatorul meu?

[3]) Afară este primăvară — și soare și frumos. Natura este în plină viață și eu mor.

[4]) Nu! Eu nu pot să mor — Doctore, salvează-mă. Prieteni nu mă lăsați să mă pierd.

[5]) O mare bucurie să citești o astfel de lucrare.

Mama poetului și cîteva din manuscrisele lui Panait Cerna

PROBLEME DESCHISE ÎN STUDIUL LITERATURII ROMÎNE VECHI

Acum patru ani, în prefața ediției a II-a a cronicii lui Ion Neculce, acad. Iorgu Iordan înregistra cu regret „slabul interes pe care istoricii și criticii literari îl arată literaturii române vechi" și atrăgea atenția că publicarea celei dintîi ediții științifice dintr-o operă cu recunoscute însușiri literare nu trezise ecou decît printre specialiști.

Situația se prezintă astăzi cu totul alta, datorită printre altele și eforturilor stăruitoare pe care acad. G. Călinescu le-a depus de-a lungul a trei ani încheiați pentru atragerea specialiștilor și criticilor literari într-o largă discuție de principii asupra folclorului și literaturii vechi — materia primului volum din tratatul *Istoria literaturii române*.

Cele 6 articole publicate în „Contemporanul" — primul la 5 martie 1960, ultimul la 23 martie 1963 — au adus prospețime și nerv în cuprinsul unei discipline greu accesibile marelui public din cauza erudiției seci și expunerii didacticiste. Ocazionate de lucrările la cea dintîi sinteză academică de literatura română veche, aceste articole alcătuiesc de fapt un succint tratat de metodologie susținut de o concepție generală asupra literaturii vechi. Și una și alta și-au găsit expresia memorabilă în cîteva rînduri prin care se arăta ce ar trebui să fie o adevărată istorie a literaturii vechi: „Nu e vorba de a remarca, ici și colo, anume însușiri artistice, ci de a privi totul în perspectiva artei. Fără îndoială că un bloc de marmură nu e o sculptură și descripția ei nu va cuprinde exaltări critice ca în fața operei unui Michel Angelo. Determinarea valorii lui materiale e de competența unui specialist. Cu toate acestea, oricîte verdicte ne-ar da cel care cunoaște structura marmurelor și rezistența lor, numai artistul știe să scoată cu imaginația din ei formele culcate în bloc. Cultura veche este un astfel de bloc în care stau încă nenăscuți Eminescu și Creangă, Caragiale și Sadoveanu. A descifra prezența lor virtuală în acea materie simplă, privind din prezent spre origini, aceasta e marea misiune a unui adevărat istoric" (Contemporanul nr. 32/1960).

Între timp, apariția cărților lui Al. Piru și cursului litografiat al lui I. D. Lăudat, stimulate și hrănite substanțial de lucrările tratatului, a dat prilejul unui schimb de păreri care, dacă nu s-a încheiat totdeauna cu rezultate concludente, a contribuit cel puțin la pregătirea atmosferei în vederea dezbaterilor machetei volumului I al *Istoriei literaturii române*. În preajma acestor dezbateri devenise evident că repetata invitație a acad. G. Călinescu la „discuții fie și aprinse" în jurul chestiunilor „la ordinea zilei" (Contemporanul 12/1961; 3/1962; 5/1963) nu avea să rămînă fără răspuns și nivelul la care, în general, au decurs aceste discuții, a demonstrat dorința, unanimă astăzi, de a vedea cît mai repede integrată în efortul creator al epocii o etapă atît de importantă din dezvoltarea culturii noastre, a cărei cunoaștere profundă va da scriitorului și cititorului român conștiința și mîndria legitimă a unei înaintări culturale neîntrerupte de un mileniu și a unor tradiții artistice care nu încep de ieri.

Dezbaterile au lăsat să se vadă limpede că beneficiem astăzi, de criterii sigure în aprecierea a ceea ce este sau trebuie să fie autentica istorie a literaturii, deosebită printr-o nuanță doar — însă esențială — de istoria culturii așa cum o privește un tratat de istorie propriu-zisă. Distincția aceasta nu se făcea în trecut, de aici impresia falsă că vechile sinteze de specialitate sînt istorii literare, cînd de fapt constituiau numai pregătirea lor. Pe de altă parte, interesul general pentru literatura veche suscitat de un eveniment atît de important a reușit să fie împărtășit și de redacțiile presei noastre literare care, publicînd integral sau într-o formă remaniată cele mai importante intervenții, au dat posibilitatea marelui public să ia cunoștință de principalele probleme care s-au dezbătut cu această ocazie.

Între toate aceste intervenții, pe primul plan s-a situat prin nivelul teoretic la care au ridicat discuția și prin încercarea de a formula, pornind de la analiza concretă a machetei, ceea ce s-ar putea numi problematica unei sinteze ideale de literatură română veche, referatele lui G. Ivașcu și Al. Dima, membri ai comitetului general de coordonare a tratatului. Esențialul în intervenția lui G. Ivașcu, din care cea mai mare parte a apărut în „Contemporanul", este faptul că a sugerat clar existența unor probleme de bază pe care le ridică o sinteză de literatură română veche în stadiul actual al dezvoltării științelor umaniste din țara noastră, probleme care nu pot fi ignorate sau ocolite. Între acestea se numără și necesitatea ca o atare sinteză „să proiecteze în istoria culturii noastre și, în ansamblu, în istoria culturii umanității, ceea ce constituie în modalitatea literară, identitatea noastră națională, contribuția poporului la cultura universală".

Aceeași dorință de a depăși simpla erată în sensul unei ample dezbateri de principiu pe marginea „problemelor de bază ale literaturii noastre vechi" conferă și articolului semnat de prof. Al. Dima (și, pentru problemele de folclor, celui publicat de prof. Liviu Rusu în „Steaua") o valabilitate dincolo de caracterul ocazional al unui referat, înscrîndu-l printre contribuțiile importante la conturarea orizonturilor disciplinei.

Desigur, se află în aceste articole și afirmații discutabile, unele aprecieri poate prea severe. Dar această manieră de a aborda frontal problemele dificile este de neprețuit folos pentru cercetările viitoare cărora le deschide drumul, luminîndu-l.

Pentru că un lucru nu poate fi trecut cu vederea: după cum a reieșit clar din discuții, actuala sinteză nu poate fi socotită „ultimul cuvînt" ci, după o expresie fericită, ea este „macheta" unui viitor monument pe care îl pregătește în mod strălucit și îl face posibil.

Unanimitatea de păreri a participanților la dezbaterile volumului I al tratatului a subliniat faptul că, sub aspectul informației și al interpretării fenomenelor culturale, ca și sub aspectul contribuțiilor științifice speciale (atribuiri de scrieri, datări, filiații etc) noua sinteză este cu mult superioară tuturor celor din trecut. Meritul acestui important pas înainte, pe care-l înregistrează disciplina în ansamblul ei, prin apariția tratatului, aparține colectivului de specialiști — filologi și istorici — și, desigur, redactorului responsabil al volumului, acad. Al. Rosetti. Obiecțiile fundamentale n-au vizat prin urmare această latură, desigur perfectibilă și pe alocuri amendabilă, dar în linii mari izbutită, ci, așa cum s-a remarcat foarte just, „în centrul dezbaterilor a fost discrepanța care a reieșit din cercetarea pe ansamblu a volumului, în ce privește valorificarea — în condițiile istorice date — a ceea ce numim literatură română veche din punctul de vedere *artistic*. Criteriul de valorificare artistică a „materialului" cuprins în volum este, în genere, deficitar, fiind pus mai mult sau mai puțin în umbră de cel al valorificării etnografice, — la folclor, de cel cultural artistic — la operele religioase și istorice". („Contemporanul" Nr. 15/1963).

De aici impresia că volumul I al tratatului ar putea să aducă mult mai mult, avînd în vedere metodele științifice care stau astăzi la dispoziția cercetătorilor, în raport bunăoară cu cele care au fost folosite în sintezele mai vechi pe care le datorăm lui N. Iorga și G. Călinescu. Ceea ce constituie caracteristica amintitelor sinteze este un anumit simț interior al creșterii culturii române de-a lungul secolelor, din care decurge capacitatea lor de a-l convinge intuitiv pe cititor că literatura română nu este o juxtapunere de personalități și fenomene, ci un proces în desfășurare. Amăgitor statică, prin așa-zisa ei „portretistică", sinteza lui G. Călinescu este în realitate pătrunsă de un dinamism interior, rezultat al efortului continuu de a privi pe fiecare autor și fiecare operă în perspectiva întregii evoluții a literaturii române, spre a-i fixa locul și rolul în această evoluție. Cine citește succesiv portretele simte cum suie treptat de la cronica lui Ștefan cel Mare la Sadoveanu, de la „Miorița" și „Psalmii" lui Dosoftei la Eminescu, și de la „Viața patriarhului Nifon", la pamfletul arghezian. Această impresie n-o mai are totdeauna cititorul tratatului, care se mișcă parcă mai mult la orizontală.

Exemplul acestor sinteze a sugerat desigur și observația întru totul îndreptățită a lui Al. Dima că „Istoria literară nu poate fi redusă la o galerie de portrete succesive, ea fiind — în fond — un proces de continuă desfășurare în cadrul epocii pe care o reflectă și o înriurește și, ca atare, tratarea exclusiv monografică nu e suficientă". Și mai importantă ni se pare însă constatarea — făcută tot de Al. Dima — că în tratat „rămîne apoi nerezolvată o problemă fundamentală și anume cea a genezei principalelor forme de cultură și literatură veche". Într-adevăr, dată fiind participarea unor slaviști și bizantiniști cunoscuți, era de așteptat ca tratatul să înfățișeze modul în care s-au născut, au pătruns pe pămîntul țării noastre și au influențat dezvoltarea culturii române curentele de cultură care sînt ale întregului răsărit și sud-est european și care așează organic literatura română veche într-o adevărată comunitate culturală răsăriteană în cuprinsul căreia a jucat un rol și a ocupat un loc ce rămîne să fie stabilit. Era de așteptat de asemeni ca să întîlnim judecăți de valoare, stabilite nu în cadrul unic al culturii române, ci prin comparație cu cultura bizantină, rusă, bulgară, sîrbă, polonă, de unde ne-au venit unele manuscrise.

Faptul că nu întîlnim aproape nimic din toate acestea nu înseamnă că lucrarea pierde din valoarea certă pe care o are și din prestigiul pe care-l merită, ci numai că problematica literaturii române vechi este mult mai largă și că, în viitor, progresele esențiale în disciplina noastră depind foarte mult de modul în care vor fi rezolvate toate aceste sarcini sesizate pe parcurs și cărora tratatul, după ce le înlesnise enunțarea prin experiența acumulată și orizonturile noi ce le-a deschis, n-a mai apucat să le răspundă.

Ar fi de acea o greșeală ca rodnica dezbatere a jurul literaturii vechi, asupra căreia de pregătirea tratatului să înceteze, lăsînd iarăși această pînă mai ieri Cenușăreasă a

criticii și istoriografiei noastre literare exclusiv în seama erudiției și a necesităților didactice. Mai sînt încă multe de făcut pentru cunoașterea multilaterală a vechii noastre culturi. Fiindcă dacă ne preocupă în mod firesc rolul diferitelor influențe în cultura română, e vremea să ne preocupăm sistematic și de măsura în care fenomenele culturii române au avut ecou în evoluția altor culturi.

Problema cheie a oricărei cercetări de literatură veche rămîne însă aceea a conștiinței artistice a vechilor noștri cărturari și a prezenței efortului artistic conștient în opera lor. Înainte de a discuta modalitățile realizării unei sinteze de literatură veche, se cere lămurită problema dacă există într-adevăr în secolele XIV—XVIII o literatură în adevăratul înțeles al cuvîntului.

Trebuie discutată data cînd începe istoria culturii române scrise. Fiindcă nu e admisibil să pornim din secolul XIV, atunci cînd pe teritoriul țării noastre se găsește cea mai veche inscripție chirilică descoperită pînă astăzi, datînd din secolul X, și cînd cercetările dovedesc pe zi ce trece că, pe pămîntul românesc, cultura în limba slavă a cunoscut o puternică dezvoltare cu mult înainte de întemeierea statelor feudale. Aceasta contribuie de fapt la crearea impresiei, — nejustificate — de început tîrziu în comparație cu alte culturi.

Am enunțat aici numai cîteva din ceea ce numim „problemele deschise ale literaturii vechi". Dezbaterea lor colectivă, cointeresarea unui număr cît mai mare de specialiști și critici într-o discuție asupra problemelor capitale ce stau în calea viitoarei sinteze — sau viitoarelor ediții a celei de față — vor da marelui public posibilitatea să-și facă o imagine generală cît mai justă despre literatura română veche și despre sintezele care i-au fost consacrate.

Dan Zamfirescu

NICHITA STĂNESCU

BALADA UNUI SENTIMENT CURAT

1

Şi pentru că inima mi-a fost fulgerată
ca-n timpul ploilor repezi de vară un arbore,
căruia i s-a aprins coloana cu flacără groasă,
asemenea unui zeu căruia-n toiul nopţii
i se-aprind pletele şi-i ard arbitr,
iar păsările se trezesc dind ţipăt scurt,
crezînd că a răsărit soarele...

Şi pentru că atîtea străzi umblate în acest oraş mare,
şi atîtea ferestre şi porţi deschise,
i-au cunoscut pe cei doi trecînd şi arzînd haeric,
şi strigînd numele lui Tristan şi-al Isoldei,

Ascultaţi, voi, cavaleri ai adolescenţei,
şi voi frumoaselor fete, pe care
nu v-a împlinit încă flacăra nupţială-a bărbatului,
o poveste de dragoste, care nu s-a-ntîmplat,
povestea unui sentiment a cărui neîmplinire
a umplut de vibrare
unda subţire şi pămîntie a Dîmboviţei,
asvîrlind-o din matcă şi înnodînd-o
ca pe-un odgon, de arborii umbroşi ai cheiului
care, ei înşişi, vroiau să se smulgă din rădăcini
şi să plece...
În căutarea acelor ore de dragoste
neîntîmplate.

2

El era înalt, cu umăr suplu,
cu ochi mari, rotiţi încet pe lume.
Coama cenuşie retezată scurt, la soare
se-aprindea de-o clară fremătare;

Ea era înaltă şi cu umăr suplu,
cu ochi mari, rotiţi încet pe lume.
Coama cenuşie, retezată scurt, la soare
se-aprindea de-o clară fremătare.

El ducea cu sine amintirea
unei vieţi de-o nobilă candoare,
ca pe-o dîră de cometă ce înseamnă
cu lumină-un cer de seară, fără taină;

Ea ducea cu sine amintirea
unei vieţi de-o nobilă candoare,
ca pe-o dîră de cometă ce înseamnă
cu lumină-un cer de seară, fără taină.

El rostea cuvinte cu ardoarea calmă
a acelor care-mping în valuri, lungi vapoare,
ori rostea cuvinte mari de veselie,
ca zăpada răsucită-n sus de-o vijelie;

Ea rostea cuvintele cu-o leneşă-ncordare
parcă-ar fi zvîrlit cu mingi în aer,
ori rostea cuvinte mari de veselie,
ca zăpada răsucită-n sus de-o vijelie.

El avea din mine, visul, şantierul
care-l prelungisem, care-l adîncisem
El era tot ce-i în mine înţelept
coasta bărbătească, braţul meu cel drept.

Ea avea ceva din fetele pe care
le-am iubit, le-am ocrotit cu braţul stîng
Ea era nevasta, şi iubita, şi cîntarea
ce-o isca-n izbire ochiul meu cu zarea.

3

Şi pentru că nu s-au cunoscut în acest anotimp
cei doi oameni
care păstrează ceva din mişcările stîngace
ale adolescenţei mele,

Şi pentru că nu s-au cunoscut în acest anotimp,
fiecare păstrînd pentru el însuşi
o dragoste nedăruită, întoarsă ca apa în apă,
şi mută asemenea salcîmilor neloviţi de vînt.
voi smulge din timp o mare bucată
şi voi striga prin ea ca printr-o pîlnie
cuvintele unuia şi cuvintele altuia,
aşa cum mi le-nchipui eu însumi,
cu mult mai puţine, cu mult mai palide
decît cele pe care le-ar spune gurile lor.
dacă ei s-ar uita doar puţin mai atent, fiecare,
în juru-i...

4

Desigur, îl voi întîmpina în fiece seară
cînd va coborî de pe schelele-nalte,
ca de pe-o altă planetă,
cînd va pune
piciorul drept pe pămînt,
întors dintr-o lungă călătorie
plină de aventuri, petrecută
în viitor.

Oho, el ştie năravurile fierului şi ţipătul
pe care-l dă betonul —
de fiecare dată va avea noi amintiri,
despre lumina albastră a sudurii electrice,
despre lumina albastră-argintie
de care-ţi atîrnă umbra ca pe-o mantie

Desigur, îl voi întîmpina în fiecare seară
reîntors dintr-o lungă călătorie,
unde îl va zări odată
făcînd trei ample spirale
pe cer, în plin soare, cu avionul,
chiar şi pe Vlaicu...

5

Îmi va fi teamă
să o string prea tare în braţe,
ca să nu-mi treacă mîinile prin ea
ca prin aer;

Îmi va fi teamă-n preajma ei
să rîd prea tare,
ca să nu dobor cumva arborii
cu silabele puternice ale bucuriei mele;

Îmi va fi teamă
să o invit la dans,
ca să nu ne azvîrle vîrtejul lui iluzoriu
departe unul de altul.

Îmi va fi teamă să o privesc
prea mult în ochi,
ca să n-o văd pretutindeni în locul
tuturor lucrurilor,

6

Şi pentru că ei nu s-au cunoscut în acest anotimp,
ai verii,
ci numai versurile mele i-a cunoscut pe ei,

Şi pentru că aceste noi clădiri ridicate
de mîinile mele,
şi-ntîia pîine de grîu nou
din acest an,
şi pentru că timpul vieţii noastre,
nu rabdă să se piardă
nici un sentiment curat

'Am scris această baladă

Ca să se recunoască cei doi, să se cunoască,
să se găsească şi să se-mplinească...

Pentru că se sfîrşeşte un an
şi pentru că vine altul
şi inima mea
nu rabdă să se piardă
nici un sentiment curat.

FLORENŢA ALBU

CRISTALE

...Ţin un cristal în palma
întinsă spre stele;
pur, ascuţit mă răstrînge,
aprinsă-n reflexele lungi.

Caut în mine
focul care, ascuns şi continuu,
mă scade, mă creşte —
mă creşte!

★

Seara, cum vin dintre oameni
plină de ei,
cînd împrejuru-mi vibrează
clipele — păsări colibri
şi mişcările reîntoarse din zi
au o lumină şi-un echilibru statornic;
Seara îmi populez camera-naltă
cu păsările-pereche-ale ochilor lor
întorşi, din lumea dură-a metalelor,
a lemnului, a pămîntului,
a clorofilelor,
din lumea gîndurilor în care
ideea lucidă
se prelungeşte cu visul...

Simt arderea —
care începe, care-a-ncepul,
care continuă,
arderea care creşte timpul,
prin care existăm, devenim;
arderea care ne cladeşte-n comunitatea umană,
cum în cristalul unic — mii de cristale.
Ciudată senzaţie-ţi dau
faţetele lui,
în care te vezi prelungit ca-n ecouri:
un gest — şi răspund o mie de gesturi,
un cuvînt — şi răspund alte o mie,
un pas — şi o mie de paşi
îţi continuă ritmul, direcţia.

Şi trebuie să ştii acustica lumii,
această cupolă imensă,
sub care vorbeşti, şi chemi, şi răspunzi,
să cunoşti cristalele
care, prin ardere,
au ajuns să reflecte-adevărul

Trebuie să ştii neapărat
toate acestea,
pentru ca lapta, cuvîntul
înainte de-a fi lapte, cuvînt,
să se aleagă, prin ardere,
de impur şi mărunt

★

Noaptea mă tulbură mersul ceasornicului,
bătaia pulsului meu
grăbită, urmîndu-l,
silindu-l să-ncapă,
de două ori mai multe-ntrebări.
Noaptea, bătaia ceasornicului
se-aude distinct
— metronom —
cînd dai răspuns la-ntrebările grele:
osiile lumii,
se-aud urnindu-se-ncet
printre solstiţii şi constelaţii,
spre alt timp.

Şi se aude inima, adînc,
într-o cutie de rezonanţă,
bătînd, de două ori,
pentru un pas al timpului,
luîndu-i-o-nainte —
şi pulsul ei se amplifică,
în întreaga lume,
ca-ntr-o imensă cutie de rezonanţă.

★

Ţin un cristal
în palma întinsă spre stele;
lumina lui — înmiită-n lumini
adună-ntrecută lumina dintîi.

ORAŞUL FOCULUI

O grindă a casei
e conducta de oţel care trece
prin podul copilăriei;
fetiţa se leagănă ici-colo, ici-colo —
leagănul e înnodat cu un capăt
de-un pom,
cu un altul, de trunchiul oţelului...
Fumul oţelăriei,
trecînd pe deasupra dalilor albe,
dă bună seara
tumultului gospodinelor,
care pregătesc cina.
Confidenţele îndrăgostiţilor
sînt aici — flăcările,
ca altunde, fluviile.

Îmi place să visez rezemată
de trunchiul lui luminiscent,
îmi place să-mi iau pulsul aici,
— sigur, în oraşul acesta
în care oţelul
e membru al tuturor familiilor,
pulsul lor e altul
cum altul va fi fiind,
la oamenii altor planete...

Îmi place s-adorm, să mă trezesc,
să gîndesc,
în vuietul oţelului —
oţelul se-aude ca un pendul uriaş
care bate orele, jumătăţile,
sferturile,
din peretele tuturor caselor.

JOC DE UMBRE

O, cum se clatină copacii
de dragostea stelelor! —
mugurii mici, frunzele mici
pun palme de umbră, pe buzele noastre.

Îmi răstorn capul pe spate,
cum făceam în copilărie, de mult;
lumea-mi apare întoarsă
cu farmecul ciudat şi oblic de-atunci...

'Acum n-o să spunem nimic.
Privighetorile tac.
Pun pe pleoapele noastre,
frunzele — palmele mici.

Umbrele noastre
se desprind mari, mari, repetate,
pe toate drumurile lumii
îmbrăţişate.

LA ROŞIA MONTANĂ

Muntele vechi a fost scobit de tot aurul.
Trecem prin goluri de timp,
prin întuneric,
fără bătaia orelor.

Umbre, în piatră, golite de trupuri;
gesturi şi paşi
în suspensie...
Pe unde-a fost viaţă, adîncită cu spaimă,
stranii conture-au rămas —

Pipăi cu mîinile-ntinse-nainte,
pe unde-au trecut oamenii,
le găsesc ţipetele pietrificate.
Rostogolesc o piatră-n prăpastii
şi-aud
acest De Profundis
care-l învie o clipă —
şir lung de lămpaşe
din adînc în adînc...

În muntele fără ore,
Infernul şi-a stins focurile:
cercurile durerii
adîncile, mereu adîncite,
s-au prăbuşit vuind...
...E un munte — ruină
peste care coboară
pasăre — seara,
cu aripi încenuşate —
Piatra roşie — stinsă,
grădină
ruinată-n apus.

Aurul — şarpe mort
stă în apus,
cu ochiul stins
în muntele — ruină.

PRIMA DIMINEAŢĂ

... Şi dimineţile marelui fluviu-ncepură,
sub adierea Coşavei, vîntul — zugrav
care amestecă şi combină culorile,
dînd nuanţe de floare,
pietrosîlor Carpaţi.

Vibrează şi se caută-n aer,
nume cu nume;
cine le strigă,
le vede-nfiripîndu-se aevea,
în fluviu-acesta vechi de oameni
care-şi repetă prin timp
feţe şi sărbători;
fluviul le păstrează-lumini,
dedesubt.

Încep dimineţile marelui fluviu,
distingîndu-se una de alta,
prin gesturile-acestea
care tulbură-n oglinzi permanenţa.

Nave, nave —
debarcă la ţărm, primele — visele;
oamenii le-aduc de departe,
de la Bicaz,
de la Argeş,
visele — primii brigadieri,
ai tuturor şantierelor noastre —
deschideţi Porţile de Fier — să treacă

Începem aici o nouă istorie.
Stăm la ţărmul marelui fluviu,
înfiorîndu-l cu mîinile,
din rădăcini la vîrful sprijinit în mare.

Norii care plutesc peste frunţile noastre
vor fi cîndva, Dunăre —
îi auziţi cum urcă-n rădăcinile pietrei,
să se facă izvor?
Iată cum iau forma frunţilor noastre
sub adierea Coşavei;

mîine au să ne-nvie-n luminile apei...

Încep dimineţile marelui fluviu.

Porţile de Fier, 1963

ANOTIMP CU PLOAIE

Nopţilor şi cînteculul de cocoş
şi ploii verzi
şi chemării tale —alb mesteacăn
clătinat şi-nalt,
spre etajul meu crescut de lună,
întorcîndu-mă cu gîndul în april,
mă las.

Trec peste pămîntul
alinat de dragoste şi răsărirea ierbii,
paşii mici şi paşii mari,
paşii cu nelinişti,
paşii cu-ntrebări,
se aud, (cum se aud!)
înverzind pe drum,
cu vîntul de la sud.

A rămas ecoul porţii,
al chemării,
treamătul spre ziuă-al depărtării;

nu te mai ajung,
nu mă mai ajungi
şi se stinge fumegînd în frunza toamnei,
flacăra care-ncepea în muguri —

Timpul vechi se-adună — melc
şi doar ecou —
paşii cu-ntrebări,
paşii cu nelinişti...

SENS

Dimineaţa pămîntului, veche,
galbene, miriştele întinse
şi-o limpezime de vreme,
pregătită de-acum
să devină-amintire.
Nehotărnicite
zboruri şi gînduri —
de m-aş pierde-n atîtea întinderi,
aş întîlni copilul şi bătrînul
care m-aşteaptă la capătul vîrstelor,
acolo unde se-ncheie
orizontul cu drumuri.

Lumina atotcuprinde
drumuri şi drumuri.
Austrul ne trece prin aripi,
înfiorîndu-ne cu zbor presimţit.

E o lumină înaltă:
şi morile macină,
şi strugurii strîng tării, şi culori, şi arom

Umpleţi cu vin
aceste pahare.
vremea se face
drum înainte.

tineri poeţi

ora
inu

de DUMITRU RADU POPESCU

Desen de C. BACIU

MOTTO :

DUHUL : Deci ascultă, Hamlet ! S-a spus că în grădina mea Pe cînd dormeam, un șarpe m-a mușcat.

(SHAKESPEARE)

MIRCEA : *(pășește prin întuneric. Liniște. Își privește ceasul).* E tîrziu. Ceasul meu poate întîrzie iarăși. E unsprezece. Dar cel de la primărie nu bate, nici cel de la catedrală. Toate ceasurile parcă s-au oprit și se tem să mai bată. *(rîde)* Ce prostie ! La ora douăsprezece am tren. Personal. *(Se aude soneria unui ceas de masă. Strident. Mircea rîde, trecînd în dreapta).*

SOCRATE : *(în stînga, cu o carte în mînă ; în pantaloni scurți, de elev).* Tată, a sunat ora patru. Uite, vin de la gară trei oameni înseamnă c-a sosit personalul. Nu deschizi ?

BEBE : Tu vezi-ți de învățătură

SOCRATE : *(rar, apoi din ce în ce mai repede)* 7 × 1 = 7 ; 7 × 2 = 11 ; 7 × 3 = 15... adică 7 × 3 = 21 ; 7 × 4 = 28 ; 7 × 5 =... 7 × 5 =... 7 × 5 =... (iese).

BEBE : *(lui Mircea)* Domnul meu, ascultă-mă pe mine, care-s, cum se spune, vulpe bătrînă. Și eu am făcut cîteva clase de liceu, ba chiar aș putea spune c-am terminat liceul, dar nu spun, mi-e rușine. Lumea n-ar mai cumpăra carne de la mine, m-ar considera prea deștept. Așa, mă cred un prostovan, toți ; și mie-mi convine. Ei cumpără de la mine și-au impresia că mă înșală. Măcar cu un leu. Fiindcă întotdeauna le pun o bucată de os, în plus, uitîndu-mă în altă parte, ca și cum aș fi distrat. Așa-l las pe cumpărător să creadă că-l înșelat, ai stofa de comerț și faci carieră.

(o femeie apropie de bătrînă o mătură în mînă). Domnule, aveți o scrisoare *(i-o dă).*

BEBE : *(a citește)* A murit vărul Ion, pe front.., *(își privește ceasul. Lena iese).*

MIRCEA : Vinde-mi mie ceasul, ce-ți trebuie dumitale ceas ? Îți dau un pumnal de vacă pe el. Nu deodată ; că o să-l poți mînca. Pe rînd. De ce faci foame și să ții ceasul în buzunar ?

MIRCEA : E de la tata.

BEBE : Ce contează ? O să-ți cumperi mai tîrziu altul.

MIRCEA : Dar pentru ce-ți trebuie, doar mai ai trei ?

BEBE : Vreau să-ți fac un bine, altfel nu l-aș cumpăra.

LENA : Aici e domnul Bebe... *(intră Bache ținînd de zgardă un cîine l Ea îl urmează).*

BACHE : A, salve Cezar ! Ce mai faci, domnule ?

BEBE : Stau.

BACHE : A murit Bungescu, Leontin... *(surprins)* Extraordinar !

BEBE : Da. De apendicită *(iese).*

BACHE : Fantastic ! Ce e soarta, nule ! Alții mor eroic pe front, Leontin moare acasă, de apendi- ! Ce, ce, ce !...

BEBE : Firma „Matache, soția și fiul gică" are clienți pesto tot, dom-

BACHE : Așa e viața. Să știi, am nit întreprindere serioasă. Și din O chichineață ! Asta era la în- t. M-am lărgit. Lucrez cu toată itatea. Vrei să las frontul neaționat ? Nu pot. Mă doare inima. Fiecare să aibă sicriul lui, asta e ! Gata. Sîntem o țară civilizată. N-o să ne îngropăm morții fără coșciug, în groapă. Și un obicei străbun îl trebuie să-l respectăm.

BEBE : Am și eu un văr în război. Grozav ce se gîdilă. Și dacă-l aude pe vreunul făcînd ca oaia : „me-e-e", moare de rîs.

MATACHE : Și Gigel se gîdilă.

MIRCEA : Care Gigel ?

MATACHE : Cum care ? Cîinele ! *(lui Bebe)* Dar cine e ?...

BEBE : Stă la mine în gazdă, a terminat liceul și... îl meditează pe Socrate.

MATACHE : Gigel a avut alaltăieri o constipație de credeam că nu mai scapă ! Extraordinar !

BEBE : Leno ! *(Lena intră)* Dă-i lui Gigel niște carne...

MATACHE : Vai, mulțumesc ! Ieșisem să-l plimb. Îți rămîn profund îndatorat. Salve Cezar ! *(Iese urmat de Lena).*

BEBE : E milog, domnule. În fiecare zi, cînd se plimbă, dă pe la măcănia mea. Să-i dau o halcă lui Gigel. Milog. Dar băiat de treabă. *(iese).*

MIRCEA : *(singur, în dreapta)* La douăsprezece pleacă personalul. Am ordin verde. Trebuie să plec pe front, deși cîte minute...? Dacă plec, nicidată pașii noștri nu se vor mai apropia, nu vor merge unii spre alții, nu se vor întîlni, și ochii nu se vor putea privi față în față... *(În stînga a apărut, singură, Aneta)* Ochii vor privi mereu spre linia frontului, pașii vor merge spre linia frontului. Iar tu vei păși în altă parte, spre altă linie. Și ne vom depărta mereu, fiecare urmîndu-și pașii lui.

ANETA : Gîndește-te, Mircea. Dacă ieși seara în parc, cu mine, să zicem, și fredonezi o melodie...

RÎNCU : *(polițist)* Amenda ! Poftiți *(îi întinde lui Mircea o hîrtie. Dispare).*

ANETA : Pentru că ai cîntat. Dacă vrei seara să citești, și prin camuflaj se bănuiește lumina lămpii...

FRÎNCU : *(apare din nou. Lui Mircea, în dreapta)* Amenda ! *(iese).*

ANETA : *(tot din stînga)* Dacă întrebi de ce nu e pîine...

FRÎNCU : *(agitat, lui Mircea)* Hai cu mine ! Am să-ți spun eu de ce *(iese).*

ANETA : Sau de treci prin fața trăsurii primarului și zîmbești văzînd-o pe doamna cum își desmiardă cîinele.

FRÎNCU : *(furios de-a binelea)* Dumnezeii ! *(iese).*

ANETA : Și așa, în fiecare zi, în fiecare colț dai de un polițist. E plină țara de ei. Și fiecare vorbă pe care o spui o aude un polițist... Și parcă e aceiași ! Pentru el vrei să pleci cu personalul de la douăsprezece ? *(se aude sbîrnîitul ceasului de masă al lui Socrate)* Sau pentru ei ? *(iese).*

SOCRATE : *(vesel, cu Bebe, în mijloc)* Grozav ce se sperie mușul de geografie cînd pun ceasul să sune în clasă *(ceasul se aude din nou).* A sunat, domn' profesor ! Și el își ia catalogul și pleacă în cancelarie *(rîde).*

BEBE : *(lui Mircea)* Mare pușlama, Socrate al meu. Dar mă costă. Pentru golăniile lui i-am dat directorului, să nu-l elimine, trei pulpe de vițel și doi tapi. Directorului îi plac tapii.

SOCRATE : Și el seamănă cu un tap.

BEBE : Taci. Învață.

SOCRATE : 7 × 1 = 7 ; 7 × 2 = 14 ; 7 × 3 = 15.. *(primește o scatoulcă)* 7 × 3 = 21 ; 7 × 4 = 28 ; 7 × 5... 7 × 5... *(iese).*

BEBE : *(lui Mircea)* Crezi că eu n-aș putea să fiu profesor cu școala pe care-o am ? Ba da. Dar așta nu-i o școfală ! Un profesor nu face doi bani pe lîngă un om ca mine. Uite, la 10 Mai, eu am invitație, în primul rînd, în grădina publică, la programul dat de fanfara militară, și stau pe scaun, pe cînd profesorii nu stau. Profesorii sînt niște mofturi, așa, ca să fie. Dar îi ia cineva în serios ?

LENA : *(intrînd)* Aveți o scrisoare.

MIRCEA : *(o citește înfrigurat)* A murit unchiul Vasile, pe front...

LENA : Dumnezeu să-l ierte *(iese).*

BEBE : Dacă nu eram ce sînt, mă aflam pe front. Dar așa au nevoie aici de mine. Cine să-i taie nevestei primarului carne pentru grătar ? Bebe. Și mai e și nevasta prefectului Ispas, și a procurorului Vișu, și mai sînt o sută de neveste care au nevoie de mine. Țara are nevoie de mine, cum s-ar spune. Fiindcă țara, domnule, e făcută din neveste. Neveste de grangur. Eu, după ce ultima nevastă mi-a născut pe Socrate, am divorțat. Ca să n-ajungă nevastă de grangur. Atunci ar fi trebuit să tai multă carne pentru cine știe ce prieteni, favoriți. Așa, n-am pe nimeni. Pe toți îi ciupesc cu la cîntar. Și culmea, că și pe mine. Cînd îmi cîntăresc un kil de pulpă, îmi pun și mie un oscior, și mă uit în altă parte, ca și cum n-aș observa.

MIRCEA : Observ cum ți se încovoaie nasul în fiecare zi. Ca la vulturi. Și vulturii sînt în felul lor măcelari.

BEBE : Poetic spus. Am să folosesc imaginea într-o poezie, în prima strofă. Îmi dai voie ?

MIRCEA : Nasul e ca un cioc încovoiat.

BEBE : Foarte drăguț, zău. Dar ce sînt eu de vină ? Omul e o ființă slabă, nu poate să fie așa cum ar vrea. Crezi că eu n-aș dori să fiu brunet ? Mai ales iarna. Am o piele foarte albă, și nu-mi place, mai ales pe burtă. Dac-aș fi brunet, ar fi altceva. Dar nu mă pot schimba și pace ! Să nu-mi spui cumva proverbul cu pielea lupului, e prost. Nu e poetic. Să știi ca n-ar strica să-ți poți schimba pielea cînd vrei și cum vrei, așa cum îți schimbi pantalonii și haina. Eu aș ieși din pielea mea mai ales iarna. Dar pot ? Natura a fost cruda. Nu ne dă voie să ne schimbăm cum am dori.

MIRCEA : Cei care sînt acuma în război, ciuruiți, și-ar schimba pielea cu a dumitale.

BEBE : Să nu facem tragedie, domnul meu. Eu filosofam și dumneata prea le dai nume exacte. Vorbeam despre neputința omului. Omul este și el un animal, slab. Eu cînd omor un bou mi-e milă, zău. Vezi ? Slăbiciune. Dar o fac ; și e vina mea ? Nu. Oamenii trebuie să mănînce carne.

MIRCEA : Oamenii mor pe front. Fiindcă...

BEBE : Ei, lasă. Mai bine să-ți citesc o poezie : „Luna, ca un șold de fată, Printre norii mari, de vată, Lunecă acum spre-apus. Și iubirea mea s-a dus". Ce zici ? Am scris-o duminica trecută. Rimele nu sînt ale mele, recunosc. Nu prea mă pricep la rime, altfel cred că aș fi mare poet. Am umplut patru caiete de pătrățele, numai cu poezii de amor. Mă pricep mai mult. Am avut doar patru neveste. Dar să-ți spun un secret : eu cred numai în cîntar. În dragoste, deloc. Nu-i rentabilă. Și-ți aduce numai nenorociri.

MATACHE : *(intră vesel)* : Salve Cezar ! Nu mai e deloc iarnă în țara asta *(cîinelui)* Stai jos, Gigel ! *(lui Bebe)* Mi-am cumpărat de pomană cizme și cojoc de piele. Anul ăsta nu mi-am luat minușile în mînă decît o dată, cînd a murit bunicu-meu. A trebuit să țin de sicriu, cînd l-am dus la groapă, de-aceea mi-am pus minușile. Altfel nu e deloc iarnă. E fantastic !

MIRCEA : Trebuie să vină o iarnă cumplită, să simțiți și dumneavoastră frigul, și să vă puteți da pe gheață, la vale, cu sania. Trebuie, altfel nici Socrate n-o să apuce să se dea vreodată cu sania. Și e păcat.

MATACHE : Mare păcat. Extraordinar. Hai Gigel la plimbare.

BEBE : Lena ! Dar lasă, astăzi îi tai eu lui Gigel o fleică...

MATACHE : Vai, dar... *(ies).*

MIRCEA : *(în dreapta, singur)* În fiecare dimineață mă trezesc mort. Nu trăiesc nici o zi pentru mine. Sau pentru cine aș dori. Mă scol dimineața, în fiecare dimineață a lunii, doar ca să-i plătesc lui Bebe chiria. Și lui Frîncu amenda. Și acum trebuie să plec pe front. De ce ?

ANETA : *(în stînga)* Să-l aperi pe Socrate, să-și învețe tabla înmulțirii.

SOCRATE : *(trece prin scenă)* 7×1=7; 7×2=14 ; 7×3=21 ; 7×4=28 ; 7 × 5 = 35 ; 7 × 5 = 35...

BEBE : *(își urmează fiul)* Cît crezi că mă costă corigența lui la franceză ? Șapte ficați de vițel. Profesorului îi place ficatul la grătar și în fiecare an îi lasă pe Socrate corigent. Mare bandit. Dar eu sînt bun, îi dau. Fiindcă vine nevastă-sa să ia ficații. Și nu-i ia pe toți o dată, ci cîte unul... *(iese rîzînd).*

MIRCEA : De ce ?

LENA : *(pentru o clipă)* Ca să se plimbe cu trăsura nevasta primarului. Are un cîine lup, și ține la el mai mult ca la primar *(iese rîzînd).*

ANETA : Primarul e patriot...

MATACHE : *(cu Gigel, explicînd parcă lui Bebe)* Sicrie patent, ermetice. Extraordinare ! Și largi ! Are mortul loc destul, nu trebuie să stea înghesuit... eu nu fac economie de scîndură. Am sicrie și mai lungi și mai scurte, pentru tot felul de oameni. Dar toate sînt largi, încăpătoare și igienice. Nu din scînduri cu noduri, să intre cumva aerul apa... Ermetice. Fantastic de bune. Se pot folosi cu încredere. Garantat. Sînt fantastice *(iese mulțumit).*

ANETA : Vărul-tău Ion n-o să mai aibă copii. Unchiu-tău Vasile n-o să mai ajungă bunic. Și într-o zi o să intre Lena..

LENA : Ai o scrisoare *(iese).*

MIRCEA : *(O citește)* A murit Mircea... Cumplită veste mi-ai adus, femeie. Am murit.

ANETA : Dar încă n-ai murit. Încă mai trăiești. Ai numai ordinul să mori. Ai personal la douăsprezece. Dar să zicem c-ai prins trenul... *(iese).*

PLUTONIERUL : *(mic, cu mustață, calm, sigur : pe front trebuie să ai prestanță, e deviza lui).* Cum zici că te cheamă ?

MIRCEA : *(militar)* Mircea...

PLUTONIERUL : Drepți ! Așa e, răspuns ? Cu mine nu te joci ! E periculoso sporgersi ! Culcat ! Drepți ! Culcat ! Drepți ! *(Mircea execută)* La stînga ! La dreapta !

ANETA : *(în dreapta, în timp ce se aud comenzile)* Asta e bucuria lui. Alta nu are. Asta îl face fericit. Că e ascultat. Că e cineva.

PLUTONIERUL : La stînga ! La stînga ! La stînga ! La stînga ! Stop. Așa, ca să te înveți mințe.

ANETA : E mulțumit...

PLUTONIERUL : Răcanii ! Nu știți să executați ordinele. Știți numai să mîncați. Habar n-aveți de o limbă străină. Ce, ți-e cald ? Cald ? Eu am învățat italiana singur. Și după război am să merg în Italia să mă culc cu italiencele.

BEBE : *(ca un gînd)* Me-e-e-e...

PLUTONIERUL : *(îl apucă rîsul, se depărtează de Mircea, hohotind ; apoi, grav, ca să simuleze un acces de tuse, se întoarce, tușind. Dar rămîne perplex : Mircea zîmbește)* A, stop ! Ai rîs în front ! Culcat ! Te învăț cu minte să rîzi de gradul superior. Drepți. O să te trimit eu în misiune, să-ți treacă. Moderato, moderato. Vine el timpul. Culcat !

ANETA : *(cei doi au dispărut, lumina ce cădea asupra lor s-a stins)* Dar ai avut noroc și n-ai murit. Ai rămas doar fără un picior. Și te-ai înapoiat acasă... *(iese).*

MIRCEA : *(în cîrji)* Bună ziua, domnule Bebe...

BEBE : Bună ziua.. Dar cine ești dumneata ?

MIRCEA : Mircea care...

BEBE : A, iartă-mă dragă... Stai jos. Nu știam de unde te cunosc.

MIRCEA : Da...

BEBE : Da, Mircea al nostru ! Ce mai faci, domnule ? Cum o mai duci ? Felicitări, văd că ai și o decorație...

MIRCEA : În locul piciorului...

BEBE : Ei, nu dispera, se mai întîmplă. Așa e războiul, dracul să-l ia ! În timpul războiului toate au mers rău. uite eu de-abia reușcam să vînd doi trei purcei pe zi... Vite mari, nici nu mai vorbesc !... Boul, domnule Mircea, este și el un animal, ca omul. Dar n-are sensibilitate. Bagă-l într-o grădină cu trandafiri înfloriți, cu lalele și cu ochiul boului. Crezi c-o să admire florile ? C-o să le miroase parfumul ?

MATACHE : *(ca o adiere)* Ori o să le cînte în poezii, cum faci tu dumineca ? *(s-a topit).*

BEBE : *(convins)* Nu, domnul meu ! O să le mănînce ! Și-apoi o să bea apă și-o să se culce liniștit, și toată noaptea o să rumege. Boul rămîne tot bou. Chiar în fața splendorilor naturii. De aceea nu e nici o pagubă că-l tăiem.

MIRCEA : Nu-nțeleg de ce-mi spuneți mie toate astea...

BEBE : Filosofam, dragă. Eu sînt măcelar și trebuie să am o concepție despre meseria mea, despre ceea ce fac. Și-o am. Nu tai fără să mă gîndesc înainte. Știu precis. Și-mi dau dreptate. Într-adevăr, boii sînt insensibili. Nici parfumul fînului proaspăt cosit nu-l simt. Vite. *(Se aude un fîrîit, ca de ceas, ori ca de automobil. Într-o trăsoare în spate, cu o pușcă de vînătoare în spate, cu pălărie verde, cu pană)* Băiete, uite-l pe domnul Mircea care a stat la noi în gazdă...

SOCRATE : Da, a mai crescut... Nu știam de unde-l cunosc.

MIRCEA : Văd că m-am schimbat mult...

SOCRATE : Da, natura este într-o continuă mișcare... Așa zicea.. Am împușcat trei iepuri.

BEBE : *(lui Mircea)* Am reușit să deschid o fabricuță de spirt, pentru Socrate, s-o conducă el. Acuma oamenii sînt neobrăziți și beau de necaz. Bani nu prea sînt, dar pentru un pahărel, două, nouă, se mai găsește.

SOCRATE : Tocmai aveam nevoie de un ajutor de contabil.

MIRCEA : Băiatul e priceput, are stofă, vă seamănă la toate.

BEBE : Cred c-o să mă și întreacă.

SOCRATE : Așa ! Eu nu fac poezii.

BEBE : Vezi, mă ia și peste picior *(rîde).*

SOCRATE : Am adus 7 × 5... 7 × 5... 7 × 5 = 3 500 de kilograme de porumb, astăzi. Plec.

MIRCEA : Aș vrea un avans, să mă instalez...

SOCRATE : Cum să nu, băieți. 7 × 3... N-am decît cincisprezece lei la mine. Poftim. Mîine îți dau restul *(iese).*

LENA : Ascultă ultima mea poezie. Luna, ca o zînă albă Trecea falnic peste-un nor. Pleci din viața mea, floare dalbă Și eu sînt încet că mor. Asta e, n-am rime. Nu le găsesc. Tot de la alții le iau și nu prea se potrivesc ele cu ce-aș vrea eu să spun. Dacă n-ar fi rîmele...

MIRCEA : Socrate s-a însurat ?

BEBE : Cine-l lasă ? Sînt femei... Văduve. Cîte vrei. De ce să-și lege capu' cu una singură ? Sînt... În materie de femei, eu am o vorbă : Tot ce trece de patruzeci de kile, e bun *(rîde).*

LENA : *(intră cu mătura)* A murit și Vasilescu, geamgiul din colț. Aici la noi în fiecare zi moare cineva. Mă mir de unde mai sînt atîția oameni, mă mir că nu se mai termină. Azi e bine de popi și de măcelari, este domnule Bebe ?

BEBE : *(își pune ochelarii pe nas și se uită la penițele celor două stilouri pe care le poartă în buzunarul mic al hainei)* O fi, dar azi e duminecă și nu mă interesează măcelăria. Chiar acuma mi-a venit o idee : luna ca o față... *(scrie pierdut).*

LENA : *(continuă)* Unii iau banii pe vorbe, alții pe carne, pentru pomeni. Oamenii n-au parale pentru petreceri, pentru nunți. Dar cînd mor, vor să știe toată lumea. Și fac înmormîntarea cu doi popi și cu fanfară. Mai bine de ăi de-au murit pe front, nu i-a mai luat în rîs popa la biserica Sfîntul Haralambie. Ăla și cînd cîntă veșnica pomenire se clatină de beat. Și lumea crede că se clatină de durere. Nici pe front nu mor mai mulți ca aici... În locul ăsta mor oamenii în fiecare zi.

ANETA : *(în stînga, pentru o clipă)* Și visele, Mircea, visele *(iese).*

MIRCEA : *(lui Bebe)* În țara asta sînt foarte puțini tați și foarte puține mame. Aproape toți oamenii sînt orfani. Dumneata ești tatăl lui Socrate și ai grijă de el.

BEBE : Am. *(Strigă)* Socrate, vino la tata, ia-ți flanelul, să nu răcești la piept *(se aude sbîrnîitul ceasului ce seamănă cu claxonul unei mașini).*

MATACHE : *(cu Gigel, val-vîrtej. Frîncu, la doi pași).* Bebe, așa nu se mai poate trăi !

BEBE : Salve Cezar ! E rău de tot de-ai uitat salutul.

MATACHE : E mai mult decît rău ! E foarte rău.

LENA : *(lui Mircea)* Socrate trăiește cu nevasta primarului.

MATACHE : Sînt ucis !

BEBE : Atunci e grav de tot. Și ce să fac eu ?

MATACHE : Să m-ajuți. Tu ai mînă grea, este ?

BEBE : Este.

MATACHE : Frîncu degeaba e ce e.

FRÎNCU : Domnu' Matache, eu...

MATACHE : Am zis ! Extraordinar !

BEBE : Ce-i ?

MATACHE : Nu mai vine nimeni să lucreze la întreprinderea mea. Azi, cică m-am îmbuibat făcînd sicrie ! Eu ?

BEBE : Vorbe.

MATACHE : E fantastic ! Am făcut un bine țării, nu ? Vrei să-i îngropi, domnule, în pămînt străin ? Nu se poate. Tradiția ne cere să-i îngropăm pe fiecare în satul său natal, în orașul său natal. Și fără sicrie cum vrei să-i aduci acasă. În sac ?

FRÎNCU : Nu.

MATACHE : Păi atunci, Frîncule, de ce nu pui mîna pe oameni ? Să vină la lucru. De ce nu vin ? De ce nu-și respectă frații căzuți eroic la datorie ? De ce-și bat joc de tradiție ?

BEBE : Lasă, se aranjează. Gigel, hai să-ți dau o halcă...

MATACHE : Vai, dar ieșisem la o plimbare... *(ies toți).*

ANETA : *(în stînga)* Totul ar fi la fel ca înainte. Aceiași imbecili caraghioși și-ar plimba cîinii și s-ar lamenta. Pentru ei vrei să mergi în război ?

MIRCEA : *(în dreapta, civil, ca la început)* Trebuie să existe în lumea aceasta un echilibru. Nu se poate ca o parte a pămîntului să stea aplecată în jos și alta să stea în sus.

ANETA : Vezi lucrurile foarte confuz. Nu poate exista nimic fără curaj, fără luptă. Și lupta acuma se dă, aici. E nevoie de soldați curajoși, aici în țară. Dar ceasul tău ițarăși a stat... *(îl prinde ușor de mînă)* Trenurile nu trebuie să mai plece spre Răsărit încărcate cu oameni și cu armament. Și acest lucru nu e ușor.

MIRCEA : Dar ce pot eu să fac ?

ANETA : Multe. *(Bate la mașina de scris)* Și asta este o armă. Oamenii trebuie să știe că nu este războiul lor. Dar mai întîi trebuie să știi tu.

MIRCEA : Mă vor urmări...

ANETA : Cine nu e urmărit, urmărește pe altul. Șandramaua asta a lor o să se dărîme cu siguranță. De ce să aștepți clipa aceea fără să faci nimic ? Va veni o zi cînd vei pleca bucuros la lucru. Am să-ți pun o batistă albă în buzunar cînd vei pleca de-acasă.

MIRCEA : Și să-mi calci cămașa.

ANETA : Am să-ți cumpăr cămăși albe. Nu te-am văzut niciodată purtînd cămăși albe.

MIRCEA : Sînt mai scumpe.

ANETA : O să se ieftinească. Dar prima cămașă albă am să ți-o cos eu.

MIRCEA : Acuma am doar trei cămăși, dintre care trei sînt rupte. Și două din ele n-au spate *(rîde reținut).* Au numai gulere și piept. Dar să nu rîzi.

ANETA : Nu rîd. Mircea, țara aceasta este a noastră, și aerul, și apa, și cerul, și pămîntul, și soarele. Apa e ca să ne răcorim și să ne facem frumoși, soarele ca să ne încălzească... Nu rîzi de mine ?

MIRCEA : Nu.

ANETA : Numai că toate acestea trebuiesc cucerite. Acum nu sînt ale noastre. Nici măcar aerul. Țara e ca un țarc. Nu te poți mișca. Ori vine el...

BEBE : *(îi explică lui Mircea, arătîndu-l pe Socrate care, în pantaloni scurți, învață tabla înmulțirii).* Cine nu trage la cîntar, pierde, asta vreau eu să-i bag în cap lui fiu-meu. Din școală n-o să cîștige mai mult decît i-am spus eu. Îl las să termine liceul, ca să învețe bine tabla înmulțirii. Mai ales de la cinci în sus. De la mijloc în sus. Ca să știe cum să facă afacerile. De la cinci măcelari în sus vreau să aibă. Dar am auzit că ți-a venit ordin verde.

MIRCEA : Da. Cel mai ușor lucru ar fi să plec pe front. Și să mă rog sfîntului duh să mă cruțe de gloanțe. Fiindcă lupta cea mare se va da aici.

BEBE : Nu cred s-ajungă frontul pînă în fața măcelăriei mele. N-ar fi interesant. Eu sînt un om pașnic, nu-mi place măcelul.

MIRCEA : Soarele întotdeauna răsare de la răsărit. E o prostie, domnule Bebe, să crezi că poți ucide soarele.

BEBE : Frumos zis. E o figură poetică, domnule Mircea ?

MIRCEA : Nu.

BEBE : Îmi pare rău... Dar eu am s-o folosesc, îmi dai voie ? Într-o poezie de amor... *(iese încîntat).*

ANETA : *(în stînga)* Dac-ai merge pe front, ai întîlni aceiași țarc. Și ai fi obligat să mori. Te-ar împușca ei. Fiindcă tu n-ai trage în prizonieri...

OFIȚERUL VALERIU : *(pe un scaun, comod).* Ce-i, bătrîne ?

PLUTONIERUL : E unul care n-a... Știți, cu prizonierii ăia...

VALERIU : Îa bagă-l înăuntru. *((Plutonierul iese și se înapoiază cu Mircea, dezarmat).* Ce-i mă, ești nebun ? Vrei să te trimit la Curtea Marțială ? Ordinele se execută, nu se discută. *(Bea).* Văd c-ai un ceas frumos, nu mi-l vinzi ?

MIRCEA. Nu.

VALERIU : Păcat. Să nu te mai prind eu... Sînt om bun, văd că ești tînăr, te iert. Fiindcă astăzi am primit o scrisoare că mi-a murit nevasta. Dar să nu te bazezi tot pe mine, altă nevastă nu mai am. Du-te. *(Mircea iese).*

ANETA : *(în stînga).* Domnul Valeriu este și el un filosof... *(iese).*

MIRCEA : *(mergînd în recunoaștere cu plutonierul).* Toți soldații, aproape toți cei care se află aici sînt orfani ! Nu i-a oprit nimeni făcîndu-se luntre și punte, în țară. Și n-au fost destul de puternici să zică : Nu ! Dar pe cine apărăm noi aici ? Părinți n-avem.

PLUTONIERUL : *(calm).* Nu toți sînt orfani.

MIRCEA : Toți. Și nici nu contăm ca oameni. Sîntem niște animale pe care un imbecil le comandă, să meargă unde vrea el. La ata-a-a-ac !

PLUTONIERUL : Moderato, băiete. Strig eu așa de tare ? Eu dau comanda destul de încet. Cred că nu la mine te gîndeai cînd ai spus.

MIRCEA : Dar de ce nu vine o dată dimineața ?

PLUTONIERUL : E bine să atacăm noaptea. Inamicul nu se așteaptă, îl luăm pe nepregătite și-l facem ciulama.

MIRCEA : Numai noaptea luptăm, s-a întors timpul pe dos.

PLUTONIERUL : Moderato, băiete. Vrei să ne audă ? Dacă mai strigi, Curtea Marțială te... După victorie îmi cumpăr o pendulă și un raft. Și un camion cu cărți. Să nu zică nimeni că în casă la mine nu sînt cărți. Și-am să scriu pe o tăbliță, pe care o s-o bat cu ținte pe zid... Am să scriu în italienește, să vadă lumea că în casă la mine se cunoaște cel puțin o limbă străină. Non sputare nella carozza.

MIRCEA : Nu mai merg nicăieri ! Pentru asta...

PLUTONIERUL : Ți-e somn ? Nu dormi, băiete, o să dormi după ce învingem. Toată ziua o să dormi.

MIRCEA : Unde ?

PLUTONIERUL : Cum unde ? Acasă, în pat.

MIRCEA : Credeam că într-un tranșeu... Dar am să trec la ruși, să nu-ți poți cumpăra nici raft, nici pendula și nici un camion cu cărți !

PLUTONIERUL : Lasă, că-ți trece. După fredo vine și caldo. Eu sînt un om foarte curajos, nu mă tem de nimeni. Nici de moarte, zău.

BEBE : *(în stînga, ca un gînd).* Me-e-e-e...

PLUTONIERUL : *(rîde, apoi se regăsește și zice grav).* Da, lupt pentru neam. Tu de ce nu lupți pentru neam, soldat ? *(ies).*

ANETA : *(în stînga).* Dar într-o zi n-o să mai poți îndura... Mircea, în ziua aceea o să vrei să te răzvrătești. Dar dacă nu știi să lupți, o să te împuște. *(Se aude un foc de armă).* Sau dacă atunci o să vrei să vii în țară scîrbit de front, n-o să poți. Ei sînt înarmați. Iar dacă o să fugi, o să te prindă și o să te împuște *(se aude un foc de armă).* Totuși, n-o să poți lupta mereu împotriva voinței tale, alături de ei. Și atunci o să încerci să treci dincolo. Dar plutonierul te suspectează. Și te va prinde. Vei fi judecat și condamnat la moarte. Plutonul de execuție va fi comandat de plutonier... *(iese).*

PLUTONIERUL : *(plutonului, care nu se vede).* Gata ? *(către Valeriu).* Totul este gata.

VALERIU : Păi, atunci ce să mai așteptăm. *(Lui Mircea, care e legat de un stîlp).* N-ai nimic, nici o dorință ?

MIRCEA : Ba da, am.

VALERIU : Spune-o.

MIRCEA : Nu acuma, o spun mai tîrziu...

VALERIU : Mă rog, dacă-ți arde de glume... *(plutonierului).* După ce execuți, pleci cu plutonul. Îl lași neîngropat, să fie exemplu pentru toți care... Gata !

PLUTONIERUL : Foc ! *(Se aud împușcături. Mircea cade).* Să trăiți, gata. *(La semnul cu mîna al lui Valeriu, iese).*

MATACHE : *(cu cîinele, în dreapta).* Pentru domnul Mircea am un sicriu extraordinar, de nuc. Fantastic ! *(iese).*

VALERIU : *(se apleacă, ia ceasul lui Mircea).* Frumos ceas. *(Îl ascultă).* Merge. *(Vrea să și-l pună la mînă, cînd...).*

MIRCEA : Stai, domnule, de ce te grăbești ?

VALERIU : Dar...

MIRCEA : *(ridicîndu-se încet).* Nu, n-am murit... Și voiai deja să-mi iei ceasul, să mi-l furi. Nu știai că e ceasul meu ?

VALERIU : Cum, plutonul n-a tras în tine ?

MIRCEA : A tras...

VALERIU : Și... Visez, sau ce mama dracului... N-ai murit ?

MIRCEA : Ba da. Pentru tine, sînt mort... Dar pentru mine, nu. De aceea am nevoie de ceas, dă-mi-l înapoi. Știi, în viață totul e să ai ceasul tău, să-l pui să meargă exact, și să nu-l dai celor pe care nu-i iubești. Nici măcar să-l vadă. Eu n-am vrut să ți-l dau, tu ai vrut să-l furi.

VALERIU : Nu-ți permit să vorbești așa !

MIRCEA : Te interesează. În registrele tale sînt trecut : mort.

VALERIU : Te trimit la Curtea Marțială !

MIRCEA : Degeaba, ceasul nu ți-l dau.

VALERIU : Ai simulat moartea ca să dezertezi.

MIRCEA : Dar n-am murit, nu vezi ?

VALERIU : Atunci ai să mori acum. *(Trage în el).*

MIRCEA : Ți-e teamă de mine, așa-i ? O să te înving.

VALERIU : O să mori ca un cîine. *(Trage din nou).*

MIRCEA : Strici gloanțele de pomană, nu mor. *(Valeriu descarcă revolverul în el).* Nu înțelegi ? Scena aceasta, execuția, nici n-a avut loc. Și nici nu va avea.

VALERIU : Dar eu sînt locotenentul Onișor V. Valeriu, și...

MIRCEA : Nu ești locotenentul Valeriu. Tu pentru mine nu există. Ai existat doar pentru vărul-meu Ion, pentru unchiul Vasile, pentru Petre, cel care locuia la marginea satului. Dar pentru mine nu există. Eu te-am inventat.

VALERIU : Cum tu ?!...

MIRCEA : Da. Ca să văd mai bine. Înțelegi, dacă acuma aș pleca pe front, tu ai prinde cu adevărat viață, și te-ar chema poate chiar Onișor V. Valeriu...

VALERIU : Am să chem garda să te aresteze !...

MIRCEA : N-o poți chema. Fiindcă nu merg pe front. E și aici front. Războiul este aici. Și lupta a început.

VALERIU : Să nu-ți bați joc de mine.

MIRCEA : Poți să pleci *(sună o sirenă).* E ora unu, și trenul a plecat la douăsprezece *(își fixează ceasul).* E ora unu fix. De o mie de ori am murit pînă acum. Nu mai vreau să mor niciodată. M-am săturat. *(Valeriu dispare. Mircea rupe ordinul verde. Își leapădă mantaua. Trece în față, e îmbrăcat civil, ca la început.* Bună dimineața, oament...

DOUĂ PIESE

VIOLETUL DE CAROLINA

ÎNTR-UN ACT

de LUDOVIC BRUKSTEIN

PERSONAJELE :

MARIA POP

VALENTINA
fiica ei,

NICOLAE AURELIAN

CAROLINA
soția lui,

DUMITRU MOGA

Acțiunea se petrece într-un oraș mai mare de provincie, în zilele noastre.

Laboratorul unei mari fabrici de textile.

În dreapta, ușa de intrare din afară. În fund, o fereastră, mare, luminoasă, aproape cît perctele de mare, prin care se văd acoperișurile clădirilor fabricii și coșul vopsitoriei, toate profilîndu-se pe un cer limpede de vară.

Înăuntru în laborator, mobilă albă, puțină : un dulap cu instrumente, cutii, sticle colorate — o masă lungă, îngustă, cu diferite vase de laborator, eprubete, alambicuri, un microscop. Cîteva scaune.

Maria Pop, în halat alb de lucru, stă în picioare lîngă masă și privește un timp afară, pe fereastră. E o femeie de vreo patruzeci de ani, O șuviță ușor cărunță, singura în părul ei negru, bogat, subliniază o frumusețe matură. Face cîțiva pași prin cameră, îngîndurată, apoi se așează la masă, privind cu încordare în microscop.

Dumitru Moga, un bărbat de vreo patruzeci și cinci de ani, bine făcut, avînd o figură energică, care contrastează uneori cu mișcările lui reținute, modeste, chiar timide, — apare în ușă, privește un timp la femeia adîncită în lucru.

MARIA *(simțindu-i prezența, se întoarce)* : Aici erai ?

MOGA *(cu reproș)* : Iar ai venit dis-de-dimineață. Mi-a spus portarul. De cîteva săptămîni, vii mereu cu noaptea în cap la lucru. De ce ? Cauți ceva ?

MARIA *(abătută)* : Mi-e teamă că am și găsit.

MOGA : Ți-e teamă ? Nu înțeleg. Ce-ai căutat și ce ai găsit ? *(Maria tace).* E secret ?... E un secret al vostru de... laborator ?.... Atunci, iartă-mă ! *(Tace și el, oarecum jignit).*

MARIA *(după un timp, pe gînduri)* : Spune-mi, ce fel de om e inginerul șef al meu, Aurelian ?

MOGA : Ciudată întrebare ! Nu crezi că ai început să te interesezi prea mult de el ?... Și sîrguința asta a ta, care nu te lasă să dormi...

MARIA : Spune-mi, te rog. Sînteți prieteni doar.

MOGA *(mai în glumă, mai în serios)* : Ce fel de om e ? Ei bine : e căsătorit, fără copii, are o nevastă tînără și frumoasă, mai are cincizeci de ani împliniți și... alte semnalmente n-are...

MARIA : Lasă glumele. Dumitre ! Eu te-am întrebat foarte serios.

MOGA : În rest, îl cunoști și tu. Lucrezi doar aici, alături de el, de mai bine de două luni, în bună pace și înțelegere...

MARIA : Da, știu cum e la lucru, e un cercetător foarte priceput, foarte ambițios, nu se lasă pînă nu rezolvă o problemă. Am învățat multe de la el. Știu cum arată în zilele lui obișnuite, de lucru. Dar cum suportă zilele mari, habar nu am.

MOGA : Te gîndești la ziua lui cea mare, care se cheamă „Violetul de Carolina"?.

MARIA : Mă gîndesc dacă, la o adică, ar fi capabil să renunțe la ea.

MOGA : Să renunțe ?

MARIA : Ai dreptate, nu-i vorba de așa ceva. Dar s-o amîne fără termen, să zicem...

MOGA : Ce vorbești, Mario, de ce s-o amîne ? Nu te înțeleg ? *(Ea tace).* E secret ?... Atunci, încă o dată, iartă-mă!

(După o pauză, cu oarecare sarcasm). Am impresia că nu prea te entuziasmează succesul șefului ?

MARIA *(protestînd cu energie)* : Ba da, ba da, ba da !

MOGA *(rizînd)* : Sună, totuși, cam neconvingător.

MARIA *(serioasă)* : Poate pentru că mi-e cam frică.

MOGA : De cine ?

MARIA : Nu de cineva, ci de ceva : de încă o decepție...

MOGA : Iarăși nu te înțeleg, Mario. Vorbești în șarade astăzi.

MARIA : Vezi, sînt oameni care suportă greu zilele mari, cum sînt unii care nu suportă înălțimile, au amețeli, un fel de rău de munte, de nu se mai pot uita în jos...

MOGA : Dar sînt și oameni care suportă greu zilele mari ale altora...

MARIA *(înnorată)* : Sper că nu la mine te-ai gîndit !

MOGA : Nu ! Și tocmai de aceea nu înțeleg. V-ați certat ? Sau, mai bine zis, te-a certat dumnealui, inginerul șef Aurelian ? Pentru ca uneori e cam pornit, nervos.

MARIA : Nu, nu ! Se poartă foarte... *(căutînd cuvîntul)* foarte corect cu mine.

MOGA : Poate ai colaborat cumva, cu ceva...

MARIA *(zîmbind)* : Nici să nu te gîndești. Eu nu pot să mă compar cu el. În tot ce am făcut am fost executanta lui fidelă.

MOGA : Atunci ?... *(Ea tace).* Iar secret ! Nu crezi că ai prea multe taine față de mine ?

(Pauză)

Vezi tu, Mario, la fel aș putea să spun și eu : știu cum ești în zilele tale obișnuite, de lucru. Dar cum arăți duminica, de pildă, habar nu am !... Niciodată n-ai vrut să ieșim împreună.

MARIA : Ți-am spus doar...

MOGA *(ironic)* : Da, ai de spălat rufe și de cîrpit ciorapi și de dereticat prin casă. Și trebuie să-i scrii Valentinei în fiecare duminică... Toate acestea sînt bune de scuze, dar nu prea pot fi luate drept motive serioase. Iartă-mă !

(După o pauză)

Ești aici de peste două luni, lucrăm împreună în această fabrică, ne vedem în fiecare zi, *(cu ironie)* fiește în afară de duminică și sărbători legale... Și, totuși, dacă mă gîndesc bine, nu știu nimic despre tine...

MARIA : Nimic ?

MOGA : Aproape nimic. Ai plecat de mică de la țară, nu știu de unde... Ai crescut la niște rude într-un orășel de provincie, nu știu care... Apoi, *(dibuind în gînd)* aici trebuie să fac un salt mare în timp, după război, ai lucrat la o fabrică chimică, nu știu ce, de unde te-au trimis la învățătură, de-ai ieșit inginer chimistă...

MARIA *(glumind)* : Atîta-i tot ce știi ?

MOGA : Nu ! Mai știu că ai o fată, Valentina, studentă în anul întîi tot la chimie, căreia îi scrii în fiecare duminică și în zilele de sărbătoare. Și, atît !

MARIA : Nu-i destul ? Ce-ai mai vrea să afli ? Spune !

MOGA *(se oprește un timp, derutat)* : Nu prea știu nici eu... Dar uneori, am impresia că te ascunzi de mine...

MARIA *(cu reproș)* : Știu că vouă, bărbaților, vă plac femeile „interesante", dar viața mea nu a fost deloc interesantă ! Cel puțin, pentru mine nu a fost...

CAROLINA *(o femeie tînără, de vreo douăzeci și cinci de ani, într-o rochie violetă, foarte elegantă, intră vioaie și vorbăreață, zgomotoasă chiar)* : A-a-a, domnul inginer Moga, îmi pare bine că te găsesc aici ! *(Îi întinde grațios mîna).* Și dumneata, ești poate nouă asistentă a soțului meu ? *(O măsoară din cap pînă în picioare, uitînd să-i dea mîna).*

MARIA *(indispusă și cu mîndrie în glas)* : Sînt inginera Maria Pop și nu sînt nouă. Lucrez aici de peste două luni.

CAROLINA : Știu, știu. *(Cu ușoară ironie)* Soțul meu mi-a vorbit multe despre dumneata...

MARIA : Nu știu ce a avut de spus...

CAROLINA *(enigmatic și insinuant)* : A avut, a avut. Și încă lucruri foarte interesante... Dar să-ți spus drept, mi te-am închipuit cu totul altfel. Nu așa de... serioasă... Mi te închipuiam așa... cum să spun ? O femeie foarte arătoasă, tulburătoare... cu ochi negri, strălucitori...

(Maria se uită la ea ciudat, neștiind ce să-i răspundă. Carolina, de altfel, nici nu așteaptă răspuns. Se așează pe un scaun, picior peste picior, se întoarce către inginerul Moga și de aici înainte îi vorbește numai lui)

Sînteți desigur, surprins, domnule inginer, că mă vedeți aici, la o oră atît de matinală ?

MOGA *(zîmbind foarte politicos)* : Să vă spun drept, sînt chiar foarte surprins.

CAROLINA : Soțul meu a lucrat toată noaptea. I-am pregătit ibricul, cafea și zahăr. A băut aproape un litru de cafea tare, sărmanul de el. A pus la punct, în sfîrșit, dosarul invenției și comunicarea către Academie și eu am ținut să-l însoțesc pînă aici, să-l văd cu proprii mei ochi cum intră cu dosarul la director.

MARIA : A și dus dosarul, fără să treacă întîi pe aici ?

CAROLINA *(tot către Moga)* : De ce să mai treacă pe aici ? Dosarul e complet, nu mai are nimic de făcut la el ! A lucrat destul, nu-i așa ? Cinci ani și mai bine. I-am și spus-o : destul cu frămîntările, și cu experimentările, și cu îndoielile ! Invenția e gata și e foarte frumoasă.. Acuma e timpul să-l propună pentru premiul Academiei, sau pentru Premiul de Stat. De fapt ar merita amîndouă premiile, dar cum sînt oamenii, invidioși, n-o să-i acorde decît unul din premii... Și, desigur, un ordin... *(Deodată, neliniștită).* Dar de ce zăbovește atîta ? *(Se ridică).* Mă iertați, dar n-am răbdare să stau într-un loc. Mă duc să-l aștept afară.

(A ieșit)

MOGA *(rizînd)* : Ai văzut de unde vine o bună parte din ambiția lui ? A luat o fată tînără „de familie", fiică de fost director de bancă. Adică, ce vorbesc „a luat", că de fapt ea l-a luat pe el. Toată viața ei, această femeie n-a făcut altceva, decît să aibă ambiții. Și, în primul rînd, ambiția de a pune mîna pe un soț cu diplomă și cu viitor : medic, sau avocat, sau inginer. Exact în această ordine de preferință. Nu interesează vîrsta sau înfățișarea, sentimentele sau statura... Nimic ! Medic să fie ! Sau avocat, sau inginer ! Și iată că a nimerit într-adevăr un inginer cupabil, care are încă o dată vîrsta ei și acuma îl mînă ca un motoraș nou, instalat la o mașină veche... Turațiile ei repez! nu corespund deloc cu mersul lui mai domol. Ai auzit-o ? Tura-tura-tura ! Premiul cutare și premiul cutare și distincții și decorații... Iar el n-are decît să alerge, sa gîfîie și să scoată limba...

MARIA : Nu te știam așa de răutăcios, Dumitre !

(Rid amîndoi. Apoi, după un timp de tăcere, stînjenită)

De ce te uiți așa la mine ? Parcă m-ai vedea pentru prima oară !

MOGA : Dimpotrivă ! Uneori, cînd rizi așa cu voioșie, mi se pare că te cunosc demult, că ne-am mai întîlnit undeva, cîndva și nu-mi dau seama cînd și unde...

MARIA : Nu, nu cred ! Cel puțin, eu nu-mi aduc aminte...

MOGA : Poate în timpul războiului, am fost în același regiment cu tatăl Valentinei și ai venit să-l vezi... Au venit multe soții...

MARIA : Eu n-am apucat să mă duc niciodată.

MOGA : Cum arăta ? N-ai vreo fotografie de-a lui ?

MARIA : Nu mi-a rămas nici una.

MOGA : Iartă-mă ! Dar mă gîndesc că trebuie să ți-o spun odată... În iarna aceea, în munții Tatra, a murit în brațele mele, un tînăr locotenent Pop. Poate, a fost chiar el...

MARIA *(opac)* : Poate...

MOGA : Era înalt, frumos, cu ochi căprui, tovarășul acesta al meu.

MARIA : Al meu era bun. Așa cum mi l-am dorit întotdeauna : un om bun... Care a plecat voluntar, ca fata lui să aibă o altă viață...

MOGA : Și voi, unde ați fost în acel timp ?

MARIA : Am stat la țară, la o mătușă. Valentina a fost tare plăpîndă, cînd era mică. A zăcut mult timp bolnavă și a avut nevoie de îngrijire.

MOGA : Unde ?

MARIA : Ce importanță are ? Nu cred să-ți spună prea mult numele satului acela : Valea Ghindei.

MOGA *(surprins)* : Valea Ghindei ? *(Încercînd febril să-și amintească).* Valea Ghindei... Valea Ghindei... Unde am auzit eu de satul acesta ?

MARIA *(cu un ris nervos)* : N-ai avut cum să auzi de el ! E un cătun ascuns undeva, în munți.

(Tăcere grea cîtăva vreme. Apoi, Maria Pop reia pe alt ton, vădit pentru a schimba vorba)

Cum stai cu reparațiile mașinilor de țesut automate ?

MOGA *(uitîndu-se la ceas)* : Mi-ai adus aminte că e timpul să-mi văd de treabă. Îți mulțumesc !

MARIA : Nu, nu ! N-am vrut asta !

CAROLINA *(intră repede, alarmată)* : Închipuiește-ți, domnule inginer, că n-a ieșit încă de la director ! Oare ce au de discutat atîta ?

MOGA : Soțul dumneavoastră este doar inginerul șef al laboratorului întregii fabrici și sînt atîtea probleme...

CAROLINA *(cu speranță)* : Credeți, domnule inginer ?

MOGA : Sînt sigur !

CAROLINA : Atunci, mă duc să-l aștept !

(A ieșit. Maria s-a așezat din nou în fața microscopului și privește încordat).

MOGA : Plec și eu. *(Face cîțiva pași, dar se oprește, ezitînd).* Vezi tu, Mario, mă simt oarecum ca între ciocan și nicovală. Tu mă trimiți să-mi văd de treburile mele...

MARIA : Nu te-am trimis ! Și, te rog să nu fii atît de sensibil.

MOGA *(continuă neturburat)* : ...pe cînd acasă, maică-mea mă dojenește, ba a ajuns chiar să mă certe rău, din cauza ta !

MARIA *(speriată)* : Din cauza mea ? Dar nici nu mă cunoaște.

MOGA : Tocmai de aceea. Eu îi vorbesc atîta despre inginera Maria Pop, cu care lucrez împreună, și ea ar vrea să...

MARIA *(ferindu-se)* : Nu, nu, te rog, să nu spui mai departe ! Să nu-mi vorbești așa ! Te rog ! Te rog !

MOGA *(foarte surprins și atins)* : De ce ? Te-am jignit cumva ?

MARIA *(cu căldură)* : Nu, dimpotrivă ! Dar, nu trebuie... Nu mai are nici un rost să vorbești așa cu mine ! Cum să-ți explic ? Vezi, eu am o fată, Valentina...

MOGA : Dar bine, Mario, la vîrsta ta, ai încă o viață înainte !

MARIA : Nu mă mai întreba nimic ! Te rog, Dumitre !

MOGA *(abătut)* : Atunci, eu...

MARIA *(repede, ghicindu-i gîndul)* : Nu pleca, te rog ! Să nu pleci acuma ! Rămîi aici, lîngă mine...

(Tăcere penibilă. Amîndoi stau nemișcați, evitîndu-și privirile).

CAROLINA *(năvălește deodată)* : A ieșit de la director... *(Aleargă la fereastră, de unde urmărește cu privirea ce se petrece jos, în curtea fabricii).* Discută ceva, foarte aprins... De ce nu zîmbește ?... Să știi, că dacă-l mai amînă o dată directorul, nu-l mai las să stea o zi în fabrica asta !... *(Privind în jos).* S-au despărțit, directorul se duce înapoi în biroul său... El vine. De ce-i așa de îngîndurat ?

AURELIAN *(un bărbat de vreo cincizeci de ani, cărunt, dar voinic, e tipul despre care se spune deobicei că „se ține bine", intră, dînd cu ochii de soția sa)* : Tu, mai ești aici, Carolino ?

CAROLINA : Te-am așteptat. Spune-mi repede, ce-ai aranjat ? Trimite dosarul cu poșta de astăzi ?

AURELIAN : Nu. Nu-l trimite.

CAROLINA *(cu artag)* : Cum ? Așa a spus, că nu-l trimite ? Și de ce, mă rog, nu-l trimite ?

AURELIAN *(rizînd)* : Pentru că-l duce personal la București, cu acceleratul de după-masă.

CAROLINA : La minister.

AURELIAN : Da.

CAROLINA : Și la Academie ?

AURELIAN : Și !

CAROLINA : Cu toate propunerile ?

AURELIAN *(sfîrșit)* : Cu toate, fii liniștită, draga mea. Și acuma, du-te acasă ! Du-te de te odihnește, draga mea. Te-ai sculat devreme.

(A ieșit condusă de soțul ei, ușa rămînînd deschisă în urma lor. Maria și Moga schimbă priviri, reținîndu-și cu greu rîsul. După cîteva clipe inginerul Aurelian revine).

MOGA *(strîngîndu-i mîna, cu căldură)* : Dă-mi voie, Nicolae, să fiu printre primii care te felicită. Mă bucur mult că ai terminat lucrarea.

AURELIAN *(cu emoție reținută)* : Îți mulțumesc, Dumitre ! Îți mulțumesc din inimă !

(Bărbații se îmbrățișează)

MOGA *(după cîteva clipe de tăcere)* : E timpul să mă duc. Atelierul mă așteaptă. *(Facînd un semn ușor de salut către Maria, pleacă).*

AURELIAN *(își îmbracă încet halatul alb, încet de tot, parcă așteptînd ceva, o vorbă, de la colaboratoarea lui. Dar Maria tace. După un timp de liniște penibilă, cu oarecare sarcasm jignit)* : Dumneata, tovarășă inginer, n-ai nimic să-mi spui ?

MARIA *(încet)* : Ba da, ba da !

AURELIAN : Atunci, de ce taci ? *(O privește lung, ea îi evită căutătura)* Te văd parcă tristă, abătută. Ai vreun necaz ?

MARIA : Eu, nu.

AURELIAN : În orice caz, nu pari să te bucuri deloc, că am terminat lucrarea. Și, să-ți spun drept, mă cam surprinde. *(Insinuant)* Știu multe despre dumneata... Invidioasă însă nu te știam și n-aș vrea să aflu că ești... *(Cu mărinimie, dar fără prea mare convingere)* De altfel, cînd ai să fii de vîrsta mea și ai să posezi experiența mea, o să faci poate invenții și mai mari...

MARIA : Nu-i vorba de asta, tovarășe inginer șef. Nu vă supărați, dar eu trebuie să vă spun... Adică vreau să vă rog, să priviți puțin aici, în microscop...

AURELIAN *(se uită lung, mirat, la ea, — apoi se așează la microscop)* : Un fir deștrămat ?!

MARIA : E colorat cu „Violetul de Carolina".

AURELIAN : Și ce vrei să spui cu asta ?

MARIA : Colorantul dumneavoastră e foarte frumos, într-adevăr n-am întîlnit încă o culoare violetă așa de frumoasă, dar în contact cu umezeala din aer, slăbește rezistența firului... pînă la destrămare, dacă umezeala e mai mare...

AURELIAN *(cu mînie surdă)* : Cum ? Dumneata te-ai apucat să faci cercetări în spatele meu, fără știrea mea ?

MARIA : Nu, tovarășe inginer șef ! S-a întîmplat așa, că acum vreo trei săptămîni, am găsit aici în dulap un ghem de fibre colorate cu „Violetul de Carolina" pe care dumnevoastră ați făcut experiențe. Firele erau umede și... destrămate...

AURELIAN *(ironic)* : Dar, poate că nu colorantul e de vină ? Poate materialul fibros, sau procedeul de vopsire, la asta nu te-ai gîndit, tovarășă inginer chimistă ?

MARIA : De trei săptămîni, mă tot gîndesc la asta. Nu pot dormi nopțile. Și cercetez din zori de zi... De trei săptămîni, tot caut și sper să nu se confirme bănuiala mea, dar... *(se oprește)* Dar poate că aveți dreptate, poate firul e de vină, poate procedeul de vopsire, sau altceva. În orice caz trebuie să luați dosarul înapoi, să continuați cercetările...

AURELIAN : Cum ? Ce-ai spus ? Să iau dosarul înapoi ? Să mă fac de rîs, cînd toată lumea știe că lucrarea e gata ? Am lucrat cinci ani și mai bine, și am reușit să creez o culoare, cum nu produce nici o fabrică din lume !... Și acuma, să iau dosarul înapoi ! Și pentru ce ? Pentru că dumitale ți s-a năzărit o ipoteză, pentru că dumneata, tovarășă ingineră, lucrînd în spatele meu, ai descoperit niște defecte inexistente...

MARIA *(disperată)* : N-am lucrat în spatele dumneavoastră... Trebuie să mai cercetăm... Poate să mai dureze o săptămînă sau două... Poate o lună...

AURELIAN : Nici prin gînd nu-mi trece !

MARIA : Atunci, eu ce să fac ? Să mă duc eu la tovarășul director, să-i spun ? N-aș vrea... Dar să tac, n-ar fi cinstit, odată ce am aflat...

AURELIAN *(cu supremă indignare, din cauza mîndriei rănite)* : Cu-u-m ? Adică dumneata, vrei să insinuezi că eu aș fi necinstit ? Dumneata vrei să mă învoți ce-i cinstea ? Și chimie vrei să mă înveți ? Pe mine ? Ei află, tovarășă inginer Maria Pop, că eu am trăit dintr-o muncă cinstită și am făcut chimie și acum douăzeci de ani, și acum douăzeci și cinci de ani, cînd dumneata făceai cu totul altceva...

MARIA *(speriată)* : De ce vorbiți așa cu mine ?

AURELIAN : Știu prea bine cu ce te ocupai dumneata înainte de război și în timpul războiului, cînd nu purtai numele acesta șters de Maria Pop, ci un alt nume, mai răsunător, sclipitor chiar.. Te-am recunoscut imediat ! Din prima zi, cînd ai călcat în acest laborator. Dar am avut delicatețea să nu spun la nimeni nimic... Pentru că mi-am închipuit că nu ți-ar părea prea bine să se afle aici în fabrica... Un tovarăș inginer Dumitru Moga, de pildă, printre mulți alții... Sau fata dumitale, dacă nu cumva știe ceva... Mi se pare că trebuie să vină acasă, acuma, în vacanța de vară ?

MARIA *(izbucnind)* : Pe fata mea s-o lăsați în pace ! Ce v-a făcut ea ? Ea nu are nimic cu violetul dumneavoastră de Carolina ! E orfană de tată !

AURELIAN *(crud)* : De care tată ?

MARIA *(cu capul sus, cu ton energic, aproape amenințător)* : E adevărat, ea nu l-a văzut niciodată pe tatăl ei, dar știe că a fost un om bun. Un om cinstit și modest, care n-a făcut în viața lui rău nimănui ! Și a plecat de bunăvoie să lupte împotriva răului și nu s-a mai întors. Și-a dat viața undeva, departe de noi, ca fata lui să trăiască într-o lume mai dreaptă și mai cinstită. Ea așa știe, înțelegeți ?! Și n-o să creadă niciodată altceva !!

(Își dezbracă repede halatul alb și-l aruncă pe un scaun. A ieșit în fugă. Inginerul Aurelian, face cîțiva pași după ea, dar se oprește, descumpănit. Apoi, se învîrtește, nervos, prin încăpere. Se așează la microscop, privește încordat. Nu observă intrarea inginerului Dumitru Moga, care vine în fugă, iritat).

MOGA : De ce a alergat așa, inginera Pop ? Unde s-a dus ?

AURELIAN *(fără să ridice ochii)* : De ce n-ai întrebat-o ?

MOGA *(încet, cu durere)* : Nu înțelegi că pe mine mă interesează tot ce e în legătură cu ea ?...

AURELIAN *(nervos)* : Cu atît mai mult ar fi cazul să-ți spună chiar ea. Să-ți spună totul ! Ar fi mai cinstit... Doar, după cîte am observat, ei îi place foarte mult să vorbească de „cinste"...

MOGA *(aspru)* : Dar noi sîntem prieteni

AURELIAN : Tocmai de aceea nu înțeleg de ce ascunzi...

MOGA : Ce să ascund ? Ce să ascund ? Ce să ascund ?

CARTE POȘTALA

nul. Volumul dintii.
cris, ca și cum ai fi
m citit cu căldură
olegii, la întîia sau
doar să citesc ver-
umai manuscrisul
ni. Cu atît mai
artea de vizită, cu
otunde, intense,

a genunchiul
copacului

și i-a dat puritatea zăpezii de sticlă pe mîini.
O zi și o noapte...
Peste cîteva săptămîni
ochii săi vor fi verzi
și fremătători ca dorințele,
pînă cînd va veni din nou soarele
să-l astîmpere, să-i culeagă semințele..."

Tocmai de aceea, însă, vreau să-ți vorbesc deschis despre ceea ce mai ai de lucru, și nu doar la text. Să nu crezi că n-am găsit în suta de pagini, ce mi-ai încredințat-o, douăzeci de poezii pe care le poți șlefui spre a deveni pagini de volum. Să nu crezi că nu am apreciat gustul pentru lectură care se resimte în bine nu o dată, și nu te pot îndemna decît să continui, să citești mereu poezie, căci scrisul necesită și această permanentă atmosferă, această permanentă prezență a corzilor lirei.

Dar îți mărturisesc că tocmai un poem realizat numai fragmentar, „Apel la prezență", îmi apare ca un indicator al drumului pe care l-ai început, dar nu l-ai urmat liric pînă la capăt. Să mă explic. Din poem aflu că ți-ai petrecut copilăria lîngă Dunăre. Unde? Nu știu. Și tare aș vrea să știu. De un lucru îmi dau seama: anii dintii ți-au fost măsurați în reflexul din apă. Cîțiva țăndări îi zăresc în poem. Dar care erau ochii copilului de atunci, nu știu. Or, un volum de poezii, cu atît mai virtos primul, e de fapt o mai lungă sau mai scurtă confesiune, o lirică și vibrantă „căutare a timpului trăit". Legitim vreau să cunosc, căci m-ai ispitit să-ți cer, copilăria, orașul copilăriei. Caută-l în dumneata, și regăsește-l nu doar geografic, nu doar exterior. Intoarce-te la el azi, revezi-l, și descifrează-i ecourile în propria inimă. Fiecare om e martorul unor evenimente generale, dar trăite inedit, adică simțite de el. Această mărturie personală a copilăriei și adolescenței dumitale, în tinerețea și maturitatea orașului, aș vrea să ți-o cauți, să ți-o chemi. Ai poezii despre muncă, despre furnale, despre războaie de țesut. Unele mai izbutite, alte prea generale. De ce nu-ți cauți în amintirile virstei pe acelea trezite de orașul natal? Rainer Maria Rilke spunea într-una din scrisorile adresate unui tînăr poet: „De n-ai avea nimic, ți-ar rămîne totuși copilăria". Dumneata ai totul, și pe deasupra copilăria! Încearcă s-o așterni pe hîrtie, cum nimeni altul în afara dumitale n-ar putea s-o facă. Pentru că a fost numai a dumitale, fiind în timpul tuturora. Și atunci, prin volumul cu afluenți de cristal, va șerpui și albia largă a Dunării. Totul depinde numai de dumneata!

Veronica Porumbacu

ecazurile“
erc literar

(Întîmplări absolut inventate)

Cînd am venit pentru prima dată la fabrica C., responsabila cercului literar, o tovarășă foarte inimoasă și admiratoare entuziastă a literaturii, mi-a pus cu un ton care vădea o descurajare aproape totală:

— Tovarășe, nu se poate face nimic.

— De ce?

— Am făcut mobilizare și tot n-a venit nimeni.

— Ce înseamnă **mobilizare**?

— Am fost în toate sectoarele, am vorbit și cu responsabilii sindicali și cu secretarii de U.T.M. Toți au promis să ne trimeată oameni.

— Ce fel de oameni?

— Oameni pentru cercul literar.

— Dar cum aleg ei pe acești oameni pentru cerliterar?

Care n-au alte sarcini și se interesează de lite-

Dar de unde se știe că se interesează de lite-

Iau mai multe cărți de la bibliotecă, fac re-

Ai mai procedat așa?

Da.

Și?

Au venit oamenii.

— Și apoi?

— Iar nu au venit.

la oprește aici. Discuția a fost dramatică din punctele de vedere. Pînă la urmă, am decis:

— Nu mai facem nici un fel de mobilizare.

— Dar ce facem?

— Tovarășa responsabilă era deznădăjduită.

— Facem agitație!

— O să vedeți că n-o să iasă nimic.

Am elaborat totuși împreună un plan. Am atîrnat toate sectoarele afișe multicolore, am dat anunțuri în toate gazetele de perete ale fabricii, aceiași lucru s-a repetat zilnic de două ori la postul de radioficare, am publicat o scurtă înștiințare și în gazeta fabricii.

Iată este o săptămînă, la ședința cercului literar iar a venit nimeni.

Responsabila jubila.

— V-am spus!

Și totuși cercul literar de la fabrica C. s-a constituit și în prezent activează cu regularitate. Cum s-a făcut-o, e greu de povestit. Dar din nou s-a confirmat că, atunci cînd un scop e urmărit cu perseverență, nu se poate să nu fie atins. În parte ne-a ajutat activitatea brigăzilor artistice de agitație. Unii autori ai „textelor" pentru spectacolele acestor echipe au fost convinși de tovarășa responsabilă să dispute „creațiile" lor în cerc. Pe de altă parte, pînă la urmă și „agitația" noastră (am scris și un articol destul de lung în gazeta fabricii) a dat unele roade. Inițiatorii amatori și-au dat seama că există intenția indiscutabilă de a așeza activitatea cercului pe o bază mai solidă. Unul cîte unul, au început să vină cu „producțiile" lor. Am mutat ședințele cercului în bibliotecă. În consecință ne-am asigurat și de numărul autorilor de recenzii. Astăzi cercul literar de la fabrica C. este apreciat chiar ca un cerc bun. Articolul despre el și la „Informația Bucureștiului" și în „Scînteia tineretului". Dar o dată cu organizarea „succesurile" nu s-au sfîrșit. Îmi voi permite să vă spun despre unele din ele.

Necunoscut celebrul aforism al lui Napoleon Bonaparte, că în ranița fiecărui caporal e ascuns poate un bastard de mareșal". Dar în care raniță? Asta nu o știu nimeni. Ca un om cu o altă profesiune de bază decît pe și de literatură, trebuie să spere cel puțin atît și odată ar putea deveni scriitor. Din păcate ce ni se aduce ca producții literare nu face prea confirma asemenea speranțe. Iar în ziua de astăzi oamenii sînt grăbiți. Odată, discutînd dificultățile unei tinere muncitoare, am avut neplăcerea să fac următoarea apreciere:

— Talent, dar n-ai disciplină în muncă, lucrezi pe sub, fiecare poezie are cîte o scînteie, dar întregul nu-i împlinită.

Următoarea ședință, mai precis la sfîrșitul ei, tovarășa respectivă s-a apropiat de mine.

— Tovarășe, aș vrea să vă întreb ceva.

— Spuneți...

— Tovarășe, cînd credeți că voi putea publica ceva în „Luceafărul"?

Ce să-i răspund? Oare se poate prevedea așa ceva?

Pentru mine e clar că nici o mișcare literară, nici chiar într-o fabrică, nu se poate dezvolta fără auditoriu. Nimeni n-o să scrie la infinit versuri și schițe ca să fie citite în cerc. Fiecare autor, oricît de modest ar fi, trebuie să aibă posibilitatea să se întîlnească, oricum, dar să se întîlnească și cu cititorii. Citeam și reciteam „dosarele" membrilor cercului, întocmite cu grijă de tovarășa responsabilă (vă dați seama că am progresat, dacă fiecare „candidat la literatură" avea și un „dosar") și nu găseam totuși nimic cu adevărat publicabil. Pînă la urmă, mi-am luat inima-n dinți, am ales din fiecare dosar cîte o producție, aceea care mi s-a părut a fi mai „împlinită" (adică aceea care avea cele mai puține greșeli) și m-am prezentat la responsabila gazetei de uzină.

— Tovarășă, te rog, citește aceste modeste încercări literare și spune-mi dacă socoți posibil ca cîte unul din ele să apară în gazetă.

— Cu plăcere, tovarășe.

Peste o săptămînă, sentința a fost necruțătoare:

— Nu putem publica nimic.

— De ce?

— N-au nivel.

Am ceam rușinat; într-adevăr producțiile noilor mei colegi n-aveau nivel.

— Ce să fac? Am cerut ajutorul tovarășilor din comitetul de partid. Aici am găsit deplină înțelegere.

— Cum să vă spun?... (Experiența nefericită cu Eminescu m-a făcut timid)... În București sînt zeci și zeci de oameni ai muncii care frecventează cercurile literare din fabrici... Dacă din rîndurile lor se vor ridica, să zicem, doi scriitori — cultura noastră socialistă va fi în cîștig... Dar cum să știm care vor deveni acești doi?... Dacă am ști, am lucra numai cu ei. Însă nu știm... Apoi, un cerc literar într-o fabrică, chiar dacă nu e format numai din colaboratori ai „Luceafărului", e util, vă poate ajuta în munca cultural-educativă.

Secretarul mă privea înțelegător, dar și uimit. Parcă nu înțelegea de ce insist atît.

— Vom da cercului tot ajutorul.

— Dar eu simțeam că trebuie să mă descarc.

— Sînt vreo douăzeci de tovarăși, mai toți tineri, care vin regulat la ședințele cercului. Ei scriu, se străduiesc, au făcut progrese, dar încă sînt la începutul... Nimănui n-am curaj să-i spun: ești scriitor... Dar nici nu pot să spun: degeaba, lasă-te, nu va ieși nimic... Înțelegeți, fiecare ar putea...

— Înțeleg. Spuneți de ce ajutor aveți nevoie.

I-am expus teoria mea cu auditoriul:

— Nu putem să așteptăm pînă vor scrie ei producții de nivelul revistelor literare. Cînd vor ajunge acolo, nu vor mai avea nevoie de noi... Acum, înțegeți, ei trebuie să se manifeste într-un fel în fabrică, să devină cunoscuți cît de cît...

Tovarășul secretar mi-a dat o idee minunată. Peste vreo patru săptămîni, la o „joie a tineretului" a avut loc prima ședătoare publică a cercului literar. Nici pregătirea ei nu s-a desfășurat fără greutăți. De cum s-a aflat că cercul literar pregătește o acțiune, ne-am pomenit cu tot felul de binevoitori cu care nu făcusem cunoștință pînă atunci, dispuși să citească materialele și ...să le aprobe.

...În sfîrșit, datorită străduințior neobosite ale responsabilei, ședătoarea a avut loc. A fost o sărbătoare deosebită. S-au citit versuri, proză, s-a prezentat și un program al unei echipe artistice de agitație, cu un text destul de spiritual, scris de un membru al cercului. ...S-a nimerit ca între timp Comitetul Orășenesc de Partid să organizeze cele 13 echipe artistice complexe pentru sprijinirea activității culturale din uzinele mari ale Capitalei, așa încît au fost repartizați la fabrica C. și alți scriitori. La ședătoare a asistat chiar tovarășa Maria Banuș. A aplaudat și ea. Ne-am fotografiat în fel și chip...

S-a confecționat și un panou special pentru cercul literar, unde figurează o poză mare cu tovarășa Maria Banuș în mijloc, iar săptămînal se schimbă producțiile prietenilor mei. (Nu se schimbă întotdeauna ...săptămînal, pentru că panoul nu poate fi deschis decît de un anumit tovarăș, care nu întotdeauna are timp, dar, mă rog, acestea sînt amănunte neînsemnate...) Esențial e că cercul a început să fie cunoscut și apreciat în fabrică, participă la împlinirea sarcinilor care revin acestui colectiv în cadrul marii bătălii pentru formarea și dezvoltarea conștiinței socialiste... Unele poezii ale membrilor cercului au ajuns — în sfîrșit! — și în gazeta întreprinderii. În „Luceafărul", ce-i drept, încă nu s-a publicat nimic, dar cred că nu e departe și ziua aceea."

...Am criticat în aceste însemnări oameni absolut nevinovați (noroc de mine că tot ce am relatat aci e o născocire pură); am criticat, poate, pe unii prea aspru, numai despre membrii cercului n-am spus...nimic. E drept cuvînt, cinova ar putea să mă întrebe: Cum? Aștia n-au lipsuri? Au! Și multe! Dar mi-e, nu știu cum, mai greu să vorbesc despre lipsurile lor. Prefer să le dau doar cîteva sfaturi:

— Să nu se grăbească. Să nu viseze nici un fel de succese ușoare. Să știe că succesele ușoare se întîmplă numai în vis, iar în realitate, ca să valorifici talentul pe care-l ai (dacă-l ai), trebuie să lucrezi mult, mult, mult...

— Să învețe mereu. Să citească multă literatură. Să depună eforturi mai mari pentru ca activitatea cercului să nu se reducă la lecturi de „opere" originale, dar să cuprindă și variate acțiuni de inițiere literară. Nu poți deveni scriitor dacă nu ai parcurs întreaga literatură a poporului tău și tot ce e mai de valoare în literatura universală.

— Să se gîndească mai mult la fabrica lor, la nevoile colectivului din care fac parte. Dacă au început să scrie (cît de cît) să se gîndească mai puțin la publicarea în „Luceafărul" și mai mult cum ar putea deveni folositori uzinei, tovarășilor lor. Să nu disprețuiască munca jurnalistică, să colaboreze permanent la gazeta uzinei și la gazetele de perete. Pentru oricare scriitor, indiferent de genul abordat, inclusiv pentru poeți, adevărata școală a scrisului a fost, este și va fi presa.

— Să dorească să devină scriitori, dar pentru aceasta să scrie.

Mihai Novicov

SENSUL UNEI CULEGERI

Atît cartea unui poet, cît și o culegere de versuri din mai mulți stihuitori e necesar să reprezinte o treaptă valorică nu numai personală, ci și colectivă. Pentru o atare culegere, rezultantele forțelor poetice, atunci cînd sînt întrunite cu responsabilitate de către editor, trebuie să apară ascensionale, chiar dacă componentele au dimensiuni diferite. Aici trebuie să se respecte un raport interior ce se pune de la parte la întreg, pe cînd în cazul unui poet și cartea sa, raportul apare de la totalitate la totalitate. Și, bineînțeles, pe lîngă aceste cîteva jaloane trebuie menținut un criteriu de selecție exigent cît mai ridicat calitativ.

Căci așa de minim cum apare ilustrat de sumarul culegerii — frumos tehnoredactată — „În numele vieții" — tipărită sub îngrijirea bilaterală a Sfatului popular al Capitalei și a Casei creației populare — dovedește prea puțina pasiune angajată pentru lirica tinerilor începători.

Responsabilii nominali ai plachetei au neglijat simpla datorie de a nu prezenta cititorului poezii cunoscute din alte volume. E drept însă că unii autori au trecut la schimbarea titlurilor, ca de pildă V. Mașek, din „Ecce Homo" în „Omul", Mariana Filimon din „Uteciștilor" în „Uteciștilor căzuți" sau mai curios, două poezii știute din culegerea „Dialectica sborului" — semnate Paul Dima, aici apar Paul Ciorciu.

Pentru că nu reiese cu claritate — ne întrebăm firesc — care este criteriul după care s-a pornit alcătuirea acestei cărți? Dac ființența era de a elabora o culegere a culegerilor din diferite cenacluri, atunci de ce au fost incluse și poezii inedite? Iar dacă s-ar fi urmărit numai acestea din urmă — cum se cuvenea imperios — ce caută cele vechi? Sau dacă criteriul a fost al valorii lor intrinsece atunci de ce s-au republicat versurile criticate altădată exact în această formă și din care se vede că n-au fost trase concluziile utile?

Și pentru că se poate presupune existența unui ax tematic al volumului, adică faptul că poeziile sînt scrise „În numele vieții" (pentru ce scriu oare ceilalți poeți?) de ce în prefață nu există o întîmpinare de acest fel, ci dimpotrivă se arată că volumul excelează „prin varietate tematică"? Un lucru e clar. O treime din versurile incluse fiind retipărite, precum și analizate anterior, se face un deserviciu respectivilor poeți, cărora nu li se includ poezii inedite, dintr-o etapă de creație cît mai recentă. Inevitabil, acest procedeu pune într-o poziție defavorabilă pe poetul tipărit prima oară (în culegere) cu o singură și neconcludentă poezie, față de celălalt care se prezintă cu aceleași poezii tipărite în alte ocazii. Preferința pentru o selecție bazată pe criterii precise și nu de transcriere ori improvizate ar fi dus desigur la o culegere interesantă, revelatoare și eficientă, atît pentru colaboratorii ei, cît și pentru critica literară.

Totuși, culegerea înregistrează teme contemporane, de la evocări („Cîntec pentru Federico Garcia Lorca" — G. Almosnino, „Urme" — I. Ciocotici, „Partizani pe Valea Prahovei" — D. Frunză) la poezii închinate Partidului; de la poezii de dragoste (H. Gane — „Drum în doi", A. Păunescu „Rîzi în seară"...) pînă la versuri despre metamorfozele ivite în spațiul urban și rural („Contemporană" — I. Andreiță, „Casa noastră" — I. Bisteleanu, „Macheta" — T. Opriș etc.). Ele fac vizibilă, în grade diferite, o atitudine artistică francă, o efervescență spirituală, o bucurie caracteristică tinereții, precum și romantismului socialist. Această transfigurare se arată însă prea reținută la o seamă din membrii plachetei, mai bine zis uniformă, ea fiind determinată de generalitatea temelor cîntate, sărăcite de acel nucleu original și individual. Aceasta pe de o parte. Pe de altă parte, spun reținută pentru că unii autori nu au încă o gîndire poetică originală, distinctă de a altora, menținîndu-se la nivelul unui meșteșug simplificat. Spre exemplu, aș aminti aici că strălucirea exagerată a tropilor (fie și inediți) într-o poezie nu trebuie să estompeze ideile sau să fie împrumutată acestora atunci cînd sînt prea slabe. Fiind mijloace poetice, metaforele, comparațiile etc., trebuie să se topească în corpul poeziei — aș zice idei metaforizate și nu metafore lîngă idei — nicidecum să rămînă exterioare, în sine. De exemplu: „Mina îmi pare un copac ce crește sub pămînt"... (I. Naghiu) sau la Mariana Filip Sărățeanu „Cu terestrele — pene de păun / cu golfuri însorite — vitrinele" etc. Este un prag care se depășește prin concentrare asupra ideilor și sentimentelor vehiculate, asupra sporului de cunoaștere ce trebuie transmis și nu asupra figurilor de stil în primul rînd.

Fiindcă sînt preocupați de prospețimea și acuitatea observațiilor, a notațiilor și ideilor prelucrate în imagini adecvate, poeți ca Alexandru Barna („În fața cuptorului"), Constanța Buzea („Popas") Dumitran Frunză („Pădure, pădure", cu reușite inflexiuni folclorice) Gabriela Melinescu, Ion Cringuleanu, au reușit să treacă acest prag inițial, de compoziție într-un anume fel aflat la hotarul cu proza poetică, incapabilă de emoționare estetică.

Dar persistența tonului uniform de care aminteam mai sus se explică și prin boala molipsitoare, provocată de un anumit tip de comparație preluat de la unul la altul și care se face foarte evident în acest volum ca de altfel și în versuri publicate prin periodice.

Inserez cîteva exemplare din acești agenți patogeni în speranța că profilaxia lor va deveni expresă. La I. Butnaru „lumina devine *sonoră*", o „urmă sonoră" apare la C. Abălută, la I. Andreiță, „aerul (e) sonor", „Casa (a) devenit ușoară, sonoră" la H. Gane, iar „cîntul — pentru I. Naghiu — sună mai sonor". Un alt clișeu care deformează și aduce la același numitor profilul autonom al poeților se reduce în schemă la substantivul *visează*; iar în exemplu: „frunzele *visau* bețiî de culori" (D. Frunză), „piscurile ninse, ce așteptau, *visînd*, de-atîta vreme..." (I. Andreiță), Mariana Filimon se îndoiește că „fluviul galben" „*visează* zorii, poate *visează* o mare", „Copacii *visează* fantastice zboruri" (G. Melinescu) iar la Petre Popa ceva mai propriu: „Cînd adormeam muncit de chinul foamei / *Visînd* o pită mare cît o roată" ș.a.

Culegerea de versuri „În numele vieții", prin modul cum a fost alcătuită nu ne-a permis să înregistrăm nici un nume promițător, de asemenea, nici o sensibilă evoluție individuală. Cu atît mai mult cu cît sînt publicate poezii semnate de Constanța Buzea, Ion Cringuleanu și Gabriela Melinescu sub nivelul celor cuprinse în volumele primilor doi și a celor tipărite în revista noastră de către ultima. Aceste carențe ale volumului ne îndreptățesc să spunem că sarcinile lui principale nu au fost îndeplinite.

M. N. Rusu

POȘTA REDACȚIEI

Flux sonor

Mi-am lipit obrazul de măsliniul pămînt,
Într-o seară albastră.
Și am auzit țîșnind din adînc
Un cîntec puternic, fluid.
Ca marca în flux înainta
pînă la urechile mele,
apropiind adîncurile.
Lega verticale între el și mine,
Drumurile lui săreau cu mîini întinse,
care mă alintau, nevăzute.

Ce frumos cînta pămîntul în seara aceea!
Pînă în slobodul zorilor am ascultat
cîntecul,
Pînă în slobodul zorilor m-am lăsat alintat
de mîinile nevăzute.
Și, adormind, am visat țițeiul clipocind
Prin arterele pămîntului.

DAN ION

Numele

Goi pîn' la muguri, copacii așteptau
primăvara.
Cineva-ndrăgostit numele și-l săpă
pe unul din ei
Și trunchiul șopti arămiului crengii
ca para
Și numele trecu în mugurii grei.

Toată pădure-l știa, numele-n frunze
trecîndu-l,
Noaptea copacul hătea cărarii
Numele-acela prin codrul purtîndu-l,
Ca pe numele lui.

O, uneori, trupul mi-l simt
ca tulpina aceea,
Plin de numele tău ca de-un sunet adînc,
Numele tău țîșnind ca scînteia
De sub umbra brațului sting.

CONSTANTIN GOSAV

Seară de iarnă

Îți amintești cînd seara se lăsase
Și picurau în apa stele clare,
Iar pinii legănau, cuprinzătoare,
Zăpezile cu gene somnoroase?

Noi, aplecați la mese prin unghere,
Vorbeam cu cifre pînă hăt în zori
Și poposeam la capăt de echere,
Privind un bloc pe file, zîmbitori.

Creioanele, culorile și gîndul
Trezird-n noi mireazma de cofraj,
Și-am adormit, doar brațul greu lăsîndu-l
Acoperiș pe ultimul etaj.

CONSTANTIN ȘTIRBU

Fotografia: A. MIHAILOPOL

Dumitru Stef: Versificații întîmplătoare, fără un fond poetic: „Este noapte și-ntuneric / Furtuna s-a potolit / Doar un bec mare electric / Luminează potrivit". Ritmul și rima nu conferă niciodată, ele singure, cuvintelor o substanță poetică. În toate încercările, același meconism: „Am plecat de lîngă tine / Nu doar că nu te iubeam, / Asta tu o știi prea bine, / Îți amintești tot ce spuneam" etc.

Anca Zamfir: Versuri corecte, fără să aducă, deocamdată, nimic nou: „Nu pot să trec ca lutul și ca piatra! / Vreau să fiu miez și sunet și culoare". Ca exerciții, nu sînt rele.

Vasile Manolescu: Au acel caracter de „știu dinainte". Prin atmosfera poetică a unei epoci plutesc, înainte de a se transforma în evidente locuri comune, o mulțime de imagini al căror autor nu se mai poate indica precis. Am putea da mai multe exemple, dar ne limităm la strofa: „Ma port prin grîul aspru, cu soarele la toartă, / Și spicele mi-nțeapă genunchii încă goi, / Cu vara întru-n lanuri pe cea mai largă poartă / Și cînt cu ciocîrlia aceste vremuri noi". Fără să fie lipsite de o adiere poetică, asemenea versuri par, totuși, impersonale. Dar poate că la d-ta sînt numai influențe de moment...

Lucian Petrescu: În „Arcul elastic" se întrevăd unele posibilități: „În larma vitezelor lor nebulcase / Adie un zvon de miraj printre gene: / Mașinile scapără-n goană reflexe / ca-n basmul cu oameni dansînd printre stele". Rima este, desigur, defectuoasă, iar „*vitezelor lor*" sună mai rău decît o cacofonie obișnuită. Dar, cu toate acestea, versurile au o scăpărare frumos rezolvată în final. Mai trimite-ne.

Ilie Fundureanu: Deocamdată, sună a poezie de album: „Oriunde-am fi, la orice depărtare, / De-ar fi chiar depărtarea dintre astre. / Imensă chiar cît bolțile albastre, / Iubirea va străbate-nvingătoare". Al doilea și al treilea vers spun absolut același lucru, fără măcar o nuanță deosebitoare.

Theodor Caraiman: Nu știm dacă hazul anecdotelor d-tale este voit, cel puțin ca exprimare. Iata, de exemplu, „Un mosneag într-o căruță": „Calul mergea-ncet agale / Fără frică că-ntîrzie, / Mai ales că era vale / Și nu trebuia să suie. / De la colț, din colectivă, / A ieșit un camion / Cu amprente sugestive / Pentru orice pieton. / ...Mosul își pierduse glasul / Urmărind mașinăria. / Calul își iuțise pasul / Imitînd minunăția. / Scuipă-n urma lui mosneagul / Și ridicîndu-și puțin tonul / Își mormăie, rozînd pitacul: / Și tot mai iute-l avionul!" N-am înțeles nici „amprentele sugestive", nici cum își pierde glasul un om care nici nu vorbise pînă atunci, nici oum se ronțăie un pitac (dar poate că are o semnificație regională pe care n-o cunoaștem) nici ...multe altele, și mai ales sensul poeziei. Celelalte două, absolut la fel.

Florin Manea: Prea corecte, avînd ca rezultat îndepărtarea emoției.

D. Radovi: Probabil că ești la începutul începutului și reiei, în scris, lecturile. Deocamdată este Coșbuc: „Dealul soarele ascunde. / Amurgul se lasă încet / Peste pădurea de brădet. / Palidă, tremurătoare, / Luna își arată fața" etc.

Otilia Nicolescu: Poate că am plictisit pe mulți dintre corespondenții noștri cu formula „loc comun", dar acesta este, într-adevăr, un dușman neîmpăcat al poeziei. Truda de a potrivi cuvintele în cadențe și rime este zadarnică, dacă materia poetică nu este decît o reluare: „Cu mantaua grea de apă și cu iz de mucegai, / Bătrînă și ostenită țese toamna peste plai / Pînză neagră-n ceață groasă, ce se scutură lasînd / Ace mii de ploaie rece, monoton suflate-n vînt. / Obosită strînge apoi vălătuci grei de ceață / Și înfofolită-n ei se prevale în spre zări. / Iarna-i simte ostenirea și cu suflul ei de gheață / O aleargă prin văzduh, peste cîmp și pe cărări". Ne-ai putea spune: unde s-au mai întîlnit aceste versuri? Sînt pastișate după un poet anume? Nu. Sînt însă reluarea a nenumărate versuri, scrise de nenumărați poeți, în decurs de decenii, sau și mai mult. Locul comun nu înseamnă nici plagiat, nici pastișă. Înseamnă, pur și simplu, loc comun.

Radu Alexandru: Micul idilism al dimineții în grădină devine și mai supărător prin prezența „fluturașului": „De sub apăsarea nopții florile-și ridică capul / (of! cacofoniile!) Un prosop de raze calde șterge roua de pe față. / Aripile scuturîndu-și fluturașul supărat / Că-i prea mic de frumusețea peste care calcă-n viață". Dar chiar dacă n-ar apare un fluturaș, ci un fluture matur, tot nu s-ar schimba situația.

M. Cornescu: Epigrama este amuzantă și credem că nu comitem o indiscreție publicînd-o: „Nu refuz să mai trimit / E o formă ce mă-mbie / Dar mă tem că în curînd / Îmi veți spune: Nu mai scrie!" Nu este, însă, cazul. Deci: mai trimiteți.

D. Hangu: Cam facile: „Azi soarele e mai strălucitor / Și mai aproape-mi pare zarea. / De azi devin mai gînditor / Și mai profund, ca-n noapte, marea" etc. Nu sînt gîndite poesic, ci doar versificate.

Dan Ion: Începutul a fost făcut. Așteptăm continuarea.

Nicolaie Zarian: Progresul este evident, mai ales în privința eliminării imaginilor parazitare sau a excesului verbal. Dintre toate, „Tulnic" mi s-a părut mai aproape de realizare, în ciuda faptului că spre final există unele neclarități. Și miniaturile sînt interesante, dar fac mai repede impresia că au fost pur și simplu detașate din alte poezii, nu au o viață de sine stătătoare. În orice caz, pretutindeni se vede grija pentru cuvînt, ceea ce este destul de mult. Așteptăm.

Constantin Știrbu: Ultima poezie pe care ne-ai trimis-o merită toată atenția. Nu este greu de înțeles de ce: nimic vag, un sentiment autentic, realizat cu o notabilă economie de mijloace. Este de prisos să-ți mai spunem că ești pe un drum bun. Mai trimite-ne.

Emil Frățilă: Categoric, nu le putem aprecia negativ, dar ne lasă acea supărătoare impresie de corectitudine prea... corectă! (Nu vom pleda nici în favoarea incorectitudinii, bineînțeles). Versurile d-tale (cel puțin cele de față) au cîte ceva din tot ceea ce trebuie, dar intensitatea generală lipsește. Un exemplu: „Bucuros să-și stingă scoarța de văpaie / Dealul stă cu pieptul dezgolit în ploaie / Și parcă ar zice către fața lumii: / Peste-o săptămînă ciobănași-adu-mi-i / Cu mieluți lotri albi ca de zăpadă / Și mioare negre ca de mure-mi adă". etc. Ritm, rimă, comparații, oarecare gingășie imagistică — totul există. Și totuși poezia sună ca o pastorală auzită și-n alte ocazii, sau ca o traducere corectă a unei poezii corecte. Ca exercițiu (cum și este intitulată poezia) nu este lipsită de interes, dar a persevera prea mult în asemenea exerciții înseamnă, de fapt, a le transforma în lucrări propriu-zise. Așteptăm un vers ceva mai... activ.

Petru Vălureanu: Unele imagini sînt într-adevăr promițătoare. („Primăvara începe cînd se topesc / zăpezile timpului și se desfundă / străzile amintirilor"). În general, însă, mult prozaism, poate din cauza grabei („Va trebui, iubite, să ne luăm rămas bun / cu surîsul în glas, cu tristețea pe buze" etc și simboluri oarecum uzate. De acord cu părerile exprimate în scrisoare, și așteptăm corespondentul lor în versurile viitoare.

Aurelia Liu: Stilul pare cunoscut. Versurile sînt mult prea telegrafice, numai crîmpeie de imagini, ca niște funigei, nerealizînd o idee cît de cît clară.

Petrică Păun: Romanticizitate desuetă: „E mută acea vioară ce în noapte / Cînta sub cerul senin" etc. Unele sentimente sînt exprimate cam ciudat: „Și dacă port cu mine o chemare / De care tu nevea n-ai știut / Păstrează-mi taina pentr-un început / Prin luna ce-o privirăm cu stupoare"! Nu au comun cu poezia decît intenția.

Gh. Felder: O versificare sentimentală: „Mi-ești drag, copile drag! Ca o ispită / Mă urmărești azi ochii tăi senini / În înserarea-aceasta liniștită / Ce-a-ntîrziat pe umerii tăi plini" etc. Ideea nu se realizează prin faptul că este conținută în cuvinte, ci prin calitatea imaginii poetice.

Ileana Hodrea: Sînt prea de album: „De ziua mea au înflorit lalele / Și trandafirii au îmbobocit"! Fără supărare, dar prea chiuuim florile!

Mihu Dragomir

UZINA ÎN CARE LUCREZ

Din însemnările muncitorului GHEORGHE CHIFELEA

„TEHNOMETAL" — cuvîntul exprimă numele unei fabrici, dar ilustrează destul de vag elanul muncitorilor și tehnicienilor care au pornit în anii noștri să o transforme dintr-un mic atelier, cu o putere productivă limitată, într-un adevărat complex metalurgic, cu pondere economică în industria noastră ușoară.

— Lucram într-o șură, povestește tovarășul Drăgănel, unul din veteranii fabricii. Acesta era atelierul nostru din Rîșnov în preajma naționalizării. Cînd îmi amintesc la ce strung lucram, mă apucă rîsul. Aveam o raboteză, un șeping de-alea mici pe care îl umpănam cu lemne căci sărea ca un berbec. Patronul, unul Hennan, Hermann, naiba știe cum îi zicea, că niciodată nu i-am putut reține numele, nu ne prea plătea. Se văita mereu de faliment. Dar noi munceam ; ce alta puteam face ?...

Drăgănel tace și urmărește atent cuțitul mașinii de detalonat. Prin sticlele ochelarilor privirea-i răsfrînge căutături domoale. Parcă se odihnește. Deodată se întoarce și adaugă :

— Și era acolo, în șura aceea, o „mină de lucru priepută..."

Această „mină de lucru", acești muncitori harnici nu s-au irosit în zadar. După naționalizare, ei vin în București și se unesc cu lucrătorii altor ateliere și munca începe să ia un nou făgaș. Utilajele sînt învechite, bune doar de expus la un muzeu de antichități, hală rămasă de la o țesătorie. Așa arăta tînăra fabrică „TEHNOMETAL" la începuturile ei. Dar profilul ei trebuie să se contureze, industria ușoară are nevoie de piese de schimb pentru sectoarele de țesătorie și pielărie.

...Și mai curînd decît și-au închipuit muncitorii, utilajele încep să apară. Treptat, unica hală a fabricii devine neîncăpătoare. Entuziasmul crește cu fiecare piesă montată, cu fiecare picior de mașină betonat în postamentul său. Și, într-o zi, nu utilajele, ci o nouă hală în care să fie amplasate acestea, devine cerința numărul unu. Încep construcțiile noilor hale. Se înființează o turnătorie. Motoarele Diesel, cazanele de aburi ale fabricilor din industrie au nevoie de reparații. Unele se cer înlocuite. Tînăra fabrică își lărgește activitatea. Iau ființă noi secții. Muncitorii de diferite specialități se înmulțesc. Atelierele capătă profiluri precise, separate : produsele — precizie. Oamenii se maturizează...

Dar adevărata mîndrie a muncitorilor o va constitui confecționarea în număr tot mai mare a pieselor de schimb și utilajelor pe care industria ușoară le importa.

Oameni și utilaje

Într-o parte a halei strungurilor, enormele mașini „Milles" care deservesc secția de motoare, parcă înfricoșează. Un lagăr în diametru de cinci sute de milimetri, cu toleranțe de sutimi, cere un ochi ager și o mînă sigură, experimentată.

Rădoi Marin nu are decît douăzeci și doi de ani. Parcă ieri a absolvit școala profesională. Cu toate acestea, lucrul predat de el vădește o calificare superioară. Slăbuț, oacheș și încă destul de tînăr, cînd aude că va fi trecut pe „Milles" nu-i vine să-și creadă urechilor.

— Păi cum să lucrez pe magaoaia asta, meștere ? Aici trebuie om cu forță.

— Lasă, mă, te obișnuiești, că doar sîntem cu ochii pe tine. Haide, curaj !...

Rădoi mai șovăie încă, șovăie, dar abia simțit se apropie de mașină. Cilindrul de fontă, uriaș, prins în planșaibă îl înspăimîntă parcă și totodată îi întărită ambiția. Gîndul că a fost ales să lucreze pe o mașină ca aceea îl întărește. Munca lui este apreciată. Printre tineri, el e cel mai tare „matematician". Problemele de geometrie, unghiurile, razele, tangentele lor îi sînt la fel de familiare ca și înclinațiile cuțitelor de strung. Înțelege că nu a fost ales chiar la întîmplare !

Utemistul Rădoi Marin nu mai șovăie. Manetele strungului, la prima atingere, parcă îl curentează. Și curentul acela ciudat i se strecoară prin toate fibrele trupului, ca un fluid de viață. Își privește mîinile. Da, mîinile lui lucrează ; ele manevrează strungul. Strungul, uriașul strung. Desenul îi apare în față clar, mai clar decît și-ar fi închipuit. Cuțitul se înfige în metal, firesc. Îl vede vîrful selectînd în curbura holcherului șpanul mărunt și cenușiu. În urma lui piesa rămîne netedă și parcă în luciul ei se răsfrîng mii de lumini cu înțelesuri încurajatoare.

Furat de muncă, el nu observă că în preajmă zeci de ochi urmăresc curioși evoluția primei sale probe de lucru pe un strung care deservește o secție cu pretenții mari — secția de motoare.

Nu de mult această secție își ducea activitatea într-o baracă, împreună cu aceea a cazanelor de aburi. Mai bine zis, motoarele încăpeau ceva-ceva înăuntru, dar cazanele, cu volumul lor mare, rămîneau tot pe-afară.

Sudorul Constantin Niculae îmi povestește cum a lucrat o iarnă întreagă afară în frig.

— Trebuia făcut loc pentru hala asta nouă. Și după cum era proiectată, o parte din ea cădea tocmai peste șandramaua noastră. Am dărîmat-o pe jumătate. Să ne fi văzut pe viscol. Într-o parte, în loc de perete aveam rogojini și prelate. Eu, unul, am lucrat tot timpul afară, nu prea mă sinchiseam. Dar motoriștii ăștia... ei cu precizia lor... După ce ieșeam din schimb, munceam voluntar la construcție. Cu toate astea, planul nu a suferit. Tace și începe să răsucească regulatorul de tensiune al agregatului. Cînd se ridică în capul oaselor, statura lui uriașă mă impresionează.

Muncă și creație

Un produs nou aduce întotdeauna după sine probleme noi. Munca tehnicienilor din biroul de studii și experiențe este o permanentă împletire a cercetărilor cu studiul și experimentarea. Oțeluri noi, tratamentul și formele lor de prelucrare, metode de lucru, forme de piese, de aparate, de mașini. Toate acestea sînt rezultatul activității acestui atelier. Dar cercetarea cere timp și producția nu are timp să aștepte. Cel mai prețios ajutor al tehnicianului este muncitorul, experiența lui practică din producție.

— În fabrica noastră concursurile de inovații sînt o adevărată „bătălie în marș" — spune maistrul Holtier Bruno, șeful secției de utilaje. Omul acesta tăcut, cu părul cărunt, pare să aibă între patruzeci și cincizeci de ani. Vorbește molcom, cînd îl supără ceva nu izbucnește și nu aruncă vreo vorbă rea. Pleacă să cugete de unul singur și să se liniștească. Niciodată, însă în căutarea vreunui procedeu de lucru, nu gîndește singur. El are în preajma sa oameni și știe că expunîndu-le o lucrare mai dificilă în mintea fiecăruia dintre ei încolțește o idee. Ascultă propunerile, le înregistrează, le combină și abia după aceea ia o hotărîre.

Astăzi, ca de obicei, vine în secție cu desenele unui nou produs.

— Iată modelul, iată desenul și iată... Ultimele vorbe ar trebui să fie „procesul tehnologic". Dar meșterul Holtier e supărat. Nu mai rostește nimic. Ce rost are să-și manifeste supărarea astfel ? Lasă piesa și desenul pe banc și se duce într-ale lui. Intrigat de supărarea maistrului, Duhai Dumitru, unul din șefii de echipă, se apropie și citește desenul. Alți doi muncitori, Viorel Moraru și Ivan Constantin schimbă priviri pline de înțeles. În cîteva clipe bancul e înconjurat de oameni. Piesa trece din mînă în mînă, cercetată pe toate părțile, ca un obiect curios și rar. În cartușul desenului stă scris : TUB PENTRU BOBINAT FIRE DE BUMBAC.

— Și cînd te gîndești că nu e cine știe ce de capul ei, zice Moraru.

— Cu toate acestea, pînă acum se importa.

Cuvîntul „import" însoțind un nou produs ce trebuie confecționat în atelier are o semnificație specială în gîndirea muncitorului. El stimulează ambiția și parcă dă mai multă finețe mîinii, mai multă precizie ochiului. Există o vorbă pe care o știu și o pronunță toți în fața unei asemenea piese : „Că doar nu-i făcută de draci, tot mînă de om a lucrat la ea".

Și chiar dacă a fost executată de mașină, mașina aceea tot de om a fost făcută.

La o asemenea mașină se gîndește meșterul Holtier, rezemat de banc, cu ochii fixați într-un punct nedefinit. El așteaptă propunerile muncitorilor din secție. Fin și precis, cu un striaj numai cît să nu lase firul să alunece pe el, conul acesta din aluminiu nu trebuie să aibă nici o altă asperitate. Găurile de ușurare de pe suprafața sa, executate la bohrmașină ar face dintr-însa o piesă tocmai bună de răzuit morcovi.

Dar pînă la sfîrșitul zilei de muncă, nimeni nu vine cu propunerea așteptată și meșterul Holtier pleacă acasă, el însuși nehotărît în privința metodei de lucru ce trebuie adoptată la noul produs.

În același timp, un trio nedespărțit : Duhai—Moraru—Ivan, un fel de tripletă de frunte a inovatorilor, au găsit ceva. Ideea s-a înfiripat repede și confecționarea unei matrițe, în imaginația lor, a și luat ființă. Dar nu vorbesc, din lipsa unei documentări precise. Nu vorbesc nici a doua zi, nici a treia. În fața meșterului, căci între ei, la club, după lăsarea lucrului se încing adevărate dispute tehnice.

În sfîrșit, a patra zi, întind pe biroul meșterului cîteva hîrtii desenate, din care altcineva în afara acestuia n-ar pricepe nimic. Dar meșterul Holtier înțelege. Simte că prinde puteri. Chiar în aceeași zi, proiectele mașinii de ștanțat „tuburi bobină" își iau zborul spre serviciul tehnic...

Răspunsul biroului de inovații vine repede, clar și precis. „Nu se aprobă"... „Dispozitivul este prea complicat, seamănă cu o mașină-unealtă". Duhai rămîne perplex. Meșterul Holtier pleacă, după obiceiul său, să-și macine necazul de unul singur. Tînărului Ivan, netrecut prin asemenea situații, îi vine cînd să plîngă, cînd să se răzvrătească. Numai tăcutul Moraru nu știu ce moșmondește pe sub banc. După un sfert de oră iese afară și după alte zece minute revine cu un braț de piese vechi și diferite.

— Eu nu las problema asta așa. Ajung pînă la inginerul șef. La urma urmei o lucrăm după program.

— De unde iei atît material ?

— Vedem noi. Din economii, recuperăm...

Angajamentele nu se uită

Din economii, n-ar fi rău, dar lucrul acesta cere timp și producția nu poate aștepta. Piesele trebuie să intre în lucru cît mai curînd. Ajuns acasă, Duhai rememorează părțile mașinii lor, care nu pot fi făcute din materiale recuperate. O volantă, masa de bază care trebuie turnată din fontă, o bielă, lagăre... Nu, nu. Așa nu se poate ! Trebuie spulberată îndoiala prudenților ălora. Inovația este într-adevăr o mașină-unealtă, dar ea, numai ea singură asigură productivitatea înaltă de care e nevoie și dă forma cerută și finețea piesei.

Într-o ședință Duhai își luase angajamentul să muncească cu mai multă rîvnă. Amintirea acestui angajament îl tulbură. O nouă idee, aceea a recuperării materialului de aluminiu după ștanțare, se adăugă gîndurilor lui, și ideea parcă îl frige. Nu-și mai găsește astîmpărul. Noaptea de abia trece. Somnul nu i se lipește de pleoape. Abia așteaptă să discute din nou cu comisia de inovații. Nu se poate ca oamenii aceia să nu înțeleagă.

Cu concursul tehnicienilor, mașina este simplificată și, într-o nouă ședință tehnică la care participă și inginerul șef, și secretarul organizației de bază, proiectul se aprobă... Cînd începe să lucreze, productivitatea ei depășește randamentul procedeului clasic de găurire la bohrmașină cu peste o mie cinci sute la sută.

Raționalizări și reparații „în marș"

Firele cărunte din tîmplele tovarășului Boriceanu Gheorghe vădesc o vîrstă înaintată. La lucru poartă ochelari. Cînd cineva îi atrage atenția, îi lasă pe nas în jos și privește pe deasupra lor ca și cînd ar vrea să facă economie de lentile. Omul acesta serios și tăcut nu se apucă niciodată de lucru pînă nu a studiat desenul cu minuțiozitate. Îl mîgîlește, spun unii. Nu-i scapă însă nici un detaliu, nici o cifră.

Matrițele tovarășului Boriceanu ies „unse", se spune prin atelier, iar fața lui negricioasă se lățește atunci de plăcere.

Azi însă e mai negru ca de obicei. De fapt nici unul dintre muncitori nu se simte în largul său. Termenul de livrare al matrițelor pentru „terasament tobogan" a fost depășit și, deși beneficiarul a acordat un nou termen, nimănui nu-i arde de glumă.

Cine s-ar fi gîndit că spindlul uriașei prese de optzeci de tone nu va rezista pînă la sfîrșitul probelor ! Meșterul m-a oprit pe mine să-l confecționez. Mă bucur de încrederea aceasta, dar bucuria mi-e amară, ca în fața unui om scăpat dintr-un accident, dar care a rămas schilod. N-ar trebui să fiu pesimist. Frații Eclemea erau programați să plece în concediu. Cîte zile n-or fi visat ei Munții Vrancei ! Sub șopron motocicletele lor tînjesc după panglica soselei.

Cei doi frați parcă au și uitat de ele. Călare pe berbecul presei, se opintesc în același efort să demonteze ciotul îndoit al spindlului. Căldura le stoarce șuroaie de sudoare de pe grumaji. Se lucrează în maieu. Szilagy, rămas cu matrița întepenită în presă, înjură printre dinți. Înadins venise mai de dimineață să-și termine proba și acum... Își șterge sudoarea de pe tîmple, înciudat. Costescu îl trage de mînă și-i șoptește să se ducă la telefon. Pleacă mormăind. Pe drum se încrucișează cu Vasilache. „Bătrînul" se află pretutindeni. Iute ca un spiriduș, activ și atent la tot ce se petrece, el e conducătorul virtual al lucrării. Acum îmi dă mie indicații, peste o clipă fuge la presă și peste alte cîteva minute îl vezi în fața bancului de trasaj, trăgînd cîteva linii pe un... proiect nou-nout.

Nu și-a pierdut nici un moment cumpătul. Nici o urmă de dezamăgire nu se observă pe fața lui, deși ultimele zile ale „minutei" se scurg cu o repeziciune îngrijorătoare. Cînd Szilagy se întoarce de la telefon, îi observă fața întunecată.

— Ce ai, nene, ți s-au înecat corăbiile ?

— Aș ! M-a anunțat președintele că am intrat în primul lot la locuințe.

Cu Boriceanu e altceva. De două zile se frămîntă să găsească „cheia" unei modificări la matrița de ambutisat piciorul toboganului. În principiu a găsit-o. Dar execuția unei matrițe-bloc șnit, care să înlocuiască trei matrițe simple cu laișnuri, pare dificilă. Proiectantul a găsit ideea bună. Dar tăcutul Boriceanu se mai gîndește la ceva. Vrea să înlocuiască turnarea zamacului cu sculptura directă a formei, în oțel. Oțel special, H-12, groaza pilelor, a dălților și a spiralelor. Cît de ademenitor i se pare a reduce dintr-o dată un set de trei matrițe la una singură. În plus, ar fi mult mai rezistentă. Dar cît de grea este sculptura într-un asemenea oțel ! Boriceanu șovăie parcă. Nu-i vine să se încumete. Întunecat cată pe deasupra ochelarilor, cînd la Szilagy, cînd la Vasilache, cînd la cei doi frați cocoțați pe berbecul presei.

— Da' fă-l, bre ! Apucă-te de lucru, găsi-l-ar dracii de oțel ! izbucnește Szilagy. Ce, ți-e frică de el ? Că ai tocat în viața dumitale tone... Las' să termin eu „panta" asta și ți-l iau la crăițuit.

Boriceanu tresare și parcă prinde viață. Szilagy are dreptate ; totul e să te apuci de lucru. Să te înfigi în el. Ei, drace, că doar nu a îmbătrînit să se sperie de oțel ! Își așează ochelarii pe nas temeinic și pornește spre atelier rizînd. Rîde și Vasilache, rîd și frații Eclemea. Morocănosul Szilagy zîmbește numai. Dar zîmbetul lui abia simțit dovedește că omul se bucură...

„Bătrînul"

Am plecat de la fabrică mai amărît ca oricînd. Nu mă așteptam ca tocmai la sfîrșit lucrul matrițelor să ia o întorsătură atît de proastă. De patru zile oamenii muncesc încontinuu și ziua și noaptea. S-au format echipe mult mai mari. Aproape tot atelierul se află angajat în munca aceasta. Se fac probe, se demontează matrițele din nou, se montează și iar se fac probe. Muncă pe dibuite, fără un punct precis de control. Și nici un proiectant, nici unul care să vină cu o idee. Au venit în schimb cu desenul de piesă prezentat de beneficiar. Proiectele au fost făcute conform acestui desen. Nici o deviație de la cotele lui. Greșeala poate fi chiar în el, dar nouă ce ne pasă ! Am făcut proiectele cum ni s-au cerut. Spală-se cu ele pe cap !... Ce, noi, sîntem constructori de șosele ?

Soarele începe să-și facă mendrele, dogorește. Și e duminică. Ce bună ar fi acum o baie la strand ! În tramvaiul 21 căldura parcă aprinde respirația. Cînd mă gîndesc că la capătul liniei trebuie să dau de mutra posomorîtă a lui Vasilache, îmi vine să fac cale întoarsă. Dar i-am promis. Poate are nevoie de mine.

Îl găsesc în curte, întins în șezlong. Nu se scoală să mă întîmpine. Îmi deschide poarta băiatul lui. Puștiul îmi sare în brațe, apoi mă trage după el să-mi arate vrejurile de roșii. Numai de roșiile lui nu-mi arde acum.

„Bătrînul" tot nu se mișcă din șezlong. Pare cufundat în lectură. Îl știu pasionat cititor al „Flăcării", dar mare îmi e mirarea cînd mă apropii de el. În mînă are într-adevăr revista „Flacăra" dar răsucită în așa fel că seamănă întrucîtva cu „terasamentul tobogănului". O saltă cînd de un colț, cînd de altul, plimbînd în toate părțile o bilă mică de rulment. Nu vreau să-l întrerup. Îi contemplu căsuța modestă și curată ca un pahar. Scripetele puțului începe să scîrțîie undeva în fundul curții. Cunosc semnalul. Maria, soția lui, ne va servi cu una din neîntrecutele ei dulcețuri. Și are o apă rece !...

Ca împins de-un resort „Bătrînul" sare deodată din șezlong. Deși cunosc aceste manifestări de veselie ale lui, nu pot să-mi rețin un gest de surpriză.

— Parcă n-ai fi muncit toată noaptea, „Bătrîne" !

— I-am găsit chichița, m-auzi ? Gata... Ia te uită !

Pe o masă, lîngă peretele casei zăresc două tobogane montate. Una din piesele model trimise de beneficiar, celălalt e produsul matrițelor noastre.

— Seamănă între ele, nu ?

Aprob din cap fără să înțeleg prea mare lucru din ce-ar vrea el să-mi demonstreze. Dar nedumerirea mea durează puțin. „Bătrînul" aruncă bila de rulment de-a lungul serpentinei model. Bila coboară panta, se înscrie în turnantă și alunecă mai departe, rostogolindu-se fără nici o dificultate. Pe serpentina confecționată cu piesele noastre, se poticnește...

Explicația o dă raportorul. Curbele modelului au înclinații diferite din zece în zece milimetri, pe cînd ale noastre numai una singură, pe toată turnanta. Greșeala se află într-adevăr în desenul de piesă...

E cald și e duminică, dar am uitat și de căldură și de dulceața rămasă neatinsă pe masa din curtea lui Vasilache. După cum spune el, n-ar mai trebui decît zece-douăsprezece ore de muncă și ultima matriță ar corespunde total cerințelor.

Șeful sectorului se plimbă cu piesele în mînă neîncrezător. Ce poate să facă ? Va încerca și așa.

Cu gîndul la verdeața pe care am lăsat-o departe, în curtea lui de la marginea orașului, îl urmăresc pe Vasilache cum își alege oamenii care vor trebui să dea ultima bătălie. Nici unul nu vrea să plece acasă și totuși nu-i mai sînt necesari decît cîțiva. Atîta încredere are „Bătrînul" în descoperirea sa...

Și iată-ne în această fericită zi de sfîrșit de lună. Noaptea care a precedat-o, noapte de zăpușeală și de muncă, a încununat cu succes nu numai pe cei șapte oameni ai „ultimei bătălii", ci întreg colectivul acestui sector.

Am auzit mai tîrziu despre Schaeffer Paul, care deși trimis acasă, peste o oră s-a întors la lucru. Măcar cu bicicleta lui să se ducă și să cumpere țigări oamenilor. Cantor Vasile, deși obosit peste măsură, simțea instinctiv asperitățile de pe matrițele pe care le verifica. Strungarul Pascov Niculae, revenit din concediu și criticat că n-ar fi executat curbele serpentinelor corect, n-a plecat din atelier pînă nu s-a încredințat că matrițele funcționează cu piesele confecționate de el. Dar cîți nu mai sînt ca ei !

Îmi iau cîteva notițe în grabă. La ce-mi folosesc ? Cunosc întîmplările prin inimă. Nu-mi trebuie decît să-mi privesc tovarășii pentru a recunoaște în ei forța omului zilelor noastre. Va fi oare puterea mea de evocare la înălțimea muncii voastre ? Creionul meu va putea cuprinde în tremurul său pe hîrtie întregul vostru tezaur sufletesc ?

Nelu Oancea

SCHIMBARE

Nu te mai pot vedea, copilărie, cu genunchii goi
Și nu-ți mai pot auzi glasul de trîmbiță.
Jocurile tale îndrăznețe m-au învățat să alerg
Și într-o zi am fugit de la tine...
De atunci a plouat mult în fiecare toamnă
Și numele prietenilor mei, scrise cu creta pe garduri,
Au dispărut fără urmă.
Salcîmii s-au înălțat dincolo de streașina caselor
Și umbra lor deasă a acoperit toate curțile...
N-am mai înălțat de mult porumbei,
Șuierînd zgomotos printre degete...
Alte păsări mă străduiesc acum să înalț
Și mîna care a uitat să cîrmuiască cercul pe ulițe
A învățat acum pe de rost visul rotund al compasului,
Calculînd liniile de frumusețe și de putere
Ale noilor cargouri românești.
Calculez ore întregi.
Și mama nu mai trimite după mine
Să mă cheme la masă,
Zilele trec altfel acum,
Alte străzi am învățat în oraș
Mă întorc acasă noaptea tîrziu.
Și deschid geamurile pe care atunci săream în grădină.

Ana Șoit

FÎNTÎNI STELARE

Coborîm, coborîm, uneori pe-o funie de stele
Acolo jos în cărbuni mocnește alt soare
Brațele noastre, imense inele,
Miezul pămîntului pot să-l măsoare

Din drum aleargă noaptea pe galerii, năbădăioasă
O stea polară taie despletitele hezne,
Țîșnind pe sub munte săgeată nsorită.
Pichamerele-s cerbi cu luceferi la glezne

Coborîm, coborîm, ca-n stelare tîrîntă,
Codri-adormiți visează iluminări,
Aur fluid ni se scurge pe tețe și mîini,
Ca niște raze crepusculare pe zări.

Lumina lămpii, nălucă albă, alunecă,
Frînturi de cîntec duc galeriile-n larg,
Nimic, nimic nu ne mai întunecă
Minereasca mîndrie, destășurată drept steag

Coborîm. Adîncul ne limpezește zîmbetul,
Gînd bun, însoțește-ne umbrelul !

COLOANA INFINITĂ

Arte

Fragment dintr-un scenariu de film artistic cu acelaşi titlu

Fotografii de ION MICLEA

...Planul depărtat al unui copac, cu frunzele tremurate de adierea vîntului.

Plan apropiat, cu frunzele care se liniştesc complet. A încetat orice adiere. Frunza rămîne neclintită şi vedem complexul „Meseî tăcerii", nemişcat ca însuşi universul aparent statornicit.

Bolta cu Calea Lactee, ca un şuvoi luminos din ce în ce mai bine definit pe boltă. Urmărindu-i cursul ca pe un fuior de scîntei, vedem şuvoiul punîndu-se în mişcare, transformîndu-se într-o cădere vertiginoasă.

Din mijlocul ei, depărtîndu-se, avem în lumină căderea vertiginoasă a unui şuvoi îngust de apă limpede. Coborînd cu aparatul pe căderea apei, vedem cum ea pune în mişcare o roată mare de lemn înnegrită, pufoasă, acoperită de pojghiţa de catifea a muşchiului. E roata unei mori vechi de apă (...)

...Pătrunzînd în interior, de-a lungul fusului, ajungem la învîrtitura grea, unitormă, a pietrelor de moară care sfarmă între ele şuvoiul neîntrerupt de boabe aurii.

În faţa morii, mulţi ţărani, lîngă căruţe şi cai, îşi aşteaptă rîndul. Cite-o căruţă încărcată se vede îndepărtîndu-se.

Vedere generală a cursului Jiului, pe care se zăresc, în cîteva locuri, mori asemănătoare. Coborîm pe firul lat, umblător, al apei care se scurge monoton printre maluri (...)

O piatră obişnuită de rîu, semănînd cu formele ovoidale ale lui Brîncuşi, văzută în plan-detaliu, nemişcată. Este pe jumătate cufundată în apa care se scurge liniştită peste ea. Ne apropiem şi mai mult, microscopic, de piatră. Vedem piatra erodîndu-se, hiperbolizat, sub ochii noştri, pe porţiunea ştearsă de ape. Pe toată această imagine auzim căderea uniformă, implacabilă, a unei mici picături de apă măsurînd timpul ca un metronom (...)

Deodată, zgomotele se învălmăşesc, puţin intensificate, ca o bandă de magnetofon pusă de-a-ndăratelea. În acelaşi moment, apa rîului porneşte să se scurgă invers, de la vale la deal. Restul peisajului, malurile înfrunzite ale Jiului, rămîn ca şi pînă acum. Pornim pe urma apei în această scurgere inversă.

Ne apropiem de pridvorul părăginit al unei vechi case oltenesti, înnegrit de vreme şi ploi. Patina timpului dispare ca prin minune şi pridvorul îşi recapătă albeaţa. Vedem întregul sat cu căsuţe mici, din bîrne înnegrite, străjuite de monumentale porţi sculptate. Înaintăm mai departe, pe firul apei (...)

Vocea :

„In mine i scris destinul cu slove nevăzute.
Ghiceşte-ţi-l, să-l afli, de-ţi este plin sau gol.
Ţiitinele zidite alunecă tăcute
Abia lăsînd să treacă un fum,
cu un simbol..."

Cîteva momente ne aflăm într-un întuneric total. Întunericul se limpezeşte încet în scurgerea acum normală a rîului. Pînza de apă acoperă la început tot cadrul.

Ne ridicăm cu aparatul pe cursul ei şi avem în faţă, în plan general, rîul, pe malul sting al căruia se vede singură, într-un luminiş înconjurat de copaci scunzi, „Masa tăcerii" cu cele 12 scaune în jurul ei.

Apa curge lin la marginea sculpturii şi deodată o vedem curbîndu-se şi făcînd o meandră se roteşte într-un început de spirală în jurul roţii de piatră a mesei. Pornind, în momentul imediat următor declanşării meandrei, pe curbura ei, ne rotim o dată cu ea. Prelu&m în plan apropiat numai cele două cercuri groase de piatră aspră care formează masa şi piciorul ei. Pietrele seamănă perfect cu cele ale morii de apă văzută anterior. Rotirea noastră se transformă în rotire însuşi a pietrelor. Masa, văzută pieziş, se învîrteşte lent în jurul axului său nevăzut, iar înspre marginile ei şi ale cadrului vedem în planul doi, perindîndu-se pe direcţia ei de rotire, cetatea dacică măcinîndu-se uşor în ruine, pridvorul crăpînd şi acoperindu-se de paragină şi, în sfîrşit, „X"-urile simetrice ale scaunelor rînduindu-se armonios în jurul ei pe măsură ce începem să ne îndepărtăm. Apariţia fiecărui scaun este însoţită de un clipocit amplificat al aceluiaşi strop de apă... Unul... doi... trei... etc. O dată cu al douăsprezecelea scaun, avem în cadru complexul de piatră, încremenit.

* * *

În 1926 se hotărăşte deschiderea unei „Expoziţii Brîncuşi" la New York. Operele, o dată sosite pe pămîntul american stîrnesc, prin noutatea lor, o adevărată furtună. „United States Customs" (vama Statelor Unite) nu le priveşte ca pe opere de artă, ci ca materiale brute, refuzîndu-le intrarea în S.U.A. numai cu taxa achitată de expeditor şi impunîndu-le la suprataxele prevăzute mărfurilor comerciale. Achitînd diferenţele, Brîncuşi deschide, în acelaşi timp, acţiune legală împotriva lui „United States Customs". Secvenţele de mai jos redau aspecte de la acest proces, unic în istoria artei.

Deasupra cupolei Palatului de Justiţie din New York flutură larg drapelul cu stele şi dungi. Se aude o larmă de trompete şi saxofoane intonînd marşul triumfal din „Aida".

Şoldurile masive a doi poliţişti înaintează, văzute din spate.

Din nou, steagul fluturînd pe cupolă.

Poliţiştii — văzuţi acum în prim plan, din faţă, cu capetele şi picioarele rămase tot în afara cadrului. Între ei, micuţă, în postură de deţinută, silueta diafană a „Păsării măiestre".

Pe masa judecătorului, statueta banală, patinată de vreme, reprezentînd „Justiţia". În faţa ei, silueta strălucitoare a „Păsării" lui Brîncuşi.

Judecătorul Byron S. Waite : „Aţi recunoaşte-o ca fiind o pasăre dacă aţi vedea-o în pădure ? Şi aţi trage cu puşca în ea ?" (...)

Chipul rumen şi plat al judecătorului străluceşte de satisfacţia presupusei sale inteligenţe. De ambele părţi membrii completului de judecată. Unul gras din stînga şi altul gras din dreapta, zîmbesc, apreciind stupid spiritul preşedintelui.

Apropiindu-ne oblic de pasăre, avem impresia că sclipirile ei se răsucesc bruse, ca în faţa unei primejdii.

Mîinile poliţiştilor, rezemate pe revolvere (...)

La bara martorilor, un bărbat elegant.

Martorul elegant : Onorată Curte !...

Din nou, masa completului de judecată. Instalate pe scaunele judecătorilor, vedem tronînd sculpturile în lemn ale lui Brîncuşi reprezentînd cele două ipostaze ale prostiei : „Şeful" (în locul preşedintelui şi al celor doi graşi) şi „Himera minţii care nu mai înţelege" (în locul celor doi uscăţivi).

Glasul judecătorului : Vă ascultăm !

Din nou, martorul la bară, văzut din spate.

Martorul elegant : Imi vine greu să mă pronunţ în legătură cu această lucrare pentru că sînt critic de artă, nu mecanic (...)

Glasul procurorului : „Rog să fie întrebat un martor de specialitate, dacă n-ar executa o asemenea piesă oricare tehnician"...

O voce : „Sigur, dacă ar face-o !"

Capetele de la masa judecătorilor se întorc atente spre masa apărării unde s-a ridicat acum, pentru Brîncuşi, Jacob Epstein.

Schiţă de C. Brîncuşi pentru „Prinţesa X"

*Eppstein **) : „Indată însă ce ar face-o, tehnicianul ar deveni un artist !" (...)* (Rumoare în public).

Glasul lui Eppstein : „In loc de a preamări efemerele înghebări cubiste, arta lui Brîncuşi încearcă să ia de mînă omenirea şi s-o îndrume spre contactul intim cu elementele naturii, spre acele temelii veşnice ale simţirii din care umanitatea se reînnoieşte".

Privim, din mijlocul mulţimii, spre înălţimea de unde se poartă dezbaterea şi unde „Pasărea măiastră" străluceşte pură, singulară, în bătaia razelor de soare, ca un far sau ca o stea (...)

Vocea : „Tronînd în mijlocul formelor prezente cu care ne-am obişnuit, avem, la o privire superficială, impresia că ele aşa trebuie să fie şi nu pot fi altfel. Să ne privim unii pe alţii"...

Oamenii se întorc, cercetîndu-se reciproc.

Vocea : „Hainele acestea cu nenumărate gulere, panglici şi volănaşe, coafurile acestea cîrlionţate, sînt trecătoare... Priviţi maşinile, mîndria vertiginoasei ofensive tehnice a anului 1920 !... (Vedem, în jur, automobilele şi avioanele anului respectiv, butucănoase, supraaglomerate de accesorii).

Vocea : Priviţi acum liniile simple, nesfîrşite, ale lumii din sculpturile lui Brîncuşi ; ni se par puţin nefireşti, nu-i aşa ?" (Prin faţa noastră se perindă diferite lucrări în marmoră ale lui Brîncuşi, dintre care unele, desigur, constituie simple experimente dar aceasta nu coboară zelul pozitiv al apărătorului). *„Automobilele şi avioanele viitorului vor semăna în mare măsură cu această pasăre a lui Brîncuşi, pentru că viaţa pe glob este într-o continuă evoluţie"...*

La bara martorilor a apărut un cosmonaut într-un costum strălucitor din material plastic, se îndreaptă spre nava cosmică în uralele entuziaste ale mulţimii.

Şi în timp ce nava se ridică tot mai sus, semănîndu-i surprinzător — prin verticalitate şi strălucire — „Pasărea măiastră" rămîne înconjurată de aclamaţiile mulţimii — în mijlocul acestei mulţimi — ca simbol al zborului.

* * *

În 1937 Brîncuşi revine în Romînia, pentru a conduce ridicarea minunatului complex artistic de la Tg. Jiu, de lîngă Hobiţa natală : „Coloana infinită", „Poarta sărutului", „Masa tăcerii". Sîntem în amurgul primei zile a întoarcerii...

...Brîncuşi se ridică încet, respirînd adînc aerul înăltimilor. Priveşte în jur (...)

Într-un cerc larg, se pierd în depărtare spinările rotunjite ale munţilor. Ochii omului se desfată în priveliştea jocului de trupuri uriaşe, cenuşii, care unduiesc parcă la nesfîrşit.

Apoi, din nou, ochii se ridică — pe mişcarea în uriaşă cumpănă, a cerului înstelat.

Bustul sculptorului se roteşte, oprindu-şi privirea pe înălţimea cea mai semeaţă.

Înconjurat de cîteva mici pîlcuri de nori, vedem profilîndu-se pe cer vîrful, conic aproape, al unuia dintre munţi.

Pe imaginea acestui pisc cu care ne-am oprit în cadru, începe să se facă lumină. Cerul devine albăstrui. Păsările pădurii îşi fac auzit glasul.

O ciocîrlie saltă în slăvi. Aparatul îi urmăreşte ascensiunea.

Din nou piscul depărtat, cu cîţiva nori albicioşi aţîrnaţi ca nişte fuioare de lînă pe marginile lui. Urcăm cu privirea, pînă cînd rămînem numai cu partea de sus a vîrfului : ca un trunchi de con, în centrul cadrului.

Prim-planul sculptorului care măsoară, parcă, pradă unei profunde emoţii, cerul şi pămîntul.

Din nou, vîrful depărtat, de abia ivindu-se la poalele cerului care umple ecranul. Din creştetul stîncii ţîşneşte bruse, mut, cuprinsă abia o treime în cadru „coloana fără sfîrşit", al cărei octaedru de bază pare a fi tocmai vîrful de munte.

Un plan general — mult depărtat — în care zvelta coloană, văzută acum în întregime, se ridică de undeva, din mijlocul turmei unduioase de munţi, trecînd printr-un spaţiu de lumină şi intrînd, cu ultimele octaedre, pînă aproape de limita superioară a cadrului, unde are drept fond simbolic o fîşie de cer înstelat. Coloana pare că uneşte cerul cu pămîntul... „Coloana infinită".

Răsucindu-se ameţitor în infinitele scînteieri ale trupului său de basm, „Pasărea măiastră" se înalţă vertical peste siluieta coloanei, lăsînd să se vadă în urmă, pe măsura ascensiunii, cum se suprapun, octaedru după octaedru, ca nişte trepte ale rachetelor cosmice sau ca o reprezentare în cifră romană a deceniilor pe care le parcurge.

În momentul în care pasărea de aur iese din cadru, se ivesc sub ochii noştri, caligrafiate de o mînă nevăzută, cuvintele : *„fără sfîrşit"*.

Adrian Petringenaru şi Teofil Popescu

**) Tudor Arghezi.*

***) Avocatul Eppstein, apărătorul lui Brîncuşi, e un cunoscut critic de artă, al cărui renume s-a întregit în procesul pe care-l citîm. Pledoaria sa — aşa cum o redăm — e copiată după stenograma procesului.*

Adresîndu-se revistei noastre, cîţiva tineri cititori şi-au exprimat dorinţa de a face cunoştinţă cu opera şi personalitatea lui C. Brîncuşi, artist ilustru, nu o dată contradictoriu, care a stîrnit în jurul lui dezbateri controversate, exercitînd o puternică influenţă asupra mişcării artistice din Europa secolului nostru.

Unii dintre aceşti tineri au vizitat celebrul complex arhitectonic din Tîrgu-Jiu („Coloana infinită", „Poarta sărutului", „Masa tăcerii"), în cadrul excursiilor colective de studiu, îndrumate spre cunoaşterea valorilor de cultură şi artă ale trecutului. Alţii l-au descoperit pe Brîncuşi în albume de artă ; alţii l-au descoperit în muzeele ţării, la Bucureşti ca şi la Craiova, unde operele sale sînt aşezate la loc de onoare... (Şi de cîte ori, în anii noştri, în jurnalul cinematografic ca şi în pagina de revistă „Coloana infinită", stîlpul casei din Gorj răsucit către cer, a slujit ca metaforă, ca expresie simbolică a avîntului poporului nostru spre înălţimile noii civilizaţii !).

Criticul de artă marxist, înarmat cu instrumentul sigur al analizei ştiinţifice, îşi va spune, desigur, cuvîntul, dezbătînd cu profunzimea ce se cere „fenomenul Brîncuşi", disociind, profund în adevărata lumină acele căutări fructuoase ale artistului, crescute din solul folcloric, ca şi zonele de umbră din creaţia sa.

În pagina de faţă, oferim tinerilor noştri cititori un „Brîncuşi" văzut tot de tineri — un publicist şi doi scenarişti debutanţi.

ÎN LOC DE INTERVIU

Ar trebui, poate, să ne adresăm folclorului. Fiindcă muncitorul, înţeleptul prieten al naturii, al rocilor şi metalelor din scoarţa planetei, al lemnului pietrificat prin gestul creator, a rîvnit, prin ţinuta nobilă a vieţii şi artei lui, la demnitatea lapidară a folclorului.

Ar trebui, poate, să ne întoarcem în Gorj. Fiindcă Brîncuşi îşi poartă întotdeauna problematica pămîntului zamislitor cu sine, deşi accidentele biografiei îl îndepărtează geograficeşte : **„Din plenitudinea însorită a satului mi-am făcut o rezerva de bucurie pentru toată viaţa şi aşa am putut rezista..."**

El ia cu sine, sub frunte, cîteva eseuţe, în preocuparea ardentă — deşi de mare calm clasic — de a le descifra, esenţe asupra cărora se concentrează de-a lungul vieţii întregi, pogorînd înapoi, către sursele primare, sau începînd anticipări de cosmonaut, pierzînd adesea firul Ariadnei prin odiseia explorărilor care l-au consumat. El ia cu sine cîteva motive folclorice din Gorjul copilăriei — asupra cărora meditează, începînd echivalente pentru sensibilitatea şi gîndirea contemporană ; pretext pentru unii esteţi de ocazie de a arunca ancora gîndirii lui Brîncuşi într-un exotism al inspiraţiei care-l jignea. **(„Nu căutaţi formule obscure sau mistere" —** avertizează artistul. **„E bucuria pură cea pe care v-o dăruiesc...").** De aici, refuzul lui de a-şi planta pilonii casei ţăraneşti la umbra unei şcoli sau a unui maestru : **„La umbra marilor copaci nu cresc plante viguroase".** De aici, din conştiinţa mesajului — zestrea din Gorj purtată, în traistă, în cei doi ani de drum pe jos de-a lungul Europei, pînă la Paris —, încăpăţînarea în a-şi consuma propria merindă care i-a generat arta. Şi tot de aici, recluziunea lui. Viaţa de ascet, dispreţul publicităţii **(„Eu nu sînt un clown de music-hall, nu-mi trebuie reclamă"),** ostilitatea faţă de trivialitatea şi filistinismul lumii burgheze şi saloanele ei literare sau politice, nu ne relevă un însingurat, un non-conformist de ocazie, un anahoret pitoresc în decorul unui Paris frivol şi cancanier, ci concentrarea de savant a artistului asupra marilor mistere ale vieţii şi ale creaţiei — torturat să le dezlege în piatră, fibră şi bronz. Materia cercetărilor este „de acasă", ca şi ceainul în care-şi pregătea fiertura, ca şi laviţa aspră, gorjană, pe care-şi rezema tîmpla. **(„Nu-mi place mobila prea comodă ; prea mult confort te predispune la lene şi îţi fură din energie") ;** totul este de-acasă, ca şi sculele de pietrar şi cioplitor de stîlpi, iscodite de strămoşii lui. Cu aceleaşi scule, contemporanii lui locali „fabricau" stîlpi, furci de tors, porţi, pridvoare sau potriveau nişte corăbii care în Gorj se cheamă case (dintre care una, cioplită de unul Mogoş, se află ca şi iscodirile lui Brîncuşi într-un muzeu). Brîncuşi, contemporanul şi tovarăşul lor furîndu-le motivele plastice, le înţină mai adînc, caută sensurile pure şi noi, sforţîndu-se să audă nu numai vocea care le-a hotărît necesitatea, dar şi sunetul particular al materiei. De aici, tirania simplităţii, rîvna de a se apropia nu de idealul de echilibru al şcolilor artistice constituite, ci de însuşi lapidarul echilibru al celor mai vechi forme de artă — în care echilibrul şi simplitatea se confundă prin însăşi legea existenţei lor. Căuta simplitatea pentru a ajunge mai direct la esenţă, pentru a găsi lucrului adevărata măsură unică. **„Simplitatea** — spune el — **nu este un scop în artă, dar a ajunge la simplitate înseamnă, prin însuşi acest fapt, a te apropia de sensul real al lucrurilor".**

„Arta nu face decît să începă", adăuga el, cu modestie, despre arta lui, despre experienţele lui. Şi tot el, luminînd refuzul împlinirilor deşarte : **„A face capodopere, a lăsa o operă completă, mă interesează prea puţin ; astea-s un monument pentru morţi"...**

Ce ne rămîne de la Brîncuşi ? Operele sale sînt disputate între trei continente, iar faima lui ocupă toate universităţile lumii şi toate savantele tomuri de istorie a artei. Geografia gîndirii brîncuşiene impune, în tăietură directă, năzuinţa spre mai sus, mai departe, a unui truditor al artei de la noi. „Stîlpul casei lui Mogoş" s-a răsucit în infinit. (El e turnat la Philadelphia, în Gorj şi la New-Delhi, şi ar fi trebuit, după dorinţa artistului, să împodobească Palatul U.N.E.S.C.O. de la Paris). „Pasărea măiastră" e întreagă, cu tot zborul ei, a basmului nostru.

Pasiunea aceasta a căutărilor, se ştie, l-a împins uneori pe marele artist pe drumuri înfundate, spre experienţe sterile. În ascensiunea lucrări geniul lui Constantin Brîncuşi s-a îndepărtat de filonul sănătos şi rodnic al tradiţiei folclorice, cedînd influenţelor artei abstracte, înstrăinîndu-l de înţelegerea stimulatorie a acelora din mijlocul cărora pornise. Cenzurînd în numele artei epocii noastre erorile artistului, ne rămîne o zestre la care nu vom osteni vreodată să ucenicim. Este, între altele, pilda muncii aspre şi neîncetate ; simplitatea măreaţă a dăruirii, ca însăşi un monument. **Lucrurile nu sînt greu de făcut** — mărturisea tot el — **ceea ce e greu e să ne punem în starea de a le face".**

Pornind de la obîrşii, rătăcind cu arta lui prin toate continentele, anahoretul se întoarce acasă — prin moştenirea lui — pe sub arcul de triumf al propriei opere. Şi nu există formulă care să ne poată introduce mai bine în esenţa vieţii şi creaţiei lui Constantin Brîncuşi, decît aceste cuvinte ale sale :

„NU VOM FI NICIODATĂ INDEAJUNS DE RECUNOSCĂTORI FAŢĂ DE PĂMÎNTUL CARE NE-A DAT TOT".

„ARTE CLUB" despre BRÎNCUŞI

În timp ce pregăteam pagina de faţă ne-a sosit ultimul număr al revistei „Arte club" nr. 17 iunie-august 1963) în care am întîlnit un revelator comentariu critic pe marginea complexului arhitectonic al lui Brîncuşi din Tîrgu-Jiu. Comentariul aparţine cunoscutului scriitor italian Mario Del Micheli care ne-a vizitat ţara în primăvara acestui an. Într-o casetă redacţională ce anunţă interesantul articol citim : *„In cîmpiile Olteniei, în Romînia, se înalţă cel mai însemnat complex monumental al artei contemporane".* Confruntînd monumentele brîncuşiene cu realitatea satului romînesc, Mario Del Micheli, în polemică cu unele teorii false asupra creaţiei acestui mare artist, înscrie interesante observaţii din care spicuim :

„Studiile dedicate lui Brîncuşi, în ceea ce priveşte acest complex monumental, sînt de obicei pline de inexactităţi, sau cel puţin, nu oferă elemente suficiente pentru a ne face o idee completă şi organică asupra unei astfel de opere atît de extraordinare. Astfel, eu însumi, ducîndu-mă în acest an, prin aprilie, în Romînia, pentru a vedea aceste creaţii, nu-mi trecea prin gînd că o să mă găsesc în faţa unui complex atît de impunător şi perfect (...)

„Masa", care e de piatră, e concepută după modelul antic al mesei dace, încă în uz la ţăranii romîni : e o masă joasă şi rotundă cu 12 scaune, şi ele din piatră, aşezate de jur împrejur. Coborînd pe malul apei, la vreo sută de metri, mai în adîncul parcului întîlnim „Poarta sărutului", un fel de arc de triumf de 5,30 m. înălţime pe 5,50 m. lăţime. Ca şi masa, poarta este de piatră. Acestui monument lumea din partea locului i-a dat şi alt nume : „Poarta logodnicei". Acest titlu sugerează destul de bine motivul inspiraţiei lui Brîncuşi. Ca şi la primul monument, unde el s-a condus după schema mesei dace, aici ideea monumentului i-a venit gîndindu-se la lada în care fetele romînce îşi pun zestrea de nuntă. Se pare că Brîncuşi n-a făcut altceva decît să ia una din aceste lăzi şi să o aşeze pe doi pilaştri. Între altele, un prieten al lui Brîncuşi, care s-a interesat foarte mult de acest subiect, mi-a spus că la un nepot al sculptorului, în vîrstă de vreo 70 de ani, ce trăieşte încă în satul său, se poate vedea o ladă veche de acest tip, foarte asemănătoare în ce priveşte proporţiile cu partea superioară a monumentului (...)

Locuitorii din Tîrgu-Jiu se mişcă în jurul acestor monumente cu aerul cel mai natural din lume, vorbesc despre ele cu entuziasm şi le interpretează în felul lor. În general e vorba de interpretări care nu contrazic deloc nici spiritul, nici caracterul operei. Aceasta pentru că toată arta lui Brîncuşi e profund legată de folclor şi de mitologia ţărănească romînă.

Complexul monumental de la Tîrgu-Jiu e dedicat celor căzuţi în primul război mondial. Brîncuşi însă l-a conceput ca o sinteză a vieţii şi sacrificiului poporului nu ca pe o comemorare retorică. Aşadar, ascultîndu-i pe locuitorii din Tîrgu-Jiu cum vorbesc despre aceste monumente, înţelegi cum, în fond, explicaţiile lor sînt naturale şi cum ei sînt cei mai autorizaţi a ni le da".

Mai departe, în legătură cu celebra „Coloană infinită" ridicată pe locul unui vechi tîrg, Mario Del Micheli observă :

„Această coloană pentru Brîncuşi devenea astfel simbolul însuşi al satului romînesc, simbolul ţăranului şi al tradiţiilor sale. Nu era ceva excentric, un simplu capriciu formal. Era, dimpotrivă, ceva precis şi semnificativ, un monument pe care toţi puteau să-l înţeleagă şi pe care Brîncuşi a voit să-l ridice chiar acolo unde viaţa tîrgului, în care se adunau ţăranii în anumite zile, clocotea mai viu. Cînd privim această coloană într-o reproducere fotografică e destul de greu să pătrundem sensul puterii, al energiei, al vigoarei închise în această coloană. Numai cînd am văzut-o aşa de înaltă, puternică şi dreaptă ţîşnind în sus dintr-o dată, fără postament, din cîmpia goală, mi s-a părut c-am simţit, c-am înţeles într-adevăr tot secretul artei brîncuşiene.

Claritatea, densitatea solidă, plastică simbolică a lui Brîncuşi, simplicitatea gîndită a artei sale, au, fără îndoială, în această coloană ilustrarea lor cea mai vie.

...Un ziarist de la Bucureşti mi-a povestit un episod care luminează, după părerea mea, foarte viu această apropiere a inspiraţiei artistice a lui Brîncuşi cu felul lui de a gîndi intim legat de originea sa ţărănească. E un episod care se referă la comanda care i s-a dat o dată pentru un monument dedicat unui cunoscut personaj romîn din trecut, pentru meritul de a fi făcut reforma laicizării învăţămîntului; Brînzuşi făgădui, şi, după cîtva timp prezenta delegatului care se dusese după el la Paris, macheta unei fîntîni. O adevărată fîntînă de ţară ca atîtea din cele ce se pot vedea de-a lungul Olteniei. Delegaţilor rămaşi mut de surpriză, îi spuse : „Pentru a face o statuie cu procedez ca ţăranul care construieşte o fîntînă şi îi dă numele persoanei pe care vrea s-o pomenească. M-am gîndit să fac această fîntînă la Bucureşti şi nu o excelenţă în frac".

Monumentul, desigur nu s-a realizat, dar acest episod ne ajută să înţelegem mai bine de ce natură concretă şi profundă au fost simbolurile lui Brîncuşi, ale acestui artist care a deschis atît de larg drumul sculpturii moderne.

VOCI TINERE

Poezia noastră cea mai tînără a înregistrat în ultima vreme o serie întreagă de nume noi care, după manifestări diverse în cenacluri și cercuri literare, au putut trece examenul redacțiilor și au apărut în paginile revistelor din capitală și din provincie. Unii dintre acești tineri poeți au fost primiți de la început cu anumite onoruri, în ce privește spațiul care li s-a acordat de către publicațiile noastre și în ce privește aprecierile inițiale. Desigur, în fața acestor prime apariții, cititorul păstrează totdeauna, chiar dacă le notează imediat, o atitudine firească de expectativă. Izbucnirile de ordin poetic sînt de multe ori firești adolescenței ori primei tinereți. Faptul de a debuta pur și simplu, chiar în formă remarcabilă, nu este încă concludent. Dacă în poezie nu „intră cine vrea", totuși „rămîne cine poate" și în mod sigur, din cei mulți chemați, puțini sînt aleși. Alegerea depinde de capacitatea fiecărui poet de a releva simptome de dezvoltare, de personalitate. Astăzi vlăstarul poetic cel mai fragil, dar viabil, se poate ușor verifica și fortifica, pentru că grija față de orice fel de potențial creator al tineretului este cu adevărat excepțională. În literatură s-a creat o etică nouă în ce privește legătura dintre generații și în ce privește răspunderile scriitorilor mai virstnici față de cei care se ridică. Talentul este ajutat, dar el trebuie să pulseze sub imboldul stăruinței, muncii, pasiunii și seriozității celui care îl posedă.

Ne-am bucurat în ultima vreme, să citim versuri interesante și promițătoare, cu o tentă de vădită originalitate, ale mai multor tineri poeți, parte din care au trecut prin cenaclul „Nicolae Labiș", alții relevați direct de reviste. Evoluția acestor poeți merită să fie urmărită în deaproape. Ne propunem, în rîndurile de față, să semnalăm — o dată mai mult — pe unii din acești poeți, care s-au impus atenției noastre, am putea spune cu un fel de imperiozitate. Mă refer de exemplu, la Ion Alexandru, Damian Ureche, Ion Pop, Ion Chiric, Nicolae Ioana, Adrian Dohotaru și Gabriela Melinescu, care au publicat poezii în reviste ca „Tribuna", „Contemporanul", „Luceafărul". Este, în adevăr, o plăcere să citești versurile acestor poeți, în ceea ce producția lor, încă destul de restrînsă în mod firesc, are mai bun. Ochii lor — cum spune Esenin — „înfloresc ca albăstrelele cîmpului". Ei văd lucrurile dintr-un unghi neprevăzut, și sub amplificatorul metaforei, unii dezvoltînd un accent de gîndire, alții pe acela al spectacolului vieții, alții, în sfîrșit, o pornire spre elevație sau la o valență de energie.

Ion Pop se lasă purtat mai mult de priveliștea lucrurilor, pe care o încarcă de semnificații, folosind cînd transfigurări dintre cele mai fericite, cînd un accent narativ de o simplitate cu totul eficace. El spune, de exemplu, în poezia „Întoarcere", celor din satul de unde a plecat: „Chiar dacă ani ne despart și îndelungate ținuturi, / mai am încă mușchi umezit / pe partea de nord a inimii"... De această nostalgie poetul se „consolează" cu un amestec, specific tineresc, de modestie personală și orgoliu cetățenesc: „Destul e că grîul se apleacă, destul că porumbul / sabia-și scoate să mă salute. / Destul e că treceți cu plugul / printre plopii cei fără de soț ai poetului. / Eu nu vă aduc aproape nimic / decît aceste arderi în inimă / și aceste cîteva cîntece prin care / cu alții mă străduiesc să îndrept / linia orizontului". În „Munca patriotică" modul narativ simplu implică discret sensul profund: „E mîna ta ori mîna lui aceea / pe care am strîns-o? Nu știu. Nici tăcerea / Nu mai răspunde acum. Doar muncitorii / cînd ies dintre mașini în după amiază / sub robinet se apleacă și rîzînd / își spală pieptul, mîinile și fața"...

Din Damian Ureche am fi fost ispitiți să citâm, în întregime, dacă s-ar fi putut — spre a arăta potențialul său artistic — o poezie ca „Autobiografie". Ea începe astfel: „Peste munții crispați / tata trece cu ferăstrăul sub braț. / Și-n cealaltă subțioară / cu soarele gata să moară". Aflăm apoi, după plecarea tatălui pe front: „De șase ani tata nu mai trecuse prin curte. / Cămășii mele îi rămăseseră minecile scurte". / Mai tîrziu poetul pleacă să lucreze într-o mină, unde intră în rîndurile utemiștilor. În versurile sale, el reprezintă pe mulți din tovarășii de generație, în evoluția vieții lor: „Purtînd strengărește boneta pe frunte, / am luat în spinare șoseaua din sat / și-am dus-o pe munte. / Am primit un carnet în Paring / l-am așezat lîngă inimă / și de atunci / soarele meu răsare din buzunarul sting". Ne mai spune apoi: „Pentru lumina nouă statornicită în țară / am scos munții din adînc / să-i cunoască munții de-afară. / Apoi într-o seară tîrzie, / pădurile m-au petrecut pînă la tipografie. / Ele s-au întors și eu am rămas / cu munții și apele-n glas".

Plin de o sete autentică de elevație și orizont — care adesea îl amețește prea mult și poetul devine atunci vaporos — ni se pare a fi Ion Alexandru — întruchiparea interesantă a adolescentului nou, într-un poem ca „Sentimentul mării", căruia revista noastră i-a dedicat aproape o pagină: „Întinse sînt aripile. Sub luceafăr / atîta depărtare grozavă mă înfioară. / Ceasul cu pași de fiare / calcă / prin geamuri, afară. / Deodată pornit, zborul mă arde: / pînă unde voi răzbi, pînă unde? / Nefrînduplecat gîndul întreabă / aripa vijîind, răspunde. / De atîtea drumuri încă neumblate pe pămînt / viiturul în adîncul ochilor mei încet se depune / din ape, din soare, din vînt".

O ardență frapantă, încă insuficient disociată în țeluri — confundînd adesea pe cele subiective cu cele majore — întîlnim în versurile semnate de Gabriela Melinescu, poetesă cu trăsături deja bine accentuate. Poezia „Răsăritul soarelui", scrisă la Hunedoara, se termină în acest fel: „Din oțelărie răsărind / soarele obrajii îmi aprinse. / Dimineața pe pămînt fugea, cu părul / bintuit de flăcări și de vise". Ca la Ion Alexandru, sentimentul ieșirii din adolescență ia aspecte de dinamizare a naturii în genul lui Van Gogh: „Presimt în aer rotitoare / culori pe care nu le știu. / Cutremurînd pămîntul vin spre mine / cu crengile vibrînd sonore / copacii izbucniți în aer".

Între tinerii poeți de mai sus, Ion Chiric, tînăr muncitor din Galați — ale cărui versuri au mai fost discutate de revista noastră — vine cu o atitudine mai abruptă și totodată mai energică, fixată în actualitate cu toate tentaculele. Versul său posedă realism intensiv, deși stă adesea pe muchia de cuțit a improprietăților de termeni și a stridențelor — ca în poemul „Entuziasm sever": „Pe tine mereu să te-nfrunți / în numele a tot ce e mai bun. / Nu plîngărețe oftaturi / să macini cu buze brumate-n tutun / ci să refuzi o îmbuibare / de clipe ucise / pe-al inerției butuc, / să vii val virtej de afară / în nări cu miresme de pămînt și beton / și să strigi în gura mare: / — „Prieteni / Ministerul / Ne-a felicitat / prin telefon". / Pieptul sus. Ideile în front / Prin tunelul de flăcări / spre cer. / Zîmbetul e cel mai bun impermeabil pentru eternul nostru / entuziasm sever".

Dotat ni se pare de asemenea Nicolae Ioana, care a publicat versuri în „Contemporanul" și „Luceafărul". El se apropie de viață cu un fior care unește exuberanța cu frămîntarea, într-un același moment afectiv, mișcîndu-se totuși pe o traiectorie — uneori cam obscură — de gîndire. Această gîndire este totuși interesantă, asimilată în imagini. Cine nu apreciază următorul „Elogiu", adresat de Nicolae Ioana vieții în germinarea ei labirintică, dar înaintînd sigur către lumină: „Toate lucrurile au cîte o înfățișare / care se mută mereu după soare. / Copacii umblă zile întregi fără chip / să-și aleagă înfățișarea din firele de nisip / și apoi vin să și-o arate soarelui, s-o vadă / dacă e demnă sub lumina lui să mai șadă. / Și chipul copacilor e demn / deși e făcut doar din lemn. / Dar soarele, pentru că se află departe, / luminează din chipul copacilor doar o parte, / cealaltă trebuie să aștepte la rînd / în umbra căzută din copaci pe pămînt. / Copacii au răbdare și se frămîntă, pînă cînd se luminează și cîntă". În poemul mai lung „Vîrste", gîndirea poetului se încheagă pe același plan metaforic vegetal, trădînd însă, din cînd în cînd, luciul rece al abstracției. Finalul, oarecum megalosic, ni se pare totuși izbutit: „Aplecați-vă brațele să dansăm în ritmuri egale / Cercul tulpinii ne păstrează lumina. / Vîrstele noastre înfloresc în beton și metale. / Aplecați-vă și prindeți și brațele mele / să dansăm un dans uriaș printre stele".

Am mai fi putut, fără îndoială, cita mai multe lucruri din poeții de mai sus, după cum am mai fi putut da și alte nume. În unele cazuri, ar fi fost poate nimerite și unele observații critice mai amănunțite, dar am pornit în primul rînd — de astă dată — de la un sentiment de jubilare. Revista noastră își va face o datorie din a urmări, cu observații critice periodice, pe cei mai tineri poeți, înglobînd firește în această preocupare, orice nouă apariție meritorie. Ivirea unor talente ca cele semnalate arată suficient fertilitatea solului nostru poetic, adînc brăzdat de ideea și fapta revoluționară.

Dragoș Vrinceanu

Ion Horea

SENTIMENTUL FRUCTELOR ȘI AL LEGUMELOR

Cînd toate-n jur sînt coapte, Belșugului dînd cep,
Ai fost vreodată-n piață, tu, omule, le-ntreb?
Ai mers ușure-acolo, ca la un clar de lună,
Ținînd cu-nfiorare umana plasă-n mînă?

...Parcă se mișcă valuri pe Mureș sau Trotuș...
De-un morcov eu pegasul legînd ca de-un țăruș,
Las sufletul în voie, ca înșelați drumeții
La ciuturi, să se umpre de sentimentul pieții.
Și-ntîrziind cu ochiul timid pe cîte o doamnă,
Bronzată ca o pruna, cărnoasă ca o toamnă
Ce cumpără verdeață, mă-ncearcă-un gînd, anume,
Un dor — un dor de fructe și unul de legume.

Pss! Degetul la buze dacă ți-l duci, auzi
Cum seva face valuri prin duzi și cucuruzi.
Chiar în minuta asta pe-al șesului porthart
A mai căzut o nucă și-un turchestan s-a spart,
Ca un obuz de soare, cu schije de miresme
Rănindu-te, cu șimburi, din suflet pîn' la glezne.

Știți voi pămîntul ăsta cum știe el s-aleagă
Culori și forme, soiuri — și apoi cum le leagă?
Tarabele gem pline, ca fagurii de miere.
Vrei cireașă? Poftim ceapa-ți! Vrei mere? Uite, vere!
Și hrean, ridichi de lună, spanac și chiar fasole
Crescută sus, pe-aracul vînjos ce-acuma gol e...
Sînt ramurile-ntinse ca niște catapulte
Ce-aruncă-n piață fructe, o grindină de fructe:
De la cireașa tandră la mîndrul cantalup
A căruț plină cramă îmi cere s-o destup,
Și piersice pufoase și merele lubețe
Ca sînii de fecioară la tel de gogoșele...
Legume, fructe, toate vor limba să-ți dezmierde.

Victor Felea

RĂTĂCESC PE STRĂZI

O, sensuri multiple mă fură,
mă copleșesc și meditez singur asupra lor
pînă mi se rup amîndouă pingelele.

Iată aici scrie „Alimentara — unitatea nr. 5",
Al motorului și al macaralei,
Al buldozerului, al prefabricatelor,
Al scripetelor și al manualului
De rezistența materialelor,
Poezia crește, tovarăși zidari
Va fi un poem tot atît de folositor
Ca o cărămidă. Ba mai mult:
Ca două cărămizi logodite
Cu verigheta mortarului.
Va fi un poem turn, sau, dacă vreți,
Va fi un poem
Cu autoservire.

Mai dați-mi o cărămidă.

Adrian Păunescu

PERPETUUM MOBILE

Călătoresc cu un copac spre mine.
Cel ce-a plecat altminteri, nu cel care,
Purtat de-un vînt de roți pe-un drum de sine,
Se excavează-n cardinala zare.

Tîșnind din însu-mi, ca din pușcă trasă,
Spre polu-opus, ea, umbra mea aleargă.
Eu nu mă uit în urmă și nu-mi pasă
Și dau cu pumnu-n aer să se spargă.

Numai globule roșii am în singe,
Același timp ritmîndu-l ca-n pendule.
Eu drumul mi-l lărgesc dacă mă stringe
Și sun ca-n clopotel cu din globule.

Cărunt de-nțelepciune-s ca de sare.
Pămîntul meu de bun ce-i, e rotund:

Numai fugind de mine foarte tare
Eu mă-ntîlnesc și mă întrepătrund.

Gîndiți cu tîdva voastră mică:
„Să ne distrugă nu-s speranțe".
Aflați însă că nu ni-i frică
Și mai aflați că la adică
Există chimice substanțe.

Gîndiți cu ale voastre tîdve:
„Noi sîntem multe ca un roi".
Omizi, am înfruntat noi lîtve
Și le-am cîntat prin veac molitve
Și-acum o să fugim de voi?

Nu! Nu se lasă o avere
Sub laba voastră cea pătată.
Căci dragi mi-s ale noastre mere
Și dragi mi-s ale noastre pere
Cum nu ne-ați fost voi niciodată!

Noi tînduri ca pe-o cărămidă
Vă facem de rîvniți aroma...

Marș înapoi în crisalidă!
S-o afle orișice omidă

Nina Cassian

CE NE MAI TREBUIE?

(Din ciclul „Bună dimineața, cadouri!")

Femeile au ceva de papuașă:
Le-ncîntă microcosmosul unei mărgele,
Mirajul unei sticle colorate,
Posedă uimitoarea capacitate
De a vedea într-o bucată de slambă
Cu copaci și păsări imprimate

Exact ceea ce este:
Pămîntul cu copaci adevărați și păsări neimprimate.

Bărbați!
Asemenea lui Cristofor Columb pe țărmul necunoscut
Măguliți cu daruri ingenuitatea soțiilor, iubitelor voastre...
Merită!
Căci fiecare femeie e un întreg continent,
Mai mult sau mai puțin descoperit.

În același timp voi, femei,
Veniți împotriva atenției lor
Cu ciorchini de atenții.
Și bărbaților le plac în aceeași măsură cadourile,
Fiind și bărbații femei —
Din acest punct de vedere.

Aninați-le deci la gît, o dată cu îmbrățișarea voastră răcoroasă

Acea fișie de cometă numită cravată,
Și chiar dacă n-aveți de gînd să-i cumpărați soțului vostru pantofi
Întrebați-l din cînd în cînd, ca-ntr-o doară:
„Ce număr porți la gamba ta scumpă, iubitule?"
Da, să ne facem unii altora daruri,
Asta e încă o treaptă urcată.
Numai fiarele nu-și dăruiesc niciodată
suveniruri.

Să mergem pînă acolo încît
Ajungînd la prietenul nostru să-i spunem (simplu, frumos)
„Ți-am adus un frigider. Unde să-l pun?"

Și ori de cîte ori va minca iaurt rece
Prietenul se va gîndi la tine
(Ce-i mai frumos decît asta?)
Și-o să zică la fel de simplu, fără emfază:
„Frigiderul ăsta mi l-a adus Popescu.
Da, Popescu..."
Și va minca mai departe...

Așa cum ne dăruim gîndurile, vorbele, sentimentele,
Să ne dăruim unii altora parfumuri, batiste, mănuși...
Aceste mici cadouri
(care-s de altfel și foarte ieftine:
perlele false: 3 lei kilogramul)
Sînt ca niște tanioane despletite
Semnalizînd prin lumina transparentă a zilei
Cum creștem și descreștem în ochii noștri.

Parodiile lui Marin Sorescu ni se par valoroase, atît în funcția lor specifică, cît și din punct de vedere poetic propriu-zis. Ele ar putea fi definite drept adevărate „interpretări" creatoare, desigur aceasta într-o măsură mai mare decît s-ar putea spune despre „interpretările" artistului dramatic. Autorul aduce un suflu personal, original, în intuirea „personajului" sau „eroului" său, — în acest caz fiind vorba de „eroul liric", de poet, — dar în același timp fi ridică obiecții, îl critică sau mai bine-zis îi accentuează substanța bănuită de artificialitate, printr-un detector pe cît de subtil, pe atît de redutabil. În această din urmă operație, Marin Sorescu evită, în majoritatea cazurilor, tentația excesului de culoare „parodistică", pentru a-și păstra ascuțișul critic, spiritul caustic căruia vrea, însă, să-i dea mai curînd un rol terapeutic, decît unul de biciuire. El urmează în această privință, dintre principiile latine, mai mult pe cel care spune „cine mă împiedică să spun adevărul rîzînd?" decît pe cel care afirmă: „rîzînd să pedepsesc moravurile".

Dacă anumite întrebuințări facile și ocazionale ale parodiei au dăunat înțelesului exact al acestui procedeu, Marin Sorescu îi redă o deplină acuitate și actualitate și un fel de adevărat prestigiu literar pe urmele înaintașului său G. Topîrceanu, cu ale sale, paradoxal dar just denumite, „parodii originale". Funcția critică a parodiei este menținută în ceea ce acest gen are specific și greu de înlocuit pe calea raționamentului critic desfășurat. Sonda parodiei lui Sorescu intervine cu precădere acolo unde este de distins, ca să zicem așa, între mireazma naturală a unei poezii și parfumul ei „sintetic", obținut adică nu pe calea horticolă firească, ci în laborator. Maniera lui evidentă și, am putea spune, inedită, personală, în această privință, este aceea de a avea, pe de o parte, mijloacele de talent spre a intensifica la un moment dat mireazma naturală a metaforelor unui poet și, pe de altă parte, de a pune în funcție un spirit de observație remarcabil spre a da violență „parfumurilor sintetice" identificate în același poet. Uneori amîndouă aceste valențe se unesc. Cînd Nichita Stănescu, într-o parodie publicată anterior, își trimite inhita la piață „după comparații", avem impresia că cele două esențe odorifere fuzionează într-o aceeași relieferare parodistică.

Din punct de vedere mai general, am putea spune că ivirea parodiei în fenomenul nostru poetic, corespunde, ca o necesitate, unui moment de evoluție al poeziei, ca o contribuție la definirea ei fizionomică, la conturarea prin sporuri de culoare interpretativă satiric humoristică, a fizionomiei, sau fizionomiilor așa de mature pe care le are. Pe de altă parte, individualitățile noastre poetice n-au lucrat și nu vor lucra niciodată sub semnul cunoscutului dicton al formalismului pur: „Je hais le mouvement qui deplace les lignes". Dimpotrivă, poeții noștri au iubit și iubesc „mișcarea", efortul dinamic, revoluționar — chiar dacă el poate adesea să „deplaseze liniile". Unii din poeții noștri pot să treacă — la stadiul de realizare substanțială pe care l-au atins — și la acele armonizări de „stridențe" sau excese sau „linii deplasate", cu semnificații secundare, pe care în avîntul creației încordate a unei poezii esențiale, le-au lăsat pe planul al doilea. O parodie bună îi poate ajuta la acest fel de finisări. Firește, însuși autorul de parodii, în cazul de față Marin Sorescu, trebuie să stea de veghe cît mai mult la două pericole: unul este acela al alunecării în afara „prizei" cît mai exacte a accentului personal al poetului avut în vedere: al doilea — legat de primul — al efectelor ușoare care pîndesc sfidătese, am putea spune, la fiecare pas, pe cei care practică genul parodiei.

D. V.

Bătrînul castravete deși-i bătrîn, e verde.
Ardeii-ți sar în plasă, de iuți și-obraznici cum-s.
Cartofii dorm, toi leneși, toi nespălați de humus,
Iar vînăta n-o-nghite, necum că va s-o guste
Cindva pe față varză cu douăzeci de fuste.
Vezi? Pătrunjelul fraged vrea să se alle-n ciorbă,
Așa cum multă lume vrea să se alle-n vorbă.
Timid e leușteanul, dar țelina țelină
Furat-a pentru tine, mireasma din grădină.

Mă simt acasă-n piață ca fructul lîngă pom.
Nimic din ce-i în viață nu-mi e străin. Sînt om.
Chiar inima din pieptu-mi, în clipa asta rară,
De sentiment al verii — nu-i inimă, ci pară,
O simt cum se-mplinește, cum crește-n mine para
Și-așteaptă, pîrguită, să mi-o culeagă țara.

Desene de RADU GEORGESCU

Dincolo — „Cooperativa meșteșugărească Avîntul colectarilor"
sau și mai simplu — „Tutungerie".

Oare toate acestea nu înseamnă viață?

Fiecare trecător duce în mînă o plasă,
Are asupra lui o servietă, un ziar, o idee.
Numai eu rătăcesc pe străzi,
Singur și închis în mine,
Ca un manuscris tăcut sul.

Mi-e sufletul plin de metale neferoase
Brom și azot, iod și fosfor...
Și nu știu de ce.

Poate din cauză că pășunenii trunzelor
Tes o pînză ciudată
La picioarele arborilor înalți?

Sau fiindcă astăzi e marți?

Const. Abăluță

DE VORBĂ CU ZIDARII

Dați-mi o cărămidă.
Vedeți? O voi introduce într-un poem
Chiar la temelie, unde vîjîie gravitația.
Mai dați-mi una. Alta, căci aceasta
Are fisuri.
Vedeți? Cu ajutorul vostru,
Al firului cu plumb, al nivelei,

Eugen Frunză

NU NE TEMEM!

Unor omizi din satul Derdeluș care amenințau să distrugă recolta de pe 25 ha de pomi fructiferi, fiind dîrz distruse cu substanțe chimice.

Omizi, voi ultimi luciferi,
Cu peri haloși pe trupul hîd,
V-aud prin pomii fructiferi,
Croncănitoare ca și ieri,
Cum pașteți frunza, cît de cît.

Aud: parcă se zbate boita
În insomnii cu ochii vineți
Și o cuprinde dîrz revolta
Și geme lung prelung recolta
Pe care vreți s-o compromiteți.

VÎRSTA RAȚIUNII

Foarte mulți eroi tineri din literatura occidentală contemporană își pun în mod foarte serios întrebarea : trebuie să atingem ceea ce se numește „vîrsta rațiunii" sau este mai bine să ne păstrăm ingenuitatea, iluziile, infantilismul inexperienței și nalvitatea neștiinței ? Cu alte cuvinte este mai bine să devii om matur sau să rămîi de-a pururi adolescent ? O asemenea întrebare poate părea lipsită de sens. Viața omului, ca o evoluție biologică, socială și spirituală, urmează doar legea oricărui organism viu : dacă este firesc să ne naștem, e firesc să cunoaștem un apogeu, o deplină maturitate fizică și psihică, după care, este firesc să îmbătrînim și să murim. Este firesc, cred. Dar iată ce spunea un reporter occidental, comentînd sinuciderea cunoscutei actrițe americane Marilyn Monroe : *„Noi am impus femeilor — și bărbaților — prin intermediul acestui formidabil mijloc de presiune socială, cinematograful, archetipuri, cu care ei se străduiesc, pînă la epuizare, să semene. Nimeni nu mai crede astăzi că are dreptul să fie urît, să fie gras, să fie bătrîn, să fie uman, de teama de a fi eliminat, chiar din munca lui, de o societate necruțătoare cu cei care au renunțat la pretenția de a fi frumoși și de a fi tineri. Este aceasta o civilizație ? Această panică în fața morții ? Această imposibilitate de a ne asuma destinul omului, adică acela de a îmbătrîni ?"* Este civilizată — se întreabă, cu alte cuvinte, reporterul occidental — această lume în care legea neiertătoare a concurenței, glorificată prin toate mijloacele de presiune asupra conștiinței umane, terorizează existența omenească pînă la absurd ?

Se spune că o întrebare naște alta. Dar sînt și întrebări care conțin propriul lor răspuns, — așa-numitele întrebări *retorice*. Întrebarea de mai sus nu pare de loc retorică, dar ea ne poate lămuri, într-o măsură, de ce în lumea occidentală — care poate fi de altfel tot atît de necruțătoare cu cei tineri ca și cu cei bătrîni — tinerii nu îndrăznesc de multe ori să nu mai fie tineri. Sinuciderea Marilynei Monroe a fost precedată cu cîțiva ani de o altă răsunătoare abdicare a unui zeu tînăr, James Dean, idolul tineretului american, care și-a curmat zilele în plină glorie, pentru a rămîne simbolul forței fizice și morale neînfrînte. Cine a văzut filmul *Umberto D.* își amintește, desigur că uneori este de-a dreptul tragic să fii bătrîn...

Procesul spiritual al tinerilor din țările capitaliste, care se opresc înspăimîntați în pragul maturității, ar putea să pară la prima vedere destul de simplu ; în realitate, el se desfășoară sub impulsul unui complex dialectic de cauze și efecte care determină o reacție în lanț. Scriitorii, chiar atunci cînd nu sînt destul de clarvăzători, de pregătiți pentru a înțelege deplin, în conexiunea lor fenomenele sociale, se află printre cei dintîi chemați să descopere, să descrie ceea ce este simptomatic în viața unei societăți și să mediteze asupra cauzelor ascunse ale fenomenelor. Frecvența unor eroi literari care refuză cu încăpățînare să atingă „vîrsta rațiunii" nu este nici ea întîmplătoare.

Albert Camus mi-l prezenta, în 1942, pe tînărul său erou sub înfățișarea unui „străin" etic, care nu vrea să intre în jocul ipocrit al oamenilor „maturi" : să mimeze sentimente inexistente din rațiuni practice, utilitariste, să păstreze convenientele sociale dintr-un interes imediat și meschin etc. Acest erou era un prinț Mișkin, transplantat sub soarele arzător al Algeriei, un *Idiot* care protesta împotriva moralei fariseice a societății capitaliste, dar într-un mod aventurist, riscînd să arunce peste bord orice cuviință morală.

După război, Jean-Paul Sartre reactualiza discuția punînd în fruntea unui volum titlul *L'Age de Raison* (Vîrsta rațiunii). Eroul său respingea ca și „străinul" lui Camus ideea de a deveni om „matur" ; vîrsta rațiunii îi apărea lui Mathieu Delarue ca o vîrstă a rezonabilității burgheze, a împăcării cu virtutea ipocrită, o vîrstă a resemnării. Tinerețea însemna pentru el forța de a rezista ; maturitatea însemna începutul oboselii, intrarea „în rîndul oamenilor" adică a burghezilor „onorabili", care știu să-și țină demnitatea, să păstreze aparențele bunei cuviințe, a echilibrului, a cumpătării, a tuturor virtuților lăudate în *Decalog*.

Eroii scriitoarei Françoise Sagan trăiesc de asemenea un șoc de îndată ce intră în lumea „adulților". Blazarea și indiferentismul programatic al tineretului pe care ea îl descrie mai păstrează totuși un fond de demnitate, de loialitate față de prieteni („copains"), se conjugă cu refuzul minciunii și al ipocriziei convenționale ; în contact cu cei maturi — poate nu în zadar, desemnați de acest tineret nerespectuos cu numele de „croulants" — eroii fac cunoștință cu o corupție atotcuprinzătoare, ceea ce le inspiră decepția cea mai cumplită.

Doi scriitori americani din generația tînără, Truman Capote și J. D. Salinger, descriu cu o nemăsurată tristețe și înțelegere drama adolescentului jignit de infamia care — cu toate „precauțiile" celor „vîrstnici" — nu poate fi eliminată din cotidianul cel mai banal. În *Micul dejun la Tiffany*, Capote dezvăluie prin intermediul eroinei principale, tragedia candorii infantile pervertite. Această fetiță orfană nu împlinise treisprezece ani cînd avea „amanți" ; ea a luat cunoștință de timpuriu și într-un mod sordid cu problemele oamenilor „mari", în schimb la douăzeci de ani nu reușește să depășească vîrsta necoaptă a copilăriei. Asemenea naturi *„nu se vor schimba niciodată* — spune scriitorul — *deoarece s-au format prea devreme, ceea ce, ca și îmbogățirile subite, duc la o disproporție..."* Mulți tineri de acest fel nu mai reușesc niciodată să devină oameni întregi, maturi. Amoralitatea și ingenuitatea viețuiesc în ei într-o promiscuă dar inevitabilă vecinătate. Salinger relatează un caz asemănător în romanul *De-a prinselea prin iarbă*. Creațiile lui pun mai totdeauna în evidență puritatea sufletului de copil ; sau aceea a oamenilor maturi care, deși trăiesc într-o lume dominată de instinctul acaparării materiale, n-au pierdut calitatea de a fi ingenui „ca niște copii'.

Așadar, pe o arie literară foarte întinsă întîlnim același adolescent încăpățînat și trist care refuză să intre în lumea oamenilor maturi. Ca și „prințișorul" lui Antoine de Sainte-Exupery, el preferă uneori să dispară în necunoscut înainte de a pierde comorile fragile ale unei vîrste pentru care realitatea este plină de miraj. Dar o dată cu poezia copilăriei, din pricina unor condiții sociale neprielnice omului, capătă uneori o neîntemeiată laudă infantilismul prelungit, neștiința și chiar arierarea mintală. Din păcate, tinerii pe care aspectul societății capitaliste contemporane ajung să-i umple de dezgust și de spaimă față de viața, în general, nu cunosc o înțelepciune, probabil „bătrînească" : fiecare epocă din viața omului are bucuriile ei proprii. Și nu știu, în orice caz, că „vîrsta rațiunii" nu are o rațiune de „vîrstă" ca să nu fie ceea ce *trebuie* să fie : vîrsta împlinirii, a maturității. I se mai spune, cu o expresie franțuzească — și ea devenită titlu de carte — *La Force de l'Age*, adică *Puterea vîrstei*.

Georgeta Horodincă

TELEGRAMĂ

Doamnei **SHIRLEY GRAHAM**
P. O. BOX 2797
Acra, Republica Ghana, AFRICA

Conducerea Uniunii scriitorilor din Republica Populară Romînă a aflat cu profunda îndurerare despre încetarea din viață a eminentului om de știință și scriitor progresist, William Du Bois, laureat al premiului internațional Lenin, „Pentru întărirea Păcii între popoare".

Prin moartea lui William Du Bois, știința universală și literatura progresistă pierd pe un slujitor devotat pînă în ultima clipă a vieții sale, iar rîndurile omenirii îndreptate cu fața spre viitorul luminos al popoarelor pierd un luptător activ și înflăcărat pentru pace și pentru dreptul la libertate al popoarelor din Africa.

Conducerea Uniunii scriitorilor din Republica Populară Romînă vă roagă, stimată doamnă Shirley Graham, să primiți sincere condoleanțe.

Amintirea lui William Du Bois va rămîne nestearsă în inimile scriitorilor din Romînia.

În numele conducerii Uniunii scriitorilor din Republica Populară Romînă

Președinte,
M. BENIUC

două tinerețe

Vizitînd Romînia, Aldo Giovannetti, tînăr publicist bine cunoscut în Italia, a fost deosebit de atent la viața tineretului nostru, în special a celui muncitoresc, în multiplele ei aspecte, adesea surprinzătoare (după cum mărturisea) pentru ochiul occidentului. Rugat să ne schițeze, în linii mari, o paralelă între viața tineretului italian și a celui romîn, Aldo Giovannetti ne-a transmis următoarele observații :

— ...Există oare deosebiri esențiale între tinerii din țări diferite ? Întrebarea aceasta și-o poate pune, în mod firesc, oricine vizitează o țară străină și are, deci, posibilitatea să cunoască un tineret care nu seamănă cu cel din propria-i țară.

Desigur că exprimarea unei opinii generale asupra tineretului din indiferent ce țară este un lucru dificil, pentru că nu poate fi ignorată influența acelor factori diferiți care acționează în mod hotărîtor asupra formării individului.

În Italia, între tinerii din Nord și cei din Sud — și chiar uneori între cei dintr-un oraș sau altul al aceleiași regiuni — există mari diferențe atît în ce privește mentalitatea, cît și preocupările și obiceiurile. Acest fapt se datorește, în primul rînd, inegalei dezvoltări economice a diverselor regiuni ale peninsulei...

O diversă educație socială și politică în care se reflectă specificul unei societăți are apoi în mod logic repercusiuni în viața intimă, particulară.

În ce fel se desfășoară educația tineretului studios din Italia ?

Doar cîteva notații și numai la cîteva categorii de tineri. O caracteristică a unora dintre tinerii italieni este lipsa de încredere în viitor. Ei trăiesc de pe o zi pe alta, unii în atmosfera horațiană de „carpe diem", alții într-un fel de scepticism, iar alții într-o atmosferă de apatie. Cultura medie se limitează la cea primită în școală. O dată cu terminarea școlii, puțini sînt cei ce nutresc un interes deosebit pentru lectură. Contactului direct cu cartea i se preferă dialogul viu și conversația. (Italienii sînt mai amatori de conversație decît de lectură). Această lipsă de interes pentru lectură se datorește, desigur, rigidei și defectuoasei educații primite în școală ; și asta pentru că, o dată cu ieșirea pe poarta școlii, dialogul între educatori și elevi este iremediabil închis, lăsîndu-i-se tînărului „inițiativa" de a-și căuta singur alți dascăli spirituali. În consecință, numeroși tineri care termină studiile la 15, 18 sau 20 de ani se îndreaptă către lecturi absolut dăunătoare. Faptele senzaționale publicate de diferitele cotidiene sînt, de multe ori, modele pentru alte crime. Această dăunătoare influență se datorează, în special, modului în care gazetarii se întrec în a descrie cele mai oribile fapte, în scopul vădit de a suscita interesul maxim al cititorului. Nu rare sînt cazurile cînd anumite întîmplări monstruoase se repetă în aceleași împrejurări și în aceleași condiții.

Despre tineretul din Romînia

Ajungînd în Romînia, trebuie să mărturisesc că am respirat din plin constatînd că în ziarele romînești nu există asemenea dezgustătoare fapte senzaționale.

Ce impresii ați cules cu privire la viața tineretului de la noi ?

Cunoscînd tinerii din Romînia, atît bucureșteni cît și din alte orașe ale țării, am început să mă conving de superioara lor integritate morală, precum și de solida lor poziție în societate. Cu excepția unor atitudini mic-burgheze ale unei neînsemnate minorități (fapt ce își găsește justificare în educația și în modul de viață existente în Romînia înainte de eliberare), la toți ceilalți tineri cu care am stat de vorbă am constatat capacitatea de a da o profundă și judicioasă explicație diverselor probleme de viață, seriozitatea cu care privesc rolul și contribuția lor la construirea societății noi. Tinerii din Romînia nu privesc problemele sociale dintr-un punct de vedere subiectiv și egoist. Dimpotrivă, ei acordă un interes egal atît muncii, studiului, cît și problemelor sociale și personale. Tinerii romîni par, în general, mai tineri decît vîrsta pe care o au, și lucrul acesta este explicabil, pentru că ei nu trăiesc neliniștea și problemele grave ale tineretului italian. Tineretul romîn nu știe ce înseamnă șomajul, nu cunoaște spinoasa problemă a taxelor școlare, a locuinței, a imposibilității, pentru cei mai mulți, de a urma cursurile universitare etc. Sănătatea morală ce se reflectă într-un aspect fizic sănătos derivă, fără îndoială, și din posibilitatea de a practica orice sport ca pe o activitate strict recreativă și nu ca în cazul multor tineri occidentali, constrînși să facă din sport o meserie, un mijloc de existență.

O altă caracteristică impresionantă este încrederea cu care privesc tinerii romîni viitorul, încredere ce se reflectă atît în elanul și seriozitatea cu care se dedică învățăturii (am avut plăcutul prilej să o constat personal, asistînd la cîteva cursuri universitare), cît și în seriozitatea și interesul depus în munca individuală și colectivă. Acest ultim aspect m-a impresionat în mod deosebit și trebuie să recunosc că el este rezultatul unei educații rționale, bazate pe un sistem pedagogic sănătos. Iar dincolo de toate acestea, există dragostea și grija părintească a acestui stat pentru schimbul de mîine.

Rep.

UN STUDIU IUGOSLAV ASUPRA LITERATURII ROMÎNE MODERNE

Literatura noastră este astăzi obiectul unui viu interes internațional, semn al prestigiului înalt al țării și al aprecierii de care se bucură scriitorii romîni, traduși și comentați aproape pretutindeni. Pînă în țările cele mai îndepărtate, poezia, proza și teatrul romînesc și-au făcut loc în atenția publicului larg și a cercurilor și instituțiilor culturale de prim plan. Răspîndirea literaturii noastre în țările socialiste, începînd cu Uniunea Sovietică, a atins, după cum se știe, un nivel cu adevărat impresionant.

Nu de mult a apărut în Iugoslavia volumul al doilea al „Istoriei literaturii romîne" dedicat literaturii noastre moderne și contemporane (Virșeț, 1963). Este vorba de un masiv studiu de sinteză, bazat pe o bogată documentare, scris cu dragoste și interes de profesorul universitar Radu Flora, și expunînd evoluția literaturii noastre cu începere de la manifestările „Junimii" pînă la cele mai recente aspecte ale creației literare contemporane.

Din capul locului vom semnala, ca folositor și prețios, un supliment bogat al volumului, închinat „literaturii în limba romînă în Iugoslavia", unei bibliografii complete de „opere și bucăți literare ale scriitorilor romîni traduse în limbile popoarelor și naționalităților din Iugoslavia" și în fine unui „indice de studii, eseuri și articole cu privire la literatura romînă apărute în Iugoslavia". La simpla enunțare a temelor acestui supliment, care cuprinde aproape 100 de pagini, ne dăm seama de utilitatea lui. Profesorul Flora merită, fără îndoială, toate elogiile noastre pentru munca depusă în această privință și pentru contribuția pe care o aduce pe această cale la cunoașterea reciprocă între literatura romînă și aceea a popoarelor iugoslave.

Nu este cazul, desigur, să ne oprim acum în chip deosebit asupra structurii acestui studiu dedicat literaturii noastre contemporane. Periodizarea lui are, se poate spune, numai un caracter experimental și practic. Ca simplă informare a publicului nostru cititor, vom menționa că pornind de la „Decadele Junimii", studiul trece prin „Reacțiile antijunimiste" („Gherea și literatura socială" și „varianta macedonskiană"), apoi urmează partea intitulată „Început de veac" (unde își au locul semănătorismul, simbolismul și poporanismul), trecîndu-se apoi la „Literatura dintre cele două războaie" și „Literatura actuală din Republica Populară Romînă".

În ce privește literatura noastră prezentă, studiul aduce o contribuție de grupare și sinteză, care denotă firește mai mult o valoare informativă decît o încercare personală de încadrare organică, pe linia momentelor celor mai vitale și semnificative a evoluției literaturii noastre contemporane. Partea dedicată mișcării literare din prezent poate fi socotită mai mult o primă platformă utilă de studiu, ce duce la o privire inițială de ansamblu, pe care însă autorul urmează a o adînci și completa pe un plan separat, cum poate că și intenționează să facă, spre a pătrunde din plin în noutatea, originalitatea și înțelesul literaturii noastre realist-socialiste.

Ca în orice cercetare de astfel de proporții, se pot semnala în încrarea profesorului Flora și unele lacune. Din ceea ce reiese la o primă aruncătură de ochi, reținem faptul că unele titluri de lucrări din literatura romînă nouă sînt inexact., altele, fapt curios, sînt date ca apărute, cînd de abia sînt pe punctul de a ieși de sub tipar.

Vina o poartă în această privință și cei care, în țara noastră, dîndu-i posibilitatea unor informații suplimentare, nu s-au îngrijit să-l ajute mai departe pe profesorul Flora, eventual prin corespondență, cu precizările necesare. În ce privește literatura de dinainte de 23 August, se pot nota de asemenea unele erori, fie de apreciere, fie de informație. Octavian Goga este, de exemplu, inclus total în curentul semănătorist („Totuși, Goga nu iese din cadrele semănătoriste...") ceea ce constituie, evident, o exagerare. Se afirmă de asemenea că Panait Istrati a fost „un revoluționar convins", fapt care nu corespunde unei aprecieri exacte. Tot așa se vorbește despre „însușirile caracteristice" ale personajelor sale, ceea ce din punct de vedere critic este o observație excesivă, știut fiind că povestirile lui Panait Istrati se sprijină pe o valoare mai mult de atmosfera. De asemenea se precizează că scriitorul a fost lansat în țara noastră de G. Ibrăileanu, ceea ce iarăși este hazardat. De altminteri prof. Radu Flora dovedește totuși o bună cunoaștere a operei lui Panait Istrati, apreciind la valoarea ei exactă creație ca „Ciulinii Bărăganului".

Ne-am oprit numai la cîteva observații, la care s-ar putea adăuga și altele, dovedind unele formulări expeditive, care trebuie, fără îndoială, la o altă ediție, redactate cu mai multă atenție, corectîndu-se totodată și numeroasele greșeli de tipar la numele de autori și cărți.

În concluzie, semnalînd această nouă cercetare apărută peste hotarele țării noastre și privind o problemă așa de importantă a culturii romînești, cum este evoluția pe aproape un veac a literaturii — nu putem decît să ne bucurăm, o dată mai mult, încadrînd asemenea exemple în cadrul poziției noi și prestigioase pe care revoluția socialistă și statul popular au cîștigat-o în ochii lumii internaționale.

Ion Negreanu

Prezențe romînești

„În vizită la cel mai mare poet romîn" — *se intitulează amplul articol apărut, recent, în ziarul belgian „Het Laatste Nieuws", sub semnătura cunoscutului om de litere Karel Janckheere, poet, prozator și publicist. K. Janckheere narează vizita pe care a făcut-o la București, lui Tudor Arghezi. Partea de evocare și de interviu propriu-zis se împletește cu fine observații critice asupra operei lui Tudor Arghezi, cercetează pe larg, de la „Flori de mucigai" la „1907" și „Cîntare Omului". Poetul belgian încearcă, totodată, să fixeze dimensiunea mondială a operei argheziene, plasînd-o printre valorile de prim rang ale poeziei contemporane.*

★

O altă publicație belgiană, „La derniere heure" din 3 august a.c., consemnează sub un titlu lapidar — „Bibliotecile în Romînia — cifre și date privind circulația cărții la noi, cum și condițiile materiale generoase pe care se sprijină ea. Relevînd că „în Romînia funcționează, la ora actuală, 23.300 biblioteci publice, care posedă aproximativ 78.000.000 de volume", ziarul întregește aceste cifre cu numărul cititorilor (de la sfîrșitul anului 1962) : peste 8.300.000. O cifră care — se subliniază în încheiere — „reprezintă aproape jumătate din populația țării".

★

Apărută recent în R. S. F. Iugoslavă, într-un tiraj (record pentru o traducere) de 25.000 exemplare, volumul lui Panait Istrati, cuprinzînd povestirile „Kira Kiralina" și „Codin", a fost primit cu viu interes de public și critică. Recenziile subliniază marea originalitate a scriitorului, forța talentului său. Tălmăcirea povestirilor — semnată de Zivojin Zivojnovic — se distinge, după opinia cunoscătorilor, prin elevate calități de expresie, păstrînd intactă mireasma stilului lui Istrati.

★

Ziarul parizian „Le Phare dimanche" inserează, pe un spațiu larg, un articol consacrat teatrului romînesc. Articolul se intitulează „Scurtă privire asupra mișcării teatrale din Romînia" și cuprinde numeroase referințe asupra dramaturgiei noastre originale, a elementelor noi, de problematică socială și artă scenică, aduse de piesele scrise în ultimii ani. Autor : artistul poporului Radu Beligan.

★

O publicație italiană despre relațiile culturale romîno-franceze : „L'Eco della Stampa" (fascicola 3) închină aproape 20 de pagini in-quarto „Învățămîntului și studiului limbii și literaturii franceze în universitățile romînești". Studiul, datorat profesorului N. N. Condeescu, folosește numeroase documente, un aparat științific bogat, urmărind evoluția relațiilor culturale romîno-franceze din secolul al XVIII-lea pînă în zilele noastre.

Gravură în lemn de FRANS MASEREEL

COMITETUL DE REDACȚIE

Eugen BARBU (redactor șef), **I. D. BĂLAN** (redactor șef-adjunct), **Marin BUCUR, Gica IUȚEȘ, AL. OPREA** (redactor șef-adjunct), **Dumitru SOLOMON, Niculae STOIAN, Petru VINTILĂ, Romulus ZAHARIA** (secretar general de redacție).

REDACȚIA : B-dul Ana Ipătescu nr. 15, telefon 11.51.54 ; 11.38.51 ; ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff nr. 10, telefon 14.53.80 ; Abonamente : 3 lei = 3 luni ; 12 lei = 6 luni ; 24 lei = un an ; Tiparul : Combinatul poligrafic „Casa Scînteii".

40.220